
VE RI
TAS

Slovenske Večernice

za

pouk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

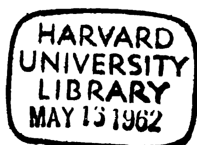
Šest in štirideseti zvezek.

Z dovoljenjem visokočastitega krškega knezoškofijstva.

1892.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
MAY 15 1962

Štiridesetletno književno delovanje društva in družbe sv. Mohorja.

(Sestavil *dr. Jakob Sket.*)

Z letom 1891. je dovršila družba sv. Mohorja štiridesetletno svoje delovanje. Vsak zavedni Slovenec se lahko veseli te štiridesetletnice, kajti s ponosom se ozira naš narod na plodonosno delovanje družbe Mohorjeve. Družbina štiridesetletnica je pa še tem večjega pomena, ker je število družbenikov baš to leto jubilejno tisočino ne le doseglo, temveč jo blizu za dva tisoč prekoračilo, zakaj leta 1891. smo imeli 51.827 udov, ki so skupaj prejeli 310.962 knjig. Temu velikanskemu napredku se čudi ves omikani svet, in to nam bodi v izpodbujo, da nadaljujemo z vsemi silami svoje delovanje, in da povzdignemo našo družbo še na višjo stopinjo. Mohorjeva družba je osnovana na pravem temelju, in na tem temelju hočemo zidati dalje. Družba naša je delala vseskoz le za duševno in telesno korist našega milega naroda ter se vedno skrbno in pazljivo ozirala na vsakdanje različne potrebe priprostega ljudstva. Zatorej pa je tudi tekom preteklih štiridesetih let dosegla velikanskih uspehov. Med tem ko je sprva prihajala s svojimi knjižicami le k majhnemu številu znanih rodoljubov, zlasti k duhovnikom in k drugim omikancem, prodrla je polagoma tako globoko vse stanove našega naroda, da je skoro ni več hiše v rskem zatišju, niti mestne palače, kamor bi ne priromale ako jesen njene knjige. Ako le pomislimo, da je bilo pri ohorjevi družbi v preteklih štiridesetih letih vpisanih skupaj 13.861 družbenikov, in da je vsak dobil po šestero knjig

ali snopičev v roke, tedaj še le razumemo, kako blagonosno je bilo delovanje naše družbe v preteklih štirih desetletjih. Nad štiri milijone slovenskih knjižic je romalo v tem času iz sredine celovškega mesta na razne strani slovenskega ozemlja; a da razumemo, kako ogromno je to število v razmeri z majhnim številom Slovencev sploh, treba je le opomniti, da bi prišle poprečno na vsakega živega Slovenca malo da ne po štiri knjige Mohorjeve.

Toda knjigam ni odločen dolgotrajen obstanek. Sčasoma se obrabijo, poizgubijo in izginejo, ne da bi jim vedeli sledú ali tirú. Zatorej bi težko da našli večje število Slovencev, ki bi mogli s ponosom reči, da hranijo v svoji lastnini vse knjige, ktere je izdalo društvo in družba sv. Mohorja od začetka svojega obstanka, od leta 1852. Brez dvombe bode tedaj vsakega, za razvoj naše družbe vnetega rodoljuba, zlasti pa družbine poverjenike in pisatelje slovenske zanimalo, ako zvedó, ktere knjige in sestavke je družba priobčila v preteklih štiridesetih letih, in kakšne da so vsebine in kolikega obsežka. Vsebino družbinih knjig poznavati pa je še posebno važno za naše pisatelje, da morejo po tem razsoditi, kakšnih knjig in spisov manjka družbi, in kterih je še našemu ljudstvu potreba. Da se pa književno delovanje naše družbe bolje spozna in uvažuje, hočemo na prvem mestu podati kratko zgodovino o njeni ustanovitvi in pregled vseh letnih družbenikov, potem pa po vrsti našteti vse knjige in vse sestavke navesti, ki jih je izdalo društvo in družba v štiridesetih letih svojega delovanja.

A. Ustanovitev društva in družbe sv. Mohorja.

Prvo misel, da se ustanovi družba za izdavanje slovenskih knjig za ljudstvo, izprožil je naš nepozabni Anton Martin Slomšek, tačas kanonik in šolski nadzornik v Šent-Andreju na Koroškem. Slomšek je bil v taisti dobi že sam znamenit pisatelj slovenski in skrben oče slovenskemu ljudstvu. Kot šolski nadzornik je posvetil velik del svojih močij ljudskemu šolstvu, spisoval šolske knjige in neumorno delal na to, da se mladina slovenska povzdigne v omiki, da se nauči čitati in pisati ter si tako pridobi zaklad, kterega ne more ukrasti tat, niti ogenj uničiti. Ali tudi za to je hotel poskrbeti naš pravi ljudski prijatelj, da bi odrastla slovenska mladina, zapustivši šolske

klopi, ne vrgla knjige na stran in še to pozabila, kar se je bila naučila na trdih šolskih klopeh, kakor se to dandanes dogaja tako čestokrat. Slomšek je namerjaval naše ljudstvo tudi zunaj cerkve in šole poučevati, vzgajati ga v krščanskem duhu ter ga učiti v vseh vsakdanjih potrebah. Za ta blagi namen pa je bilo potreba knjig, in ker je takih manjkalo, odločil se je Slomšek sam, da priskrbi potrebnih knjig našemu ljudstvu, in je napravil načrt za družbo, ki bi naj izdajala knjige za priprosti narod slovenski. Dne 23. prosinca leta 1845. je vložil kanonik Slomšek pri višji c. kr. vladi, pri tedanjem ilirskem deželnem glavarstvu (guberniju) v Ljubljani, prošnjo za dovoljenje takega društva in predložil v potrdilo dotična pravila.

Z velikim veseljem so pozdravili Slovenci ta korak Slomšekov, kakor razvidimo iz Bleiweisovih „Novic“, izhajajočih v Ljubljani, ki so takrat pod naslovom: „Novo, celó posebno veselje za vse Slovence“ pisale sledeče vrstice o tem podjetju. „Slavni pisatelj naš, najboljšega glasa, ves živo do srca vneti za naše dušno in umsko izobraženje, prezaslužni gospod Anton Slomšek, kanonik in škòlastik lavantinski, — kdo li med Slovenci jih ne pozna, s spoštovanjem jih ne imenuje? Kdor njihove ljube duše po osebi ne pozna, pozna jo vsaj po njihovi mili pisavi: Nedolžni otročič kaže ves vesel na „Dober Dár“, — „Blaže in Nežica“ sta mu najljubša tovariša; deklica kaže na „Devištvo“ — na „Sréčen Pót“ hlapčič — kmet in gospod hvaležna na „Hrano“ in „Filotejo“ in še na veliko spisov — toda zakaj bi li govoril, kar vsak Slovenec vé? — naš gospod Slomšek, pravim, pripravljajo nam novo, novo življenje: Družbo v izdajanje cenejših slovenskih knjig naréjajo. Dne 26. prosinca t. l. pišejo prečastiti gospod Slomšek: ‚Družba za izdajanje cenejših rodoljubnih knjig je začeta; pretekle dni so postave in vodila bila izročena višji c. kr. vladi.‘ Večni Bog, oče vseh narodov daj dober tek tej napravi in dolgo življenje skrbnemu gospodu napravljalcu!“

Tako je poročal „Novicam“ dne 19. svečana leta 1845. Oroslav Caf, duhovnik in slovenski učenjak, ter pristavil ejšnjim vrsticam še sledeče besede: „Dvojne želje se zraven ga ne moremo vzdržati: 1. Da bi tá-le družba vse Slovence od madjarske do laške meje, od nemških gor do rskih logov prijazno objemala; in 2. da bi ga ne bilo spaenega Slovenca, kteri bi ves voljen ne hotel podpirati te

družbe z glavo in mošnjo.“ Rés proroške besede, ktere so se dandanes že skoro do pičice izpolnile!!

Toda gorka želja Slomšeka in vseh Slovencev se ni hitro in takoj uresničila. Z odlokom od dne 15. malega travna l. 1845., br. 434. je deželno glavarstvo (gubernij) v Ljubljani odbilo Slomšeku prošnjo in mu prepovedalo ustanoviti dotično družbo. To je bila grenka kupa v življenju blagega rodoljuba, ali on je ta udarec mirno prenašal in čakal boljših časov, da uresniči svojo blago misel.

Slomšekovo krščansko in književno delovanje pa je našlo zato pri višji duhovski oblasti tem večje priznanje. Kmalu je bil na glasu kot jeden najbolj vnetih in najduhovitejših duhovnikov v lavantinski škofiji, in že spomladi leta 1846. je bil izvoljen za škofa lavantinskega. Kot najvišji pastir svojih ovčic pa je Slomšek še bolj razvidel, kako so knjige, v krščanskem duhu pisane, za naše ljudstvo potrebne, toda tudi sedaj še ni mogel izvesti svojega namena, temveč je le toliko cenjene in priljubljene „Drobtinice“ izdajal. Nastopili so bili namreč leta 1848. in 1849. prav žalostni in razburjeni časi za našo Avstrijo. Razna ljudstva so se bila spuntala, in mnogo krvi se je prelilo, predno se je naselil zopet mir v dežele avstrijske. Napočila je zarja večje svobode, in narodi v Avstriji so se začeli prosteje gibati, sevéda med njimi tudi Slovenci. Zdaj je stopil lavantinski knez in škof Slomšek s svojo mislijo znova na dan ter poskušal oživiti „društvo za izdavanje dobrih slovenskih knjig“. In glejte srečo, ta poskus se mu je zdaj obnesel! V Celovcu si je namreč pridobil za ta namen dva goreča rodoljuba, Andreja Einšpielerja in Antona Janežiča, in ti trije rodoljubi so v pravem pomenu besede trije temeljni kameni, na kterih se je sezidal zdaj tako veličastni dom Mohorjeve družbe.

Dne 1. prosinca leta 1851. je objavil Anton Janežič v svojem listu, „Slovenska Bčela“ imenovanem, navdušeno pisan poziv do Slovencev, kterega takó-le končuje: „Živeli Slovenci! Naj se ustanovi ‚društvo za izdavanje dobrih slovenskih knjig‘, kterega namen naj bo: priprosto ljudstvo izobraževati, domače slovstvo povzdigati, pisatelje podpirati ter jih k novim činom izpodbujati. Živeli Slovenci! Živelo društvo za izdavanje dobrih slovenskih knjig!!“

Ta poziv ni bil brez uspeha, in društvo se je jelo snovati, kakor nam sam Andrej Einšpieler v „Koledarju“ za

leto 1878. pripoveduje, takó-le: Dne 25. svečana leta 1851. so bili knez in škof Anton Martin Slomšek v Celovcu ter so pri tej priložnosti obiskali tudi tedanjega mestnega kaplana, Andreja Einšpielerja. Povabili so ga, naj pride o veliki noči v Šent-Andrej, da si pogleda prekrasne velikonočne kresove, ktere na velikonočno nedeljo na vse zgodaj zažigajo po vsej Labodski dolini.

Temu povabilu ustreže rad naš rojak ter se pelje dne 19. malega travna v Šent-Andrej. Na velikonočno nedeljo po obedu ga povabijo premilostljivi knezoškof, naj se gresta po škofovem vrtu malo izprehajat, in tu mu začnó z milimi in srčnimi besedami popisovati, kako potrebno in kako lahko bi tudi bilo v sedanjem, za Slovence ugodnejšem času osnovati in na noge spraviti društvo, ktero bi naj izdajalo in med Slovenci širilo dobre knjige slovenske. Ob jednem so tudi pravili, kako so že l. 1845. imeli resno voljo, osnovati tako društvo, pa da jim takrat ni šlo srečno izpod rok. Nadalje so govorili ravno tiste besede, ktere čitamo v njihovem životopisu:

„Pri srcu jih je bolelo pomanjkanje za ljudsko izobražanje pripravnih knjig. Dobro pa so vedeli, da jeden jedin človek ne more vsem potrebam zadostiti. Za to so si izmislili pač kaj krasno napravo v prid ukaželjnim Slovencem. Hoteli so namreč „društvo za izdavanje dobrih slovenskih knjig“ osnovati. Ali kdo bi si bil mislil! V tem ko so Nemci že zdavna jednako društvo imeli, bila je Slovencem prošnja za jednako dobroto odrečena možu, čegar jedino ime je bilo poroštva dovolj, da bo društvo v čistem krščanskem duhu postopalo. Sevéda jih je mogla taka odločba močno boleti pri srcu; vendar tiho in ponižno so žaljenje prenašali, in nikdar nismo slišali niti jedne pritožbe iz njihovih ust. Le v dveh listih do dveh posebno dobrih prijateljev smo našli male opombice, ki jasno kažejo njihov bogoljubni namen. Jednemu prijatelju pišejo: „Da je naša prošnja za društvo k izdavanju dobrih knjig odvržena, in sicer ne da se je vzrok povedal: zakaj? bodete že vedeli. Meni je s tem težko breme odvzeto, pa tudi dobri stvari dno izbito. Posamezni preženemo svoje moči in obnemoremo. To vidijo sovražne moči in ustavljajo vse dobro z domišljijami vsake vrste. Vendar me to nikakor ne bo zadrževalo delati v višjo čast božjo in v blagor tistega ljudstva, med kterega me je previdnost božja postavila. Naše vodilo bodi: Malo govoriti, — veliko delati, — vse trpeti.“

Te mile, škofove besede so segale mlademu kaplanu, And. Einšpielerju, globoko do srca, in zlasti obljuba Slomšekova, da hočejo na vso moč z besedo in dejanjem, s peresom in denarjem pri tem društvu pomagati, osrčila je našega rodoljuba takó, da je takoj začel za to misel delovati med celovškimi rodoljubi. Že dne 27. malega srpana so razposlali celovški Slovenci vabilo za „društvo, ktero bode knjige za Slovence izdajalo in jih med njimi razširjevalo“, na vse strani po slovenskih pokrajinah, in Janežičeva „Slovenska Bčela“ je razglasila dne 1. kimovca isto vabilo in tudi že objavila prvotna pravila tega društva.

Dotični oklic Slovêncem se takó-le glasi:

„Dober in žlahten je sad, ki ga društva donašajo s tem, da dobre knjige med ljudi razširjajo. Nočemo tukaj naštevati vseh tistih društev, ki so jih naši nemški bratje v ta namen napravili. Pokažemo le tja na društvo sv. Janeza Nepomuka na Češkem. To društvo že dolgo let vsako leto lepo število koristnih knjig prav dober kup med češko ljudstvo razprostira. Mi Slovenci za drugimi narodi in svojimi brati na Češkem ne smemo zaostajati, posebno kedar gre za sveto vero, lepo zadržanje, kedar gre za pravo, pa večno srečo človeštva. Pa vendar naše dolgo neobdelano polje je široko, — kar se od nas terja, to je imenitno in težko; za to nam je treba več delavcev, združenih sil in močij. To nas je gnalo društvo osnovati za izdavanje in razširjanje dobrih knjig za Slovence. Postave tega društva mi podpisani v imenu in po volji mnogih prijateljev tukaj oznanjujemo in vse lepo vabimo, naj pristopijo k temu društvu. Zares! Namen tega društva je lep in žlahten! Društvo ima skrbeti, da se krščanski in pobožni duh, zaradi česar slovanski narod povsod in že od nekdaj slovi, obvaruje in utrjuje; — društvo ima skrbeti, da se ljudem, ki se bodo v šolah mnogo lepih rečij naučili in potem tudi radi čitali, dobre in koristne knjige v roke dajejo, da jim ne bode treba po slabih in prepovedanih knjigah popraševati in segati; — društvo ima učenim Slovencem, kterih, hvala Bogu, že veliko štejemo, priložnost ponuditi, da svoja književna dela gotovo in vsaj brez svoje lastne izgube med ljudi spravijo; — društvo bode po tem vsem pa tudi pomagalo, da mi svojo književnost in jezik svoj olepšamo in obogatimo in tako tudi slovenski narod na višjo stopinjo krščanske omike in prave sreče in časti povzdignemo. Ta namen je tako obširen in težaven, da ga le združene moči doseči zamorejo, — je pa

tudi tako lep in žlahten, da ga bodo duhovne in deželne oblastnije, vsi prijatelji človeškega roda in vsi domorodci gotovo na vso moč podpirali.

Zatorej se lotimo tega svetega dela s trdnim zaupanjem na Boga, na pravično in žlahtno našo reč, na ljudi dobrega srca in na slovenske domoljube!

V Celovcu, 27. julija 1851.

And. Einšpieler, kaplan v Celovcu; Franjo Zorčič, špiritual v Celovcu; Jožef Rozman, stolni korar v Šent-Andreju; Anton Janežič, učitelj v Celovcu; Dragotin Robida, profesor v Celovcu; Matija Majar, župnik v Gorjah; Balant Lesjak, župnik v Dvoru; Gregor Sommer, učitelj v Borovljah."

Ta oklic se je raznesel po vsem Slovenskem kakor blisk, in od vseh stranij so odmevali veseli glasovi.

In veste li, kdo se je prvi oglasil in prvi položil svoj dar na oltar slovenske domovine? Tisti gospod so bili, ki so nekdaj pisali: „Naše vodilo bodi: *Malo govoriti*, — *veliko delati*, — vse trpeti." Le nekaj dnij po tem oklicu je došlo iz Šent-Andreja od knezoškofa Antona M. Slomšeka v Celovec to-le pismo: „Veseli me, da društvo, ki sem ga že pred sedmimi leti osnovati mislil, pa ga nisem mogel, vidim se zopet vzbujati in oživljati; da pa moje veselje tudi kaj sadú obrodi, podlago in temelj temu društvu s tem položim, da *pet sto goldinarjev* v bankovcih temu društvu darujem. Kakor hitro v življenje stopi, bodem ta svoj dar društvenemu odboru izročil. Zraven pa še tudi obljubim za društvo delati in ga podpirati, kolikor premorem", — in ostali so škof mož-beseda do smrti!

Leta 1852. je stopilo društvo pod posebnim varstvom kneza in škofa lavantinskega v življenje ter začelo nabirati ude in pripravljati knjige za tisk. „Slovenska Bčela" nam že tekom leta 1852. naznanja imena pristopivših udov in objavlja z veseljem, kako se natiskujejo društvene knjige; prva med njimi je bila povest „*Blagomir puščavnik*".

Po pravilih, ktera je c. kr. deželna vlada v Celovcu potrdila pozneje z odlokom dne 28. velikega srpana 1853, 5906., dobilo je društvo ime: „*Društvo sv. Mohorja*", sicer zategadelj, ker je bil sv. Mohor prvi blagovestnik, je, od samega sv. Petra v starodavnem Ogleju (Akvileji) škofa posvečen, razširjal med Slovenci sveto vero in dal njo kri in življenje okoli leta 68. Sv. Mohor je bil nadnik sv. evangelista Marka in prvi oglejski škof; zatorej

je še dandanes patron goriške nadškofije, ki obhaja njegov praznik na dan 12. malega srpana.

Namen društva je bil, da se dajejo na svetlo in razširjajo dobre knjige, ki naj razsvetljujejo in požlahtnujejo um, srce in voljo ljudij, in da se morejo povrh tudi dober kup razprodajati.

Udnina je znašala za učitelje ljudskih šol na deželi in za učence na leto 1 gld. 30 kr. srebra, za vse druge pa na leto 3 gld. Dalje ima vsak novi ud še plačati vpisnine, učitelji in učenci 30 kr., vsak drugi pa 1 gld. Za letnino je imel vsak društvenik dobivati vsako leto „največ, ko bode mogoče, tiskanih knjig“. Število letnih knjig pa bode seveda rastlo po razmeri, kakor udję pristopajo k društvu.

Za društvo se je sprva oglasilo precejšnje število udov, takoj prvo leto 785; toda na leto 1856. se je njih število jako znižalo, in od sedaj naprej je padalo vedno, tako da je bilo l. 1859. le še 263 društvenikov.

Društveno delovanje je bilo v prvi svoji dobi že kaj blagonosno. Prav lepo število knjig je spravil odbor med Slovence. V prvih osmih letih je izdalo društvo blizu 609 tiskanih pôl in povrh še nektere knjige z napevi in podobami; vseh udov je bilo 5204 in prejelo skupaj 20.252 knjig. Toda te knjige niso prihajale v roke našemu priprostemu ljudstvu, temveč le bolj duhovnikom, učiteljem in drugim premožnejšim rodoljubom; kajti letnina od 3 gld. na leto je bila za ubožne ljudi previsoka, in zató ni društvo našlo odziva v širšem krogu priprostega naroda. Naravna posledica temu je bila, da je začelo društvo slabeti, in bati se je bilo, da popolnoma zamrè. Ali o pravem času sta zdaj povzdignila svoj vplivni glas Andrej Einšpieler in Anton Janežič ter sta v svojih glasilih, Janežič v „Slovenskem Glasniku“, Einšpieler v „Slovenskem Prijatelju“, stavila l. 1859. dobre nasvete gledé na preosnovo tega društva slovenskim rodoljubom. Nasvetovala sta, da naj ostane sicer društvu sv. Mohorja prvotni glavni namen, toda prestavi se naj na cerkvena tla, t. j. da se ustanovi družba ali bratovščina; kajti videla sta, kako uspešno so delovale na cerkveni podlagi ustanovljene družbe ali bratovščine v bližnjih katoliških deželah, na pr. v Pragi družba sv. Janeza, ali v Brnu družba sv. Cirila in Metoda.

Drugi važni nasvet je bil, da se zniža letnina, ker je dosedanja previsoka udnina najbolj zavirala pristop priprostemu narodu.

Tretjič sta poudarjala, kako je treba, da se napravi posebna matica za družbo, in sicer tako, da bi mnogo domorodcev pristopilo k družbi za vse svoje žive dni in vplačalo dosmrtno udnino. Naposled še znova poprosita vse domoljube, posebno pa častito duhovščino, naj pritekó hirajočemu društvu na pomoč, kajti le z njihovo pripomočjo bode zamogla pognati družba svoje korenine tudi v jedro slovenskega naroda.

Ob jednem sta se obrnila do premilostljivega krškega knezoškofa, Valentina Wieryja, ter jih prosila, da ustanovijo družbo ali bratovščino sv. Mohorja. Knezoškof so na prošnjo več društvenikov osnovali katoliško bratovščino sv. Mohorja ter prosili sv. očeta papeža Pija IX., naj to cerkveno bratovščino potrdijo in podelijo družbenikom svetih odpustkov. Sv. oče so uslišali prošnjo in s pismom od dne 18. velikega travna leta 1860. bratovščino obdarovali z odpustki, krški škof pa jo potrdili z dnem 5. rožnika istega leta. V posebnem pastirskem listu so priporočili družbo vsem Slovencem in naznanili ob jednem tudi družbina pravila, kakor jih čitate v Koledarju. Pravilom dodana so še tudi posebna „vodila opravilnega reda“, ktera je leta 1868. potrdila nadpolovica vseh živih dosmrtnih udov, in po kterih se odbor vestno ravna.

Kakor lahko vsak razvidi iz postav in vodil, tiskanih v vsakoletnem Koledarju, sprejeli so se nasveti, kakoršne sta stavila Einšpieler in Janežič. Družba se je ustanovila na cerkveni podlagi, letnina znižala jednako za vse ude na 1 gold., in napravila se je posebna matica, v ktero vplačajo dosmrtni udje enkrat za vselej 15 gld., a zató dobivajo vse družbine knjige do smrti. Do zdaj šteje družba 926 dosmrtnih udov, od kterih jih je pa že 151 umrlo. V bratovščinski knjigi, v ktero se po vodilih zapiše vsak na novo pristopivši dužbenik, bilo je l. 1891. zapisanih 129.184 udov. Ta knjiga je za nas častna, zlata knjiga; glejmo, da bodo zapisana enkrat v njej imena vseh Slovencev!

B. Pregled udov in razposlanih knjig.

I. Za leta 1852—1859.

Leta	1852.	je	bilo	785	udov	in	prejelo	3.925	knjig.
„	1853.	„	„	884	„	„	„	3.536	„
„	1854.	„	„	978	„	„	„	4.890	„
„	1855.	„	„	947	„	„	„	3.788	„
„	1856.	„	„	557	„	„	„	1.671	„
„	1857.	„	„	454	„	„	„	908	„
„	1858.	„	„	336	„	„	„	1.008	„
„	1859.	„	„	263	„	„	„	526	„
V 8 letih —		skupaj		**5.204**	udov	in	prejelo	**20.252**	knjig.

II. Za leta 1860—1869.

Leta	1860.	je	bilo	1.116	udov	in	prejelo	4.464	knjig.
„	1861.	„	„	1.294	„	„	„	5.176	„
„	1862.	„	„	1.620	„	„	„	4.860	„
„	1863.	„	„	1.662	„	„	„	6.648	„
„	1864.	„	„	2.173	„	„	„	10.865	„
„	1865.	„	„	2.719	„	„	„	13.595	„
„	1866.	„	„	3.980	„	„	„	23.880	„
„	1867.	„	„	7.086	„	„	„	35.430	„
„	1868.	„	„	10.458	„	„	„	52.290	„
„	1869.	„	„	13.651	„	„	„	95.557	„
V 10 letih —		skupaj		**45.759**	udov	in	prejelo	**252.765**	knjig.

III. Za leta 1870—1879.

Leta	1870.	je	bilo	16.175	udov	in	prejelo	97.050	knjig.
„	1871.	„	„	17.395	„	„	„	104.370	„
„	1872.	„	„	18.925	„	„	„	113.550	„
„	1873.	„	„	21.892	„	„	„	130.552	„
„	1874.	„	„	24.080	„	„	„	144.480	„
„	1875.	„	„	26.336	„	„	„	158.016	„
„	1876.	„	„	26.815	„	„	„	160.890	„
„	1877.	„	„	25.863	„	„	„	155.178	„
„	1878.	„	„	24.412	„	„	„	146.472	„
„	1879.	„	„	25.333	„	„	„	126.665	„
V 10 letih —		skupaj		**227.226**	udov	in	prejelo	**1,337.223**	knjig

IV. Za leta 1880—1891.

Leta	1880.	je	bilo	25.430	udov	in	prejelo	152.580	knjig.
„	1881.	„	„	25.084	„	„	„	150.504	„
„	1882.	„	„	24.474	„	„	„	146.844	„
„	1883.	„	„	28.390	„	„	„	170.340	„
„	1884.	„	„	28.502	„	„	„	171.012	„
„	1885.	„	„	29.590	„	„	„	177.540	„
„	1886.	„	„	31.687	„	„	„	190.122	„
„	1887.	„	„	35.010	„	„	„	210.060	„
„	1888.	„	„	41.552	„	„	„	249.312	„
„	1889.	„	„	46.042	„	„	„	276.252	„
„	1890.	„	„	48.084	„	„	„	288.506	„
„	1891.	„	„	51.827	„	„	„	310.962	„
V 12 letih	—	skupaj		**415.672**	udov	in	prejelo	**2,494.034**	knjig.

Iz tega pregleda razvidimo, da je bilo:

v 40 letih skupaj 693.861 udov in prejelo 4,104.274 knjig.

Nadalje nam kaže pregled, kako je število udov v prvi dobi od leta 1852. do 1859. bilo majhno, in da se ni moglo v nobenem letu povzdigniti niti do tisočine, med tem ko je že prvo leto v družbo ali bratovščino bilo vpisanih 1116 udov. Prvih sedem let je število polagoma rastlo, na leto 1867. pa na enkrat za 3.106 družbenikov poskočilo in potem vsako leto tako znatno naraščalo, da štejemo l. 1875. že 26.336 udov. Zdaj pa so nastopili za družbo časi omahovanja; število udov sicer ni zeló padalo, ali tudi rastlo ni. Devet let štejemo okoli 25 in 24 tisoč udov, in bati se je že bilo, da bode začelo število vidno padati, kajti leta 1882. smo imeli že 2.341 družbenikov manj kakor l. 1876. Toda glejte čudo, česar nikdo ni mislil, to se je takoj zgodilo. Število udov je za leto 1883. poskočilo za 3.916 in potem rastlo vsako leto za več tisoč, in sicer se je najbolj povzdignilo od leta 1887. na leto 1888., kajti število udov j takrat na enkrat poskočilo za 6.542. Zadnja leta smo š ·li poprečno skoro vsako leto po 3 tisoč družbenikov več, i Bog daj, da bi število rastlo tudi v letih bodočih.

Častiti gospodje poverjeniki naše družbe si bodo pač z ali te podatke sami razložiti; a upam, da mi pritrdijo,

ako rečem, da sta med drugimi pobožnimi knjigami zlasti knjigi „Življenje svetnikov in svetnic božjih“ in „Življenje preblažene Device Marije in svetega Jožefa“ pripomogli, da se je povzdignila družba tako hitro in na tako visoko stopinjo.

C. Pregled vseh knjig in sestavkov, izdanih po društvu in družbi sv. Mohorja.

I. Knjige društva sv. Mohorja.

Leto 1852.

(Udov 785 in prejelo 3.925 knjig.)

1. *Blagomir puščavnik.* Podučivna in kratkočasna povest za mlade in odraščene ljudi. Poleg nemškega (Beatushöhle) poslovenjena. 1853. Str. 154 v 8⁰.

2. *Slovenski Goffine* ali Razlaganje cerkvenega leta. Prvi del. 1853. Str. 320 v 8⁰. — (Sodeloval Štefan Kociančič.)

3. *Kratka povestnica Goriške nadškofije.* Spisal Franc Blažič, bogoslovec v Goriškem Seminišču. 1853. Str. 82 v 8⁰.

Na str. 73. in 74. čitamo pesen: „Dan XVI. listopada 1851 po Goriški nadškofii“, ktero je zložil mladi duhovnik F. J. Kaffol „ob obhajanju stoletnice postanka goriške nadškofije“. Bogoslovec Franc Blažič je poznejši duhovnik in marljivi pisatelj Štefan Kociančič.

4. *Šola vesela lepega petja* za pridno šolsko mladino. 1853. Str. VII + 55 v 8⁰.

Obsega nagovor, šolske pesni (20), pesni veselih otrok (26) in poštene zdravičke (4); pesni so zložili večinoma Slomšek, Hašnik, Virk, in pesmarico je sestavil Slomšek, ki se je tudi podpisal pod „nagovorom“.

5. *Domači ogovori po nedelskih evangeljih* za verne ljudi na deželi. Spisal in izustil Fil. Jak. Kaffol, Kaplan v Ročini pri Soči. Prvi del. 1853. Str. 270 v 8⁰.

Leto 1853.

(Udov 884 in prejelo 3.536 knjig.)

1. *Božidar*, podučivna in kratkočasna povest za mladost in odraščene ljudi. 1853. Str. 113 v 8⁰.

2. *Zgodovina svete vere v podobah starega zakona.* Spisal Jarnej Ciringar. 1853. Str. 78 v 8⁰.

3. *Stari Urban*, ali *zimski večeri dobrih kmetov.* Poleg talianskega poslovenili Goriški bogoslovci (med njimi tudi Štefan Kociančič). 1853. Str. 225 v 8⁰.

4. *Domači ogovori po nedelskih evangeljih* za verne ljudi na deželi. Spisal in izustil Fil. Jak. Kaffol, Kaplan v Ročini pri Soči. Drugi del. 1853. Str. 290 v 8⁰.

Leto 1854.

(Udov 978 in prejelo 4.890 knjig.)

1. *Djanje Svetnikov.* Del I. U Gradcu. 1583. Str. VIII + 736 v 8⁰. — (Spisali Slomšek, Kociančič in drugi.)

2. *Slovenski Goffine* ali Razlaganje cerkvenega leta. Drugi del. 1854. I. in II. del skupaj str. 768 v 8⁰. — (Sodeloval Štefan Kociančič.)

3. *Druge in tretje Mozesove bukve.* 1854. (II. str. 104; III. str. 76 v 8⁰.) — (Poslovenil in razložil P. Placid Javornik, benediktinar, c. k. učenik sv. pisma starega zakona in iztočnih jezikov na bogoslovskim učilišu v Celovcu.)

4. *Imenik in račun društveni.*

5. Kot peto knjigo so prejeli udje „*Šolskega Prijatla*“, kterega je izdajal Andrej Einšpieler.

Leto 1855.

(Udov 947 in prejelo 3.788 knjig.)

1. *Djanje Svetnikov.* Del II. 1854. Str. 813 v 8⁰.

2. *Zgodovina svete vere v podobah novega zakona.* Spisal Jožef Ulaga. 1855. Str. 85 v 8⁰.

3. *Šestdeset pesem z napevi* za cerkev, šolo in kratek čas. Na svetlo dal Leopold Cvek, učenik. 1854. Str. 103 v 16⁰.

Obsega pesni za cerkev (30) in pesni za šolo in kratek čas (30), ktere so nabrane iz Zgodnje Danice, Drobtinic in iz drugih časopisov in knjig.

4. Kot četrto knjigo so prejeli udje „*Šolskega Prijatla*“.

Leto 1856.

(Udov 557 in prejelo 1.671 knjig.)

1. *Drobtince.* Na svetlo dal M. Stojan. Letnik XI. 856. Str. X + 310 v 8⁰.

2. *Ogledalo keršanskih čednosti* v poduk in posnemanje. Poleg Dominika Mettenleiterja („Frühlingsblumen“). 1856. Str. 175 v 8⁰.

3. *Elizabeta ali pregnanci v Sibiriji.* Lepa povest za mlade in odraščene ljudi. 1857. Str. 110 v 8⁰.

Leto 1857.

(Udov 454 in prejelo 908 knjig.)

1. *Drobtince.* Na svetlo dal M. Stojan. Letnik XII. 1857. Str. XX + 237 v 8⁰.

2. *Slovenska Koleda za leto 1858*, slovenskemu ljudstvu v poduk in razveselovanje. Vredil Anton Janežič, c. k. učitelj višjih realnih šol v Celovcu. Str. XXXI + 267 v 8⁰.

Obseg: A. 1. Slovenska pratika za l. 1858., imenik vseh rimskih papežev in imenitnejši semnji. Str. I.—XXXI. — B. 1. Poštena Bohinčeka v Benetkah. Domača povest. Str. 1—52.[1] — 2. Fedor in Olga. 52—136. Poslovenil J. B. (Ponatis iz „Slov. Bčele“.) — 3. Osoje in Boleslav, kralj poljski. 136—150. F. — 4. Sveta gora pri Gorici. 150—164. Ivan. — 5. Božja pot k Mariji na sv. Višarjih. 164—181. — 6. Beatrica in tolovajski poglavar. 181—184. Poslov. Sk. — 7. Češčena Marija. Ponar. pov. (pes.) J. Novak. 184—185. — 8. Spokorjeni razbojniki. 186—187. C—k. — 9. Kako čudno Bog svoje kliče. 187—189. — 10. Hvaležni oroslan. (Povest iz časov sv. vojske.) 189—192. I. K. — 11. „Žlahtna roža na kervavem bojnem polju.“ 192—194. Sk... c. — 12. Človek (pes.). 195—196. S. J. — 13. Na sveti večer (pes.). L—pl. 197. — 14. Zvon (pes.). 197—198. M. — 15. Pozdrav (pes.). 198—199. — 16. Samoten. 199. (pes.) — 17. Tolažba. 200. S. J. (pes.) — 18. Valčkova svaritev (pes.). 200—201. V. — 19. Zimski večer. 201—202. S. J. (pes.) — 20. Noč (pes.) 202. S. J. — 21. God svetih treh kraljev. 203—204. I. M. — 22. Kako so stari Slovani merliče pokopovali? 204—205. N. D. — 23. Nekteri narodi na Avstralskih otokih. 205—210. — 24. Mravlja. 211—220. Fr. Erjavec. — 25. Svila. 220—224. — 26. Ozir na nebó. 224—233. — 27. Koledar ali Pratika. 233—241. Robida. — 28. Blagi spomin. 242. — 29. Rubin. 242. J. K. — 30. Biseri. N. D. 242—243. — 31. Slavček. 243. — 32. Nezadovoljno konjče. 243—244. N. D. — 33. Medved in dren. J. B. 244. — 34. Smert si voli tovaršico. 245—246. J. V. — 35. Moder bedak. 246. T. L—pl. — 36. Andrej Ravbar in Španijol. 247. N. D. — 37. Predpustnica. 248—251. S. J. — 38. Čuden pogreb (pes.). 251—253. S. J. — 39. Slovenski pregovori. Zap. V. K—k. 253—257. — 40. Gospodarske drobtince. 257—267. — *a)* Mesečne opravila. 257—261. Sommer. — *b)* Dnevni red umnega in dobrega gospodarja. 261—264. Zalokar. — *c)* Zlate pravila za kmetovavce. 264—267. „Novice“.

---

[1] Kjer ne navajam pisateljevega imena ali drugega znaka, tam ga tudi v knjigi ni zabeleženega.

Leto 1858.

(Udov 336 in prejelo 1.008 knjig.)

1. *Drobtince.* M. Stojan. Letnik XIII. 1858. Str. VIII + 351 v 8°.

2. *Marije Rožen cvet.* Molitevne bukve s premišljevanjem v počešenje nar svetejših serc Jezusa in Marije. Spisal M. Stojan. 1856. Str. 414 v 12°.

3. *Slovenska Koleda za leto 1859.* Str. XXVIII + 170 v 8°. Vredil Anton Janežič.

Obseg: A. Slovenska pratika itd. Str. I—XXVIII. — B. 1. Kolednica (pes.). Fr. Cegnar. Str. 1. — 2. Sprava. Povest iz življenja lovskega. Poleg nemškega izvirnika svobodno izdelana. 2—38. — 3. Kriva prisega. Spisal Ivan. 38—46. — 4. Škerjanček, podoba življenja. 46—48. Praprotnik. — 5. Jagodice. Igra v enem djanju po Kr. Šmidu svobodno poslovenil Matija Majar. 49—78. — 6. Sveti večer. Spisal J. Bilc. 79—88. — 7. Učenec pa kolač ali nespametna sramožljivost. △ (= Navratil). 88—90. — 8. Ljuba priprostost. Spisal E. B. 90—91. — 9. Vojaška smert. Poslovenil J. Pr. 92—93. — 10. Volk in lisica. 93—95. Fr. E(rjavec). — 11. Posavska (pes.). J. Pr. 95—96. — 12. Deklica na razpotju. 96—98. — 13. Livada in deklica (pes.). Fr. Cegnar. 98—99. — 14. Spomladi (pes.). J. Pr. 99. — 15. Želja (pes.). 99—100. J. B. — 16. Minljivost (pes.). 100. Geršak. — 17. Izgovor (pes.). 101—102. Tomaž Lempelj. — 18. Uzrok tertne bolezni (pes.). 102—103. Fr. Cegnar. — 19. Smert Senjanina Iva. (Serbska nar. pes.) 104—106. — 20. Mihal Andreaš, samouki pesnik in pevec slovenski. 106—110. △ = Navratil. — 21. Simon Rudmaš, c. kr. šolski svetovalec in nadzornik ljudskih šol na Koroškem. 110—116. — 22. Avstralci. (Poleg Tomička spisal J. S.) 116—124. — 23. Iz Podjunske doline v železno Kaplo. (Spisal Bl. Hermeter.) 124—127. — 24. Ljubno. Spisal J. N. 127—132. — 25. Bled. Popisal V. J. 132—142. — 26. En dan na planini pod Kamnikom. Bl. Sušnik. 142—149. — 27. Potopis vodene kaplje. Spisal J. Tušek. 149—156. — 28. Bele mravlje. Spisal J. Murnik. 156—159. — 29. Kako gospodinji natora v našem telesu. △ (= Navratil). 160—167.

Leto 1859.

(Udov 263 in prejelo 526 knjig.)

1. *Najpoglavitniše resnice svete vere* v premišljevanje dane po misijonarju Humbertu. Poslovenil Peter Cizej. 1859. Str. 448 v 8°.

2. *Rožice za mlade in odraščene ljudi.* S podobo Blejskega jezera. 1859. Str. 170 v 8°.

(To ni nova knjiga, temveč le „Slovenska Koleda za leto 1859“ z [n]ovim naslovnim listom in s podobo Blejskega jezera. Vsebina in tisk se [p]olnoma strinjata s Koledo za l. 1859.)

Opomba. Veleč. gosp. Josip Marn poroča v Jezičniku XXV ([1]887) str. 11., da so se društvenikom pošiljale knjige po razmeri in pre[v]dnosti; med njimi nekterim tudi „Naravoslovje alj Fizika“, po

domače zložil K. Robida. V Ljubljani. 1849. Str. XI + 123 v 8°. — Razun teh, tudi od Andr. Einšpielerja v Koledarju za l. 1878. str. 138. in od Josipa Marna v Jezičniku XXV. (1887) str. 11. navedenih društvenih knjig naznanja društveni odbor v Večernicah III. 1861 še sledeče knjige, ki jih je izdalo društvo sv. Mohorja, in sicer

1. *Cvetice za mlade in odraščene ljudi.* S podobo Marije Device na Višarjih. V Celovcu, 1858. Str. 266 v 8°.

2. *Kraljedvorski rokopis.* Iz staročeskega poslovenil Fr. Levstik. V Celovcu, 1856. Str. 54 v 12°.

II. Knjige družbe sv. Mohorja.

Leto 1860.

(Udov 34 + 1082* = 1.116 in prejelo 4.464 knjig.)

1. *Zgodbe svetega pisma* in popisovanje svete dežele. Stari zakon. Za mlade in odraščene ljudi. Poslovenjene poleg J. Farbmanove izdave Kr. Šmidovih svetopisemskih zgodeb. Str. 139 v 8°.

2. *Slovenske Večernice* za poduk in kratek čas. I. zvezek. Str. 84 v 8°.

Obseg: Za kratkim „predgovorom“ sledi: 1. Zgubljeni, pa spet najdeni sin. Domača povest iz starih časov. Str. 1—11. J. Mencinger. — 2. Pesem za domače šmarnice. 11—12. Jožef Virk. — 3. Voznik in zadnji konj. 13—18. F. C. — 4. Mesar Janez Kerstnik Jezuit, Goričan. 18—28. St. K. — 5. Mati in vnuk (pes.). 28—30. M. K. — 6. Pobožna pastarica. 30—32. — 7. Sv. Frančišek in tiči. 32—40. Poleg Jariša. — 8. Prilike. I. II. III. 40—42. Ž. in A. — 9. Miklavžev večer (pes.). 42—43. C. — 10. Delavno življenje keršćanske device. 43—47. — 11. Hvaležnost in nehvaležnost. 47—49. J. Verdelski. — 12. Zofijna cerkev v Carigradu. 50—52. Živkov. — 13. Živalsko življenje po južnoruskih stepah. 52—60. — 14. Poštena zdravica vsem Slovencem (pes.). 60—62. A. Okiški. — 15. Drobne tičice naše dobrotnice. 62—67. J. Tušek. — 16. Kar bodi za domače potrebe. 67—77. (Domače zdravila; gospodarske drobtine.) — 17. Družbin oglasnik. 78—83.

3. *Slovenske Večernice.* II. zvezek. Str. 77 v 8°.

Obseg: 1. Cerkvica na griču. (Svobodno poleg nemškega izvirnika.) Str. 1—10. — 2. Smert Ludovika XVI. kralja francoskega. 10—16. — 3. Prisega Gorotanskega vojvoda. 17—20. — 4. Strašna kazen zavoljo nepokorščine. 20—23. — 5. Paganski in kerščanski modrijan. 23—24. Ž. — 6. Blagočutje oroslanovo. 25—26. J. G. Verdelski. — 7. Poslednja volitev. 27—29. P. — 8. O potresu zemlje. 29—30. J. G. Verdelski. — 9. Pesem od novih zvonov. 31—32. Jožef Virk. — 10. Zvonovi. 33—36. — 40. Velbljud. 36—44. Fr. Erjavec. — 12. Pes in petelin (basen; pes.). 44—47. Kr. — 13. Ponočno ohlajenje. 47—53. J. Tušek. — 14. Živalsko življenje

* Prvo število pomenja dosmrtne, drugo letne ude.

na stepi. II. 54—67. (gl. Več. I.) — 15. Kar bodi za domače potrebe. 67—74. (Nov.) — 16. Družbin oglasnik. 75—76.

4. *Koledarček* družbe svetega Mohora za navadno leto 1861. Str. XVI + 70 v 8⁰.

Obseg: 1. Sv. Mohor, Slovencov pervi apostelj. Str. 1—6. — 2. Papež Leon veliki pa Atila. 6—10. — 3. Ura s kukavico. (Resnična dogodba iz gornjega Štajerja.) 11—14. V. — 4. Pijanec. 14—18. — 5. Smert za domovino. 18—21. — 6. Pot skozi življenje. 21—24. — 7. Moje želje (pes.). 24—25. J. Frankolski. — 8. Devica na razpotju. 27—28. V. L. — 9. Nevesta slovó jemlje (pes.). 29—30. A. O. — 10. Popotnica. 30—32. — 11. Podoba device Marije pred c. k. orožnico na Dunaju. 32—33. — 12. Moder svèt. 33—34. — 13. Opat Lucij in puščavniki. 34—35. — 14. Trojen smeh. 36. — 15. Verske jagode. 36—37. Živkov. — 16. Vrabec in konj (pes., basen). 38. A. Praprotnik. — 17. Prilike. 1. 2. 3. Str. 39—41. — 18. Tičica in jajstran (pes.). 41—42. J. Marušnik. — 19. Spoštovanje kruha in soli. 43—44. — 20. Začetek opoldanskega zvonenja. 44—45. — 21. Početek samostanov. 45—46. — 22. Patroni rokodelcov in obertnikov. 47—50. — 23. Kratek poduk o megli in oblakih, o dežju in mavrici, o toči in snegu, o blisku in gromu. 50—54. J. Verdelski. — 24. Slovenski romar. 54—58. — 25. Kitice narodnih vganjk za kratek čas. 58—60. — 26. Družbin oglasnik. Postave in vodila opravilnega reda. 61—69.

Leto 1861.

(Udov 94 + 1200 = 1294 in prejelo 5.176 knjig.)

1. *Zgodbe svetega pisma* in popisovanje svete dežele. Novi zakon. Za mlade in odraščene ljudi. Poslovenjene poleg J. Fàrbmanove izdave Kr. Šmidovih svetopisemskih zgodeb. Str. 169 v 8⁰.

2. *Slovenske Večernice.* III. zvezek. Str. 75 v 8⁰.

Obseg: 1. Cipsarjeva družina ali cesar Maksimilian na Martinjipeči (Povest za mlade in odraščene poslovenjena). Str. 1—36. — 2. Koliko je Bog lonaj vreden (pes.). 36—39. J. Virk. — 3. Krištof Šmid. 39—43. B. — 4. Filoteja (pes.). 43—45. A. Okiški. — 5. Sveta Antuza (začetnica pervega sirotišča). 46—47. A. Št. — 6. Čudeži se še vedno godé. 47—48. Jos. Levičnik. — 7. Nesrečna želja (pes., poslovenjena). 48—51. — 8. Prilike. 1. 2. Tomšič. 51—52. — 9. Kako svet navadno človeka sodi po obleki. 52—53. J. G. Verdelski. — 10. Palmira. 54—55. Fr. Štrukel. — 11. Zdravo teló najboljše blagó. 56—64. Spisuje dr. V. Janežič. — 12. Kar bodi za domače potrebe. (Poleg Novic in drugih listov.) 64—67. — 13. Družbin oglasnik. 68—74. — Oznanilo družtvenih knjig. 72—73.

3. *Slovenske Večernice.* IV. zvezek. Str. 80 v 8⁰.

Obseg: 1. Cipsarjeva družina ali cesar Maksimilian na Martinjipeči. (Konec; gl. Več. III.) Str. 3—41. — 2. Nezadovoljnik (pes.). 41—44. J. Virk. — 3. Jošt. Povest za kmečke ljudi. P. Gros. 44—58. — 4. Stare pesme (vzete iz starega rokopisa). *a)* Sveta Katarina. *b)* Sveti Izidor. *c)* Lavdon vzame Beligrad. 59—64. — 5. Človek, kaj si? 64—70. B. — 6. Otožne misli po mladostnih letih (pes.). 71—72. J. Levičnik. — 7. Pomanjkanja in prednosti — vbožnost in bogastvo človeka. 72—75. J. G.

Verdelski. — 8. Pomlad, podoba mladosti. 75—77. Poslovenil Z. — 9. Kar bodi za domače potrebe. 77. — 10. Družbin oglasnik. 78—79.

4. *Koledarček za leto 1862.* Str. XVI + 87 v 8⁰.

Obseg: 1. Večna luč. (Svobodno poleg Wiesemanove povesti „Die Lampe" poslovenjena.) Str. 1—26. — 2. Belizar (pes.). 26—28. M. Ternovec. — 3. Herbart Turjaški. 29—32. F. Štrukel. — 4. Radecki. (Národna.) Zap. F. Štrukel. 32—33. — 5. Sv. Ciril in Metod. 34—37. — 6. Veselica o 25letni slovesnosti sošolcev v Studenicah (s pesnijo). 37—40. — 7. Narodi in narodnost. 40—44. J. G. Verdelski. — 8. Na grobu mlade deklice. 45—46. A. Okiški. — 9. Zdravo teló najboljše blago. 46—52. Dr. V. J. (Dalje; gl. Več. III. 56.) — 10. Šopek domačih vganjk za kratek čas. (V novomeški okolici nabrane.) L. Podgoriški. 53—58. — 11. Družbin oglasnik. 59—60. — 12. Imenik udov za leto 1861. Račun. Naznanilo. 61—86.

Leto 1862.

(Udov 106 + 1514 = 1620 in prejelo 4.860 knjig.)

1. *Slovenske Večernice.* V. zvezek. Str. 96 v 8⁰.

Obseg: 1. Berač Bogdan. V češčini spisal V. Štulc; poslovenil —p—. Str. 3—55. — 2. Moč angeljskega češčenja v izgledih. 55—76. M. P. — 3. V slavo Marije (pes.). 77—78. Jožef Virk. — 4. Andrej Hofer. 79—82. — 5. Izlandija. 82—86. L. Podgoriški. — 6. Skrivni dobrotnik. 87—89. P. J. St. — 7. Gospodarske skušnje. 89—92. (Novice.) — 8. Družbin oglasnik. 93—95.

2. *Slovenske Večernice.* VI. zvezek. Str. 95 v 8⁰.

Obseg: 1. Osrečena pravičnost. (Domača povest.) Str. 3—63. A. Okiški. — 2. Sv. Križ. 63—67. Ž. — 3. Šopek starih pesem. 67—74. 1. Postna. 2. Druga postna. Zapisal J. Levičnik. 3. Kaj poje tica. 4. Tri rože. 5. Od novega mašnika. Zapisal 3. 4. 5. Fr. Štrukel. — 4. Srečni pastir. 75—76. P. G. — 5. Gospodarske skušnje. 77—90. (Novice.) — 6. Družbin oglasnik. 91—94.

3. *Koledarček za leto 1863.* Str. XVI + 127 v 8⁰.

Obseg: 1. Kapelica na mrazovi berdi. Str. 1—12. F. J. Kaffol. — 2. Varšavski jermenar. (Poljska povest.) 12—18. Poslovenil Podgoriški. — 3. Agla. (Povest iz pervih kerščanskih časov.) 18—48. Poslovenil A. Gros. — 4. Ena pravdarjem za preudarek. 48—53. — 5. Mati Božja na Serpenici. 53—54. A. Ž. — 6. Šopek starih in novih pesem. 55—63. 1. Postoji človeškega življenja (iz J. Županove zapuščine). 2. Veliki Šmarin (nar., zapisal J. Levičnik). 3. Vernih duš dan. Jož. Levičnik. 4. Slovó. J. Virk. 5. Zajec. J. Virk. — 7. Kratek razgled sveta in posebno naše zemlje. 64—72. J. G. Verdelski. — 8. Kobilice na ruskih stepah. 72—82. T. — 9. Šopek domačih vganjk za kratek čas. 82—86. — 10. Družbin oglasnik. Imenik. Račun. Povabilo. 87—126.

Leto 1863.

(Udov 140 + 1522 = 1662 in prejelo 6.648 knjig.)

1. *Zgodbe sv. katoliške cerkve.* Spisal Anton Lesar. Str. 112 v 8⁰. (Po Zenner-ju.)

2. *Deteljica* ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov. Spisal Janez Cigler, fajmošter v Višnjigori na Kranjskem. Str. 120 v 8⁰. (= Večernice. VII. zvezek.)

3. *Slovenske Večernice.* VIII. zvezek. Str. 75 v 8⁰.

Obseg: 1. Cerkvica sv. Mohora na Tominskih Pečinah. (Domorodne črtice.) F. J. Kaffol. Str. 3—28. — 2. Sv. Ciril in sv. Metod. 29—52. — 3. Anton Martin Slomšek. 53—73. (Ponatisnjen je govor, ki ga je govoril Fr. Kosar v mariborski čitalnici dne 26. vinotoka. 1862.) — 4. Družbin oglasnik. 74—75.

4. *Koledarček za leto 1864.* Str. XVI + 136 v 8⁰.

Obseg: 1. Kdor ne uboga, ga tepe nadloga. Str. 1—34. (Poljska pripovedka.) Poslovenil —p—. — 2. Prazna vera. (Povest iz kmečkega življenja.) 34—50. J. J. Zavojšček (= Jurčič). — 3. Turki na Koroškem. 1. Turki v Rožji. 2. Turki v Kokri. 50—55. — 4. Nekoliko o prebivavcih avstrijske deržave. 55—58. — 5. Narava. 59—63. Okiški. — 6. O potresih. 64—71. F. Kosmač. — 7. Šopek slovenskih pesem.. 1. Ave Marija (J. Levičnik). 2. Od sv. zakona (M. Ternjevski). 3. Jezusove sv. petere rane v velikonočne pisanke (Jož. Virk). 4. Tičar in žvižgar kos (K.). 72—78. — 8. Vošila Slovencem za novo leto. 79—83. Domoljub. — 9. Cvetlica sv. Cirilu in Metodu (pes.). 83—84. J. Virk. — 10. Družbin oglasnik. 85—135. Postave. Vodila. Imenik družbenikov. Račun. Razpis družbinih daril za l. 1864.

Leto 1864.

(Udov 168 + 2005 = 2173 in prejelo 10.865 knjig.)

1. *Jezus Kristus devicam, svojim nevestam na serce govori.* Spisal Anton Lesar. Str. 96 v 8⁰. (Knjiga obsega 31 najtehtnejših resnic v premišljevanje na vsak dan v mesecu.)

2. *Hudo brezno ali Gozdnarjev rejenec.* Povest. Fr. Erjavec. Str. 3—39 v 8⁰. (= Večernice. X. zvezek.)

3. *Juri Kozjak, slovenski janičar.* Povest iz petnajstega stoletja domače zgodovine. Spisal J. Jurčič. Str. 104 v 8⁰.

4. *Slovenske Večernice.* IX. zvezek. Str. 90 v 8⁰.

Obseg: 1. Oče in sin. (Češki spisal kanonik V. Štulc.) Str. 3—39. Poslovenil Podgoriški. — 2. Cerkev sv. Križa pri Belaku. 39—53. J. Parapat. — 3. Ozir po Goriškem in teržaškem Primorji in romanje v prestari Oglej. 53—89. J. Levičnik.

5. *Koledarček za leto 1865.* Str. LXIV + 75 v 8⁰.

Obseg: A. Družbin oglasnik. Imenik. Račun. Razpis. — B. 1. Devi[illegible] oglejska. (Zgodovinska pripovedka.) Str. 1—8. J. Gomilšak. — 2. Kervno m[illegible]ščevanje. Poleg nemškega izvirnika. 8—16. —a—. — 3. Lesena Micka (p[illegible] resnični zgodbi). 16—20. Lj. Tomšič. — 4. Slepa deklica. (Po laščini po[illegible]lovenjena.) 20—24. J. Severjev. — 5. Pes izdá morivca. 25—28. Fr. E. (= Erjavec). — 6. France Bilc. 28—32. J. Bilc. — 7. Gregor Rihar. 33—40. J. Levičnik. — 8. Vožnja po zraku. 40—46. A. Zup. — 9. Nekaj o osep-

nicah ali kozah. 47—51. —c. — 10. Kamno olje. 51—55. .—. — 11. Beseda gospodom učiteljem ljudskih šol. 54—57. —k. — 12. Domoljubje. 58—59. J. Severjev. — 13. Kopa novih pesem. 60—66. 1. Ozir proti nebeški domovini (J. Levičnik). 2. Marijino vezilo (J. Virk). 3. Križ sred gozda (P. Gros). 4. Sirota na materni gomili (J. Virk). 5. Učenik na grobu ljubljene učenke (J. Levičnik). — 14. Dvanajst zlatih jabelk gospodarjem. 67—71. Peščenikar. — 5. Trojno vprašanje ob koncu leta. 71—74. F. R.

Leto 1865.

(Udov 185 + 2534 = 2719 in prejelo 13.595 knjig.)

1. *Oglénica ali hudobija in nedolžnost.* Za Slovence predelal Fr. Zakrajšek.

2. *Cvetnik I.* t. j. Berilo za slovensko mladino. Obsega 136 odstavkov. A. Janežič. Str. 168 v 8⁰.

3. *Slovenske Večernice.* XI. zvezek. Str. 80 v 8⁰.

Obseg: Uboštvo in bogastvo. (Pripovedka iz domačega življenja.) J. J. Zavojšček (= Jurčič). Str. 3—16. — 2. Cerkve prvih kristjanov. 17—27. J. Parapat. — 3. Odkod izvirajo gliste in kako se spreminjajo. 28—45. Fr. Erjavec. — 4. Ozir po Goriškem in tržaškem Primorji. (Spomini na velike šolske počitnice 1863.) 46—55. Jož. Levičnik. — 5. O plesu iz vsakdanjega življenja. 56—61. J. Furlani. — 6. Volkašin, srbski kralj, izgled grde nehvaležnosti. (Po srbščini.) 62—68. M. V. — 7. Bolni deček prejme sv. birmo. (Pripoved poslovenjena.) 69—73. E. — 8. Kopa slovenskih pesem. 74—78. *a)* Marija lepota nebes. Jož. Virk. *b)* Marija devica brez madeža spočeta. (O desetletnem prazniku njenega preslavn. razglašenja 1864.) Jož. Levičnik. *c)* Pesem sv. Mohorja (v rajhenburški duhovniji). Jož. Virk. *d)* Na čast sv. Kungote. (Zložena za faro sv. Kungote v slov. goricah.) J. Gomilšak. — 9. Kar bodi za domače potrebe. 79. — Kazalo. 80.

4. *Slovenske Večernice.* XII. zvezek. Str. 80 v 8⁰.

Obseg: 1. Spomini starega Slovenca ali Čertice iz mojega življenja. Andrej Pajk. Str. 3—63. — 2. Mana v puščavi. (Prilika po o. Bonaventuri; spisal A. Lésar.) 64—67. — 3. O toči. Fr. Marn. 68—75. — 4. Iskrice. J. G. 76—77. — 5. Misijonarjem v spomin (pes.). M. Lotrič. 78. — 6. Zadnji dan leta. Jož. Levičnik. 79.

5. *Koledarček za leto 1866.* Str. LXIV + 72 v 8⁰.

Obseg: A. Imenik. Račun. Vabilo. — B. 1. Uboga družina. (Resnična dogodba.) Str. 1—15. Lj. Tomšič. — 2. Jernejček gre v šolo. 16—25. Anton Lesar. — 3. En krivičen vinar deset pravičnih sné. 25—32. M. T.-Verbanov. — 4. Slava nedolžnosti. (Po narodni pripovedki.) 33—36. Višečki. — 5. Nova maša na deželi. 36—40. F. R. — 6. Kuga v Milanu leta 1630. 40—43. Fr. Zakrajšek. — 7. Človek gospodar stvarjenja. 43—47. A. Zupančič. — 8. Spremenjena pot. 48—49. A. Umek. — 9. Življenje M. Vernéta. 49—51. J. Navratil. — 10. Snaga. 51—54. J. Šuman. — 11. Kratko odperto pisemce slov. učitelja do slov. mladine sploh, zlasti pa šolske. 54—64. A. Lesar. — 12. Šopek slovenskih pesem. 65—68. 1. Sveti večer (Jos. Levičnik). 2. Vernitev v domovino (J. Virk). 3. Kres (J. Virk). 4. Perutnice serca (L. Pesjakova). 6. Minljivost (J. Lavromir). — 13. Čudna bolezen. J. M. 68—69. — 14. Kaj ohranja zdravo telo. 69—71. Dr. M. Prelog

Leto 1866.

(Udov 199 + 3781 = 3980 in prejelo 23.880 knjig.)

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* Po najboljših virih spisal dr. J. Rogač, duhoven ljubljanske škofije. I. del, 1. polovica, s podobami. Str. 208 v 4°.

2. *Kortonica, koroška deklica.* Spisal Janez Cigler, fajmošter v Višnjigori na Kranjskem. Str. 80 v 8°.

3. *Prilike patra Bonaventure*, v pojasnovanje raznih verskih in nravnih keršanskih resnic. Prosto poslovenil A. Lesar. Str. 113 v 8°.

4. *Slovenske Večernice.* XIII. zvezek. Str. 80 v 8°.

Obseg: 1. Grad Rojinje. (Povest za slovensko ljudstvo.) Str. 1—60. J. Jurčič. — 2. Zadnja leta nesrečnega kralja Ludovika XVI. Str. 61—70. A. Zupančič. — 3. Bog v naravi. 70—75. J. Gomilšak. — 4. Vseh svetnikov dan. 76—78. J. Podmilšak. — 5. Drobtinice. Poslovenil J. Levičnik. 79—80. I. Beseda, bogokletnežem v prevdar! II. Mati v hudih stiskah.

5. *Slovenske Večernice.* XIV. zvezek. Str. 80 v 8°.

Obseg: 1. Hčerina ljubezen. (Po resnični dogodbi.) J. P. Str. 1—19. — 2. Slepec. (Po francoskem.) V. M. (= Mandelc). 19—34. — 3. Mehovo. F. S. Pirc. 34—47. — 4. Grom in strela. Fr. Marn. 47—58. — 5. Domača lekarnica. F. Plahtarič. 59—70. — 6. Ponočno nebo. 70—71. F. R. — 7. Mertvaška izba. (Resnična zgodba, poslovenjena.) 72—74. — 8. Šopek duh. pes. 75—78. 1. Božičnica (J. Levičnik). 2. Velikonočna (J. Virk). 3. Pridite, častimo Gospoda (J. Levičnik). — 9. Drobtinice. 79—80. *a)* Kdo je najsrečnejši človek. Z. *b)* Verla dekla. (J. Levičnik.)

6. *Koledarček za leto 1867.* Str. LXXXVIII + 62 v 8°.

Obseg: A. Imenik. Družbina oznanila. — B. 1. Smert in življenje. (Domača povest.) Str. 1—6. Fr. Gerbec. — 2. Lepe pesmi glas seže v deveto vas. 6—10. J. Podmilšak. — 3. Brez imena. 10—12. (Prosto po francoskem.) V. M. (= Mandelc). — 4. Vitovec pri Trojanah. J. Andrejčekov. 13—16. — 5. Jovana, francoska junakinja. J. Furlani. 17—23. — 6. Juri Stephenson. J. Navratil. 23—31. — 7. Pohorje. J. G—k. 31—37. — 8. O telesni hrani. Fr. Marn. 38—46. — 9. Kitica slovenskih pesem. 46—49. 1. Molitev (Silvester). 2. Materino slovo sinu vojščaku (J. Virk). 3. Sini slave (J. Virk). 4. Očetova vernitev (po poljskem) M. V. 5. Sobotno solnce (L. Pesjakova). — 10. Arabec in njegov konj. (Po Lamartinu.) V. Mandelc. 50—51. — 11. Prave sreče pot. 51—56. F. Primorski. — 12. O gnoju in gnojniščih. Fr. Jančar. 56—58. — 13. Kar bodi za domače potrebe. 58—61. (Novice.)

Leto 1867.

(Udov 243 + 6843 = 7086 in prejelo 35.430 knjig.)[1]

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* I. dela 2. polovica. Dr. J. Rogač. (1. in 2. snop.) = I. del, str. 460 v 4°.

---

[1] Leta 1867. je izdala družba osem knjig, toda udje so jih prejeli le petero. Bilo se je namreč „Fabiole“ le 6.500 iztisov natisnilo, in

2. *Fabiola ali cerkev v katakombah.* Po kardinalu M. Wisemanu poslovenil Anton Zupančič. Str. 245 v 8°.

3. *Utopljenci ali potovanje na Ostrovid.* Kratkočasna in podučna povest. Poslovenil M. Ravnikar Poženčan. Str. 117 v 8°.

4. *Umni vinorejec.* Po lastnih skušnjah spisal France Jančar, kaplan pri Negovi blizo Radgone. Str. 96 v 8°.

Po pomoti je na naslovnem listu zabeleženo, da je ta knjižica „Slovenskih Večernic XVI. zvezek“.

5. *Poboljšani sosedje ali sadjereja v pogovorih,* za domače ljudstvo. Spisal J. Tomšič, učitelj v Teržiču. Str. 55 v 8°.

6. *Slovenske Večernice.* XV. zvezek. Str. 80 v 8°.

Obseg: 1. Šentagatni fajmošter. (Ginljiva zgodba iz časov francoske prekucije; Slovencem poslovenil F. J.) Str. 3—17. — 2. Poslednja tolažba. (V španščini spisal F. Caballero, poslovenil J. Parapat. 18—43. — 3. Iz spominov na staro mater. (Spisal Fr. Celestin.) 44—56. — 4. Poslopje Dunajsko za slepce. (Spisal J. Navratil.) 57—69. — 5. Hrana rastlinska. (Spisal Fr. Marn.) 70—75. — 6. Pribežališče malih. (Poleg francoskega V. M.) 76—78. — Kazalo. 79.

7. *Slovenske Večernice.* XVI. zvezek. Str. 80 v 8°.

Obseg: 1. Brata. (Česki spisal V. Štulec, poslov. Leop. Gorenec (Podgoričan.) Str. 1—38. — 2. Keršćanstvo pod rimskimi vladarji pervih treh stoletij. F. Rup. 38—66. — 3. Kopa pripovednih pesem. 67—75. 1. Najlepši nasmehljej. 2. Sv. Ignacij. 3. Grof in opat. 4. Lijak. Slovenski predelal V. M. (= Mandelc). — 4. Dobri svèt. J. C. Peščenikar. 76—79.

8. *Koledarček za leto 1868.* Str. CXXII + 71 v 8°.

Obseg: A. Postave. Semnji. Imenik. — B. 1. Vojaški kaplan. (Dogodba iz zadnje vojske.) Po madjarskem S. K. Str. 1—16. — 2. Dva brata. J. Jurčič. 17—29. — 3. Peter véliki pa berač. Po nár. ruski. J. Navratil. 29—33. — 4. Sveta Trojica, romarska cerkev v Slov. Goricah. J. Gomilšak. 34—42. — 5. Tomaž Kren, ljubljanski škof. Fr. Marn. 42—46. — 6. Narod in domovina. J. Vidmar. 46—56. — 7. Kolera. Dr. J. Vošnjak. 57—66. — 8. Slovenska Matica. Josip N. 66—70.

Leto 1868.

(Udov 284 + 10.174 = 10.458 in prejelo 52.290 knjig.)

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* III. snopič. Dr. J. Rogač.

---

tedaj so namesto nje dobili nekteri družbeniki povest „Utopljenci“ in povrh še „Sadjerejo“, torej šestero knjig. Udje po Koroškem in p nekterih dekanijah na Kranjskem, kjer ne raste vino, prejeli so „Sadje rejo“ namesto „Umnega vinorejca“.

2. *Kristusovo življenje in smert v premišljevanjih in molitvah.* Poleg Gašparja Erharda za Slovence predelal Štefan Kociančič, profesor bogoslovja v Gorici. I. snopič.

3. *Mati božja dobrega svèta ali bratovska ljubezen.* Povest iz časov turških bojev konec XVI. stoletja. Spisal duhoven ljubljanske škofije. Str. 119 v 8°. (= Večernice. XVII. zvezek.)

4. *Domače in tuje živali v podobah.* Slovenskej mladini v poduk in kratek čas popisal France Erjavec, profesor na k. višej realki v Zagrebu. I. del: Domače četveronožne živali. Z 22 podobami. Str. 152 v 8°. (= Večernice. XVIII. zvezek.)

5. *Koledarček za leto 1869.* Str. 128 + 72 v 8°.

Obseg: A. Imenik. Postave. Vodila, ki so z l. 1869. dobila občno veljavo; potrdila jih je nadpolovica (284) dosmrtnih udov. Str. 121. — B. 1. Škof in Savojček. Povest. Spisal M. Smolej. Str. 1—7. — 2. Tolažba na smertnej postelji. (Povest.) Andrejčekov Jože. 8—17. — 3. Bor z volkovi. Resnična dogodba. Predelal J. P. 17—24. — 4. Jug snubi Burjo. Basen, sestavljena poleg prestare pripovedke po J*** —d. 25—31. — 5. Božja pot na Kerki. Dr. J. Rogač. 31—36. — 6. Misijonarji med avstralskimi divjaki. Poleg „Pučkega Prijatelja“, spisal J. B. 36—40. — 7. Venec napitnic ali zdravic ženitovanjskih. (Pesni.) 40—45. J. Virk. — 8. Besedica o velikej važnosti sadnega drevja. M. Godec. (Odlomek iz večjega rok.) 45—52. — 9. Nekaj željá slovenskim gospodarjem. Fr. Jančar. 53—58. — 10. Zaklad dobrih naukov in svetov za gospodarje in gospodinje. 58—63. — 11. Semnji na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem. 65—72.

Leto 1869.

(Udov 314 + 13.337 = 13.651 in prejelo 95.557 knjig.)

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* IV. snopič. Dr. J. Rogač. (III. in IV. snopič) = II. del. Str. 448 v 4°.

2. *Kristusovo življenje in smert.* Štefan Kociančič. II. snopič. (I. in II. snop. = 320 str. v 8°.)

3. *Perpetua ali afrikanski mučenci.* Pogled v tretje stoletje po Kristovem rojstvu, posnet po pravih mučeniških zapiskih. Poslovenil Anton Lésar.[1] Str. 164 v 8°. (= Večernice. XIX. zvezek.)

4. *Domače in tuje živali v podobah.* Fr. Erjavec. II. del četveronogih živali. S 56 podobami. Str. 192 v 8°. (= Večernice. XX. zvezek.)

---

[1] „Marijina družba“ v Inomostu je izdala leta 1866. to knjigo na svetlo; poslovenjena je brez imena izvirnikovega pisatelja.

5. *Umni gospodar ali gospodarsko berilo.* France Jančar. Str. 212 v 8°.

6. *Friderik Baraga, pervi kranjski apostoljski misijonar in škof* med Indijani v Ameriki. Spisal dr. Leo Vončina. Str. 198 v 8°.

7. *Koledarček za leto 1870.* Str. 40 + 64 v 8°.

Obseg: A. Pregled brez imenika.[1] 33—37. — B. 1. Žalostna in vesela velika noč. Povest iz narodnega življenja, spisal F. K. Str. 1—9. — 2. Kerčma v šumi. Spisal J*** d. 9—21. — 3. Reven, slep in star. V. M. 21—27. — 4. Volkodlak. I*** d. 27—35. — 5. Bitva pri Sisku. J. Parapat. 35—42. — 6. Slovenski slovstveni zavodi. 42—54. (Družba sv. Mohorja, Slovenska Matica, Dramatično društvo.) — 7. Cvetlični šopek. 55—56. 1. Sanje v tujini (J*** d—). 2. Ženinu in nevesti (M. Torkar). 3. Žalost in veselje na grobu (Josip Furlani). — 8. Semnji na Kr., Št., Kor. in Prim. 57—64.

Leto 1870.

(Udov 333 + 15.842 = 16.175 in prejelo 97.050 knjig.)

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* Po najboljših virih spisal Matija Torkar, duhoven ljubljanske škofije. V. snopič (III. del). Str. 240 v 4°.

2. *Žalost in veselje.* Povest za prosto ljudstvo. Andrejčekov Jože. Str. 224 v 8°. (= Večernice. XXI. zv.)

3. *Domače in tuje živali v podobah.* Fr. Erjavec. III. del. Ptice. 1. snopič. Str. 200 v 8° z 48 podobami. (= Večernice. XXII. zvezek.)

4. *Slovenske Večernice.* XXIII. zvezek. = Janežičeve Večernice (z životopisom). Str. 79 v 8°.

Obseg: 1. Antonu Janežiču (pes.). A. Umek. Str. 3—4. — 2. Anton Janežič (biografija s podobo). L. F(erčnik). 4—42. — 3. Molitev v nevarnosti največ premore. Po resnični prigodbi spisal Hrabroslav Pernè. 42—50. — 4. Slon. 51—58. Anton Umek. — 5. Turki pervikrat na Koroškem. J. Parapat. 58—64. — Žena, angelj varh svojega moža. Prigodba iz življenja ogerskih Slovanov; iz madjarskega poslovenil. 64—77. — 7. Smešnice. 77—79.

5. *Poljedelstvo* s posebnim ozirom na domače pridelke. Ivan Tomšič. Str. 107 v 8°.

6. *Koledarček za leto 1871.* Str. 192 v 8°.

Obseg: A. Koledar. Imenik. Oglasnik. Semnji. Str. 1—166. — B. 1. Slovenski kmečki koledar. F. Kočevar. 167—181. (Z mnogimi vremenskimi pregovori.) — 2. Strašna smert hudobneža. 181—185. Št. Kociančič. — 3. „Slavija". Vzajemno zavarovalno društvo, ustanovljeno za vse slavjanske narode. Janez Prekopski. 185—192.

---

[1] Jedino ta koledarček je izšel brez imenika družbenikov.

Leto 1871.

(Udov 368 + 17.027 = 17.395 in prejelo 104.370 knjig.)

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* Mat. Torkar. VI. snopič. Str. 236 v 4º.

2. *Kristusovo življenje in smert.* Štefan Kociančič. III. snopič. Str. 321—480 v 8º.

3. I. *Nauk o gospodinjstvu.* Slovenskim gospodinjam spisal dr. Janko Sernec, odvetnik v Mariboru. Str. 1—45; in II. *Slovenski Bučelarček.* Začetnikom bučeloreje spisal Janez Sumper, župnik v Skočidolu na Koroškem. Str. 46—141 v 8º.

4. *Slovenske Večernice.* XXIV. zvezek. Str. 206 v 8º.

Obseg: 1. Vojnimir ali poganstvo in kerst. (Izvirna povest iz časov pokerščevanja Slovencev.) Spisal J. Ogrinec. Str. 3—83. — 2. Marija Devica iz Krope (pes.). Fr. Poznik. 84—85. — 3. Hči Turjaka (pes.). Fr. Poznik. 85—87. — 4. Devica orleanska. A. Okiški. 87—99. — 5. Irhaste hlače. M. S. 99—107. — 6. Pogled na skrivnosti v stvarstvu. A. Umek. 107—122. — 7. Menčikov. Povest iz ruske zgodovine; poslovenil J. Kosmač. 123—195. — 8. Domači zdravnik. Spisal dr. —ž—. 196—206. *a)* Varuj se prehlada. *b)* Varuj si oči.

5. *Domače in tuje živali v podobah.* Fr. Erjavec. III. del. Ptice. 2. snopič. Str. 195—343 v 8º s podobami. (= Večernice. XXV. zvezek.)

6. *Koledarček za leto 1872.* Str. 168 v 8º.

Obseg: A. Imenik vseh dosmrtnih in letnih udov. Oglasnik. Semnji. Str. 1—147. — B. 1. Posojilnice na pomoč kmečkemu ljudstvu. Dr. Jož. Vošnjak. 148—162. — 2. O ljudski oliki. Ivan Tavčar. 163—167. — 3. Dve paraboli. 167—168. Lujiza Pesjakova. 1. Vstvarjenje rumene rože (pes.). 2. Zvonček (pes.).

Leto 1872.[1]

(Udov 397 + 18.528 = 18.925 in prejelo 113.550 knjig.)

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* Mat. Torkar. VII. snopič. Str. 240 v 4º.

2. *Kristusovo življenje in smert.* Štefan Kociančič. IV. snopič. Str. 481—636 v 8º. = I. del.

3. *Kupčija in obrtnija.* Denar in blago. Slovenskemu ljudstvu v poduk spisal Ferdo Kočevar (v Zagrebu). Str. 216 v 8º. (= Večernice. XXVI. zvezek.)

---

[1] To leto so se vse knjige prvikrat tiskale v lastni tiskarni. Tiskarna je bila dovoljena z odločbo od dne 19. maja 1871.

4. *Umni živinorejec* s posebnim ozirom na govedje. Za prosto slovensko ljudstvo po najnovejših in boljših virih spisal France Govekar, viši učitelj. Str. 96 v 8°. (= Večernice. XXVII. zvezek.)

Na koncu knjige je velik list s 13 „podobami v razjasnjenje živalstva".

5. *Slovenske Večernice.* XXVIII. zvezek. Str. 110 v 8°.

Obseg: 1. Črtice iz življenja in trpljenja svetega Očeta Papeža Pija IX. Jan. Ev. Marinič. Str. 1—39. Imena vseh papežev do Pija IX. in 2 pesni. 40—50. — 2. V veri tolažba, v neveri obup. Podučna povest; spisal J. Dobrčan. 50—67. — 3. Človeško oko in uho, pa svet, kako ga vidimo in slišimo. A. Umek. 68—79. — 4. Mesec in solnce. K—m—. 79—92. — 5. Običaji in navade na Ruskem. Spisal F. M. O. 92—100. — 6. Kosovo polje. J. Navratil. 100—105. — 7. Pogled v nočine skrivnosti. Fr. Cimperman. 105—110.

6. *Koledar družbe sv. Mohora za navadno leto 1873.* Str. 160 + 145—175 v 8°.

Obseg: A. Imenik. Oglasnik. Postave. Vodila. Vabilo. Semnji. Str. 1—160. — B. 1. Ali bogastvo samo že dá srečo? Povest. A. J. 145—153. — 2. Praga, češko kraljevo mesto. Dr. J. Vošnjak. 154—159. — 3. Narodno gospodarstvo na Hrvaškem. F. Kočevar. 160—169. — 4. Kako naj izredi slovenski kmet svoje otroke. Ivan Tavčar. 169—174. — 5. Življenje (pes.).

Leto 1873.

(Udov 438 + 21.454 = 21.892 in prejelo 130.552 knjig.)

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* Mat. Torkar. VIII. snopič. Str. 241—400 v 4°.

2. *Kristusovo življenje in smert.* Štefan Kocianči č. V. snopič. Str. 144 v 8°. (= II. del. 1. snopič.)

3. *Umno kletarstvo.* Slovenskim vinorejcem v poduk. Dr. Josip Vošnjak. Str. VIII + 168 v 8° z 12 podobami.

4. *Izdajavec.* Zgodovinska povest. Spisal F. V. Slemenik. Str. 152 v 8°. (= Večernice. XXIX. zvezek.)

5. *Domače in tuje živali v podobah.* Fr. Erjavec. V. zvezek. Golazen. Str. 136 v 8°. (= Večernice. XXX. zvezek.)

6. *Koledar za leto 1874.* Str. 205 v 8°.

Obseg: A. Imenik. Oglasnik.[1] Janežičeva ustanovitev. Semnji. Str. 1—160. — B. 1. Nova mera in vaga. J. Verhovec. 161—172. —

---

[1] V vabilu obeta odbor za leto 1874. „Knjigo človeških iznajdeb", ktero spisuje J. Tušek, in „Živali v podobah, VI. snopič, o ribah. Fr. Erjavec". Toda teh knjig ni družba izdala, ali upamo, da tudi pridejo o svojem času na dan, ako se lotijo naši pisatelji tega dela.

2. Deveterih enega. Božična pripovedka; poslovenil L. Gorenjec. 172—176. — 3. Janez Sobieski, kralj poljski (1674—1696). Spisal J. Steklasa. 176—183. — 4. O zvezdah repaticah. Spisal K—m. 183—189. — 5. Spomini na Notranje-Kranjsko. Potopisne čerte iz l. 1868. Sestavil Jože Levičnik. 189—201 — 6. Slovenskim fantom. Spisal Fr. Z—k. 201—205.

Leto 1874.

(Udov 449 + 23.631 = 24.080 in prejelo 144.480 knjig.)

1. *Življenje svetnikov in svetnic božjih.* Mat. Torkar. IX. snopič. Str. 401—629 v 4⁰, in kazalo vseh svetnikov, 7 str.

2. *Kristusovo življenje in smert.* Štefan Kocianči. VI. snopič. (= II. del. 2. snopič.) Str. 145—288 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina za slovensko ljudstvo.* Spisal Josip Starè, profesor zgodovine na kr. gimnaziji v Varaždinu. I. snopič. Str. 184 v 8⁰.

4. *Domači zdravnik.* Kratek navod, si zdravje uterditi in življenje podaljšati. Spisal Janez Volčič. Str. 112 v 8⁰. (= Večernice. XXXI. zvezek.)

5. *Zlate bukve slovenskega vedeža.* Poleg nemškega za Slovence vredil Vincencij Podlaz. Str. 112 v 8⁰. (= Večernice. XXXII. zvezek.)

6. *Koledar za leto 1875.* Str. 207 v 8⁰.

Obseg: A. Imenik. Oglasnik. Vabilo. Semnji. Str. 1—166. — B. 1. Nova mera in vaga. Iv. Verhovec. 167—182. — 2. En dan na dunajski razstavi. 183—192. J. V. — 3. Dve novi postavi. Dr. Janko Sernec. 192—197. — 4. Spomini na Notranje-Kranjsko. 197—207. (Potopisne čerte iz leta 1868. Konec.) Sestavil Jože Levičnik.

Leto 1875.

(Udov 467 + 25.869 = 26.336 in prejelo 158.016 knjig.)

1. *Nebeška hrana.* Bogoljubnim dušam dana od družbe sv. Mohora. Spisal Franc Kosar, korar stolne cerkve v Mariboru. I. del. Str. 407 v 8⁰.

2. *Kristusovo življenje in smert.* Štefan Kocianči. VII. snopič. (= II. del. 3. snopič.) Str. 289—432 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. II. snopič. Str. 185—326 v 8⁰. (= I. zvezek.)

4. *Umni kmetovalec* ali splošni poduk, kako obdelovati li zboljšati polje, travnike, vrtove in gozde. Slovenskim metom v poduk spisuje Franc Povše, vodja slovenkega oddelka deželne kmetijske šole v Gorici. I. snopič. Str. 112 v 8⁰.

5. *Setev in žetev.* Povest; spisal Pribislav Ogrinec. Str. 1—68; in *Srečen!* (Obraz iz življenja med vojaki.) Spisal Andrejčekov Jože. Str. 69—80. (= Večernice. XXXIII. zvezek.) Str. 80 v 8°.

6. *Koledar za leto 1876.* Str. 208 v 8°.

Obseg: A. Imenik. Oglasnik. Vabilo. Semnji. Str. 1—173. — B. 1. Matija Debeljak. Životopis. Spisal rodoljub gorenjski. Str. 174—197. — 2. Hranilnice in posojilnice na kmetih. Dr. J. Vošnjak. 197—206. — 3. Možu oralo, ženi pa kuhlja. Fr. R. 206—208.

Leto 1876.

(Udov 479 + 26.336 = 26.815 in prejelo 160.890 knjig.)

1. *Kristusovo življenje in smert.* Štefan Kociančič. VIII. snopič. (= II. del. 4. snopič.) Str. 433—592 v 8°.

2. *Nebeška krona ali premišljevanje o nebesih.* Spisal Janez N. Stöger, duhoven iz Jezusovega reda („Die Himmelskrone"). Poslovenil Janez Šmuc, duhoven Goriške nadškofije. Str. 175 v 8°.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. III. snopič. Str. 160 v 8°.

4. *Umni kmetovalec* ali splošni poduk itd. Fr. Povše. II. snopič. Str. 113—270 v 8°.

5. *Robinzon starši*, njegove vožnje in čudezne dogodbe. Poslovenil Janez Parapat. Str. 141 v 8°.

6. *Koledar za leto 1877.* Str. 208 v 8°.

Obseg: A. Imenik. Postave. Vodila. Semnji. Str. 1—160. — B. 1. Pravne drobtinice. Dr. Janko Sernec. 161—170. — 2. Menjice in menjične pravice. 170—181. — 3. Poduk tergovcem in obertnikom o novi postavi za kolek (štempelj) pri menjicah in tergovskih računih. 181—182. — 4. Ljubljana. 183—192. Zgodovinsko-mestopisen obraz. — 5. Največi revež. Pribislav Ogrinec. 192—197. — 6. Eno uro med slepci. 198—201. — 7. Žveplenke ali vžigalice. Fr. R. 201—205. — 8. Oglasi in cene knjig. 205—208.

Leto 1877.

(Udov 485 + 25.378 = 25.863 in prejelo 155,178 knjig.)

1. *Kristusovo življenje in smert.* Štefan Kociančič. Zadnji t. j. IX. snopič. (= II. del. 5. snopič.) Str. 593—743 v 8°. = II. del.

2. *Nebeška hrana.* Bogoljubnim dušam dana od družbe sv. Mohora. Spisal Franc Kosar. II. del. Str. 456 v 8°.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. IV. snopič. Str. 161—324. (= II. zvezek.)

4. *Umni kmetovalec* ali splošni poduk itd. Fr. Povše. III. snopič. Str. 133 v 8°.

5. *Križem sveta.* Zgodovinska povest. Spisal Valentin Slemenik. Str. 95 v 8°.

Razun te povesti (83 str.) še obsega ta knjižica sledeče sestavke in pesni: 2. Terno! Spisal J. Ogrinec. Str. 84—90. — 3. Vsak naj opravlja svoje delo. F. R. 91—92. — 4. Očitna kazen božja. Št. K. 93. — 5. Pesmi: Molitev. Zdrava Marija! Cerkvica. Nedelja. Glosa. 94—95.

6. *Koledar za leto 1878.* Str. 208 v 8°.

Obseg: A. 1. Imenik. Str. 17—134. — 2. Zgodovina družbe sv. Mohora. 135—159. Andrej Einspieler. — 3. Vsi dosmrtni udje. 147—152. — B. 1. Skušnjava in skušnja. Povest. Spisal J. Križanič. 161—175. — 2. Škof Matevž Ravnikar. 175—182. Vladimir. — 3. Naravoslovne črtice. J. Ogrinec. 183—189. (Megla in oblak. Elektrika. Telegraf. Blisk in grom.) — 4. Hoja na Vezuv. A. Zupančič. 189—195. — 5. Prva pomoč v smrtnih nevarnostih. 195—201. Dr. J. Vošnjak. — 6. Semnji. 202—208.

Leto 1878.

(Udov 485 + 23.927 = 24.412 in prejelo 146.472 knjig.)

1. *Slovenski Goffine* ali razlaganje cerkvenega leta. Predelal Lambert Ferčnik. I. snopič. Str. 224 v 8°.

2. *Potovanje v Rim.* Spisal Jakob Gomilšak. Str. 176 v 8°.

(Po pomoti je na naslovnem listu zabeleženo: Slovenskih Večernic XXXIII. snopič; gl. leto 1875.)

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. V. snopič. Str. 160 v 8°.

4. *Umni sadjerejec.* Slovenskim kmetom v poduk spisal Franc Kuralt, profesor deželne kmetijske šole v Gorici. Str. 142 v 8°.

5. *Slovenske Večernice.* XXXIV. zvezek. Str. 96 v 8°.

Obseg: 1. Po volitvi novega papeža sv. očeta, Leona XIII. (pes.). F. Furlani. Str. 5. — 2. Nevera (podučna povest). A. Dobrčan. 6—37. — 3. Filip Jakob Kafól. Spisal J. K. 37—42. — 4. Kaj se je godilo pretečena tri leta doli na Turškem. J. V. 42—68. — 5. Morje. A. Z. 68—73. — 6. Povesti (narodne). Poslovenil F. H. (= Hubad). 74—82. *a)* Ogljar in cesar Maksimilijan (moravska). *b)* Poboljšani črevljar (moravska). *c)* Žena in mož (česka). *d)* Bog ve, kako naj kaznuje človeka (maloruska). *e)* Dihur kralj (česka). *f)* Medved, svinja in lisica (srbska). — 7. Narodno blago za nauk in kratek čas. Matija Majar Ziljski. 84—89. 1. Vrank. 2. Prepelica. 3. Grobničko-poljski možek. 4. Bela breza. 5. Kurant. 6. Konj. 7. Spavajoči zec. 8. Grablje. — 8. Kako se more pogoditi premen vremena. K. M. 89—92. — 9. Pogled v Egipt. F. R. 92—94. — 10. Naznanilo o smrti Pija IX. (pes.) J. Furlani. 95. — 11. Naša zastava (pes.). J. Furlani. 95.

6. *Koledar za leto 1879*. Str. 208 v 8⁰.

Obseg: A. Imenik. Semnji. Str. 1—144. — B. 1. Stari grad. (Kranjska pripovedka.) Zapisal F. H. 145—151. — 2. Matija Čop. Spisal Vladimir. 151—157. — 3. Spomini na Poljsko in Rusko. 158—166. (Potopisne črtice.) Zap. M. L. — 4. Človek in živali. J. G. 167—179. — 5. Kako se dela toča. Fr. Krakovec. 179—189. — 6. Čujte, čujte, možjé! (Tožba starega kmeta.) Spisal Šak. 189—192. — 7. Družbin oglasnik. 193—204. († Robida. Kratek životopis.) — 8. Naznanila. 205—208.

Leto 1879.

(Udov 499 + 24.834 = 25.333 in prejelo 126.665 knjig.)

1. *Slovenski Goffine* ali razlaganje cerkvenega leta. Lambert Ferčnik. II. snopič. Str. 225—416 v 8⁰.

2. *Šmarnice naše ljube Gospé presvetega Serca*. Spisal Janez Volčič. Str. 333 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina*. Josip Starè. VI. snopič. Str. 161—320 v 8⁰.

4. *Slovenski spisovnik*, svetovalec v vseh pisarskih opravilih. Spisal Andrej Praprotnik. Str. 372 v 8⁰.

5. *Koledar za leto 1880*. Str. 144 + 80 v 8⁰.

Obseg: A. Imenik. Družbin oglasnik. Str. 1—144. — B. 1. Kako smo obhajali petindvajseto obletnico cesarjeve poroke? 1—10. — 2. O naši bosenski vojski. Ivan z Verha. 10—51. — 3. Kako je Kotarjev Peter pokoro delal, ker je krompir kradel. J. Jurčič. 51—59. — 4. Peter Hitzinger, 59—62. — 5. Narodno blago. 62—64. 1. Dober svet (moravska prip.). 2. Kdo je snedel golobe? (česka). — 6. Zastavice. 64—66. — 7. Svete petere rane Jezusove. X. (pes.). — 8. Semnji. Izkaz „Slavije". Naznanila. 67—80.

Leto 1880.

(Udov 505 + 24.925 = 25.430 in prejelo 152.580 knjig.)

1. *Slovenski Goffine* ali razlaganje cerkvenega lèta. Lambert Ferčnik. III. snopič. Str. 417—608 v 8⁰.

2. *Filotea ali navod k pobožnemu življenju*. Francoski spisal Sveti Frančišek Salezij. Poslovenil Franc Rup, duhoven Kerške škofije. Str. 252 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina*. Josip Starè. VII. snopič. Str. 321—480 v 8⁰.

4. *Naše škodljive živali* v podobi in besedi. Opisal Fr. Erjavec, profesor v Gorici. I. snopič. Str. 112 v 8⁰.

5. *Slovenske Večernice*. XXXV. zvezek. Str. 112 v 8⁰.

Obseg: 1. Dr. Janez Bleiweis (s podobo). Str. 3—23. Fr. Levec. — 2. Ponarejeni bankovci. J. Jurčič. 23—45. — 3. Pot v nebesa (pes.). 45—46. Radoslav. — 4. Kako se nareja slana? Fr. Krakovec. 47—59. — 5. Kratek

pregled avstrijske zgodovine. Julij pl. Kleinmayer. 59—76. — 6. Glas iz domače vasi. Spisal Šak. 76—86. — 7. Požar v prajiriji. Spisal L. Gorenjec. 87—88. — 8. Resnica ima svojo moč. L. Gorenjec. 88—90. — 9. Beseda o zemljiščnih knjigah. Dr. I. Tavčar. 90—98. — 10. Narodno blago. 98—109. 1. Kmetski stan (pesen, zapisano našel J. S.). 2. Piščalka (poljska prav. Mat. Majar). 3. Zlatovlaska (češka, posl. Iv. Medén). — 11. Torbica podukov. (Po spisu C. Schützа; Novice.) 109—112.

6. *Koledar za leto 1881.* Str. 160 + 62 v 8⁰.

Obseg: A. Imenik. Družbin oglasnik. Semnji. 1—160. — B. 1. Strupena Neža. Sp. A. F. Doberčan. 1—16. — 2. Dva imenitna člena ali paragrafa iz občnega državljanskega zakonika. Spisal Dr. T—r. 16—23. — 3. Razgovor o cerkvi. Zapisal Jož. Križman. 23—35. — 4. Elija Howe. (Resnična povest; po ruskem predelal Pivčanin.) 36—43. — 5. Obri ali Avari. J. Jurčič. 43—47. — 6. Srečonosni kožuh. (Resn. dog.) 47—50. — 7. Zakaj propadajo manjša kmetijstva? Beseda našim kmetom, gov. Fr. Padalik. 50—54. — 8. Kratkočasnice. Sp. Pivčanin. 54—57. (Med temi: Vinska trta.) — 9. Zastavice. 58—59. — 10. Šopek pesmic. 60—62. Zložil Živkov. 1. Oče naš. 2. Češčena Marija. 3. Prijateljstvo. 4. Nepotrebno. 5. Tabaku slovo.

Leto 1881.

(Udov 517 + 24.567 = 25.084 in prejelo 150.504 knjig.)

1. *Slovenski Goffine* ali razlaganje cerkvenega leta. Lamb. Ferčnik. IV. snopič. Str. XVI + 609—928 v 8⁰.

2. *Hoja za Marijo Devico* ali posnemanje njenih čednost. Po P. Sebastijanu Zajler-ju, premonstratencu, posnel B. Bartol. Str. 220 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. VIII. snopič. Str. 481—640 v 8⁰.

4. *Naše škodljive živali* v podobi in besedi. Fr. Erjavec. II. snopič. Str. 113—224 v 8⁰.

5. *Dr. Ignacij Knoblehar*, apostoljski provikar v osrednjej Afriki. Spisal Fr. Jaroslav. Str. 96 v 8⁰.

6. *Koledar za leto 1882.* Str. 160 + 80 v 8⁰.

Obseg: A. Imenik. Oglasnik. Semnji. 1—151. — B. 1. Rudolfu in Štefaniji o njiju poroki dne 10. maj. 1881 (pes.). J. Cimperman. 152. — 2. Valentin Wiery, knez in škof Kerški. 153—160 + 1—16. — 3. Najdenček. Povest. A. Koder. 17—26. — 4. Med hribovci. Iv. Verhovec. 26—41. 5. Gospodarji, varujte se škode od novih zemljiških knjig! Dr. Fr. Sk. 41—47. — 6. Spomin na Benetke. Spisal Fr. R. 48—53. — 7. Kratek poduk o pošti in železnici. A. Koder. 53—63. — 8. Potres. Iv. Verhovec. 63—77. — 9. Za kratek čas Pivčanin. 77—78. — 10. Domovini. (Pes. iz Zvona VI. l. 11.) X.

Leto 1882.

(Udov 527 + 23.947 = 24.474 in prejelo 146.844 knjig.)

1. *Življenje preblažene Device in Matere Marije* in njenega prečistega ženina svetega Jožefa. Popisal Janez

Volčič, duhoven ljubljanske škofije. I. snopič. Str. 144 v 4⁰, s podobami.

2. *Križana usmiljenost ali življenje svete Elizabete.* Spisal Dr. Alban Stolc. Z dovoljenjem pisateljevim poslovenil P. Hrisogon Majar. Str. 198 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. IX. snopič. Str. 641—710 (= III. zvezek) + str. 1—88 v 8⁰.

4. *Naše škodljive živali* v podobi in besedi. Fr. Erjavec. III. snopič. Str. 225—328.

5. *Slovenske Večernice.* XXXVI. zvezek. Str. 112 v 8⁰.

Obseg: 1. Loterijo je pustil. Povest. E. Jurjev. 3—28. — 2. Najlepši zaklad. 29—30. T. Turkuš (pes. iz Kresa). — 4. Irci. A. Kržič. 30—54. — 4. Na sveti večer (pes.) 54—55. — 5. Trije potniki (pes.). Gorázd. 55. — 6. Na potujčeni zemlji (pes.). X. 55—56. — 7. Domá (pes.). Savo Zorán. 56. — 8. Ženitva. (Obrazec iz ljutomerske okolice.) Zapisal Jos. Karba. 56—80. — 9. Življenje ni praznik (pes.). X. 80. — 10. Pravne razmere med sosedi (mejaši). Dr. Fr. Sk. 81—101. — 11. Ciganka (pes). 102. F. S. — 12. 67. številka, 2. nadstropje, 3. vrata. (Črtice iz življenja nekega duhovnika.) Spisal L. G. Podgoričan. 102—104. — 13. Basni. Posl. J. B. 104—107. — 14. Gospodinje! skrbite za zdravje pri hiši. 107—110. — 15. Domača lekarnica ali apoteka. 110—111. „Slov. Gospodar".

6. *Koledar za leto 1883.* Str. 160 + 112 v 8⁰.

Obseg: A. Imenik. Semnji. Družbin oglasnik. Družbenikom sv. Mohora (pouk za nabiranje udov). 1—158. — B. 1. Šopek pesem. 4 pesni iz Gregorčičeve zbirke I. ponatisnjene. (Naša zvezda. V pepelnični noči. Mavrica. Sam.) 158—160. — 2. Usmiljeno serce, radodarna roka. 1—24. Spisal M. Tonejec. — 3. Laudon. Sp. Iv. St. (= Steklasa). 24—34. — 4. Rudarsko mesto Idrija. Iv. Lapajne. 35—42. — 5. Večer (pes.). Nivalis. 42. — 6. Pregled naše armade. 43—54. — 7. Razgled po svetu. J. V(erhovec). 54—104. (J. Jurčič umrl. 70—75. † Bleiweis. 83—90.) — 8. Loterija, v kterej gotovo zadeneš. Živkov. 104—106. — 9. Torbica za smeh in kratek čas. 106—108. — 10. Zastavice. 108—109. — 11. Slovenec sem (pes.) J. Gomilšak. 109.

Leto 1883.

(Udov 542 + 27.848 = 28.390 in prejelo 170.340 knjig.)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa.* Jan. Volčič. II. snopič. Str. 145—304 v 4⁰.

2. *Cecilija. Cerkvena pesmarica.* Po naročilu „Cecilijinega društva v Ljubljani" uredil Anton Foerster. I. del. Str. 204 v 8⁰.

3. *Zgodovina svete katoliške cerkve* za slovensko ljudstvo. Spisal dr. Ivan Križanič, profesor bogoslovja in podvodja v kn. šk. semenišču v Mariboru. I. zvezek. Str. 208 v 8⁰.

4. *Slovenski pravnik*. Poduk o najpotrebnišiih zakonih. Spisal dr. Ivan Tavčar. I. snopič. Str. 160 v 8⁰.

5. *Slovenske Večernice*. XXXVII. zvezek. Str. 112 v 8⁰.

Obseg: 1. Slepa materina ljubezen. Spisal M. T. 3—16. — 2. Trojni strup za naše ljudstvo. Svetilko. 17—44. — 3. Zavod za slepce v Brnu. Pavlina Pajkova. 45—54. Zlomljena podkva. (Pravljica. Posl. F. H.) 54. (pes.). — 5. Kamniti ribič. (Koroška pravljica.) 55—56. F. H. (pes.). — 6. Kmet in nebeška tica. (Po stari pravljici; pes.) —d—. 57—62. — 7. Turki pred Dunajem leta 1683. Iv. Vrhovec. 62—81. — 8. Pravoslovne drobtine. Dr. Fr. Šk. 81—85. — 9. Rojakom. F. H. (pes.). 85 — 10. Troje sonetov na čast blaženi Devici. —d—. 86—87. — 11. Krepki volji se umikajo težave. Kr. M. 87—91. *a)* Juri Stephenson. *b)* Ivan Slavic. — 12. Nekaj o denarju. Jož. Žitek. 91—103. — 13. Basni. Poslovenil J. B. 103—107. — 14. Torbica gospodarskih podukov in nasvetov. Po „Slov. Gospodarju". 107—111. — 15. Mohoru, slovenskemu blagovestniku (pes). Radoslav. 111.

6. *Koledar za leto 1884*. Str. 176 + 64 v 8⁰.

Obseg: A. Družbin oglasnik. Imenik. Semnji. 1—176. — B. 1. Razgled po svetu. I. V. 1—35. (Cesarjevo potovanje. † Einspieler. † Tonejec. † Šolar.) — 2. Črna šola. Spisal Janez. Resnična prigodba. 35—44. — 3. Selski obrazci. Zl. F. 44. — 4. Cesarske kraljeve poštne hranilnice. A. Koder. 45—49. — 5. Kratkočasnice. 49—50. — 6. Vera in brezverska modrost. (Katehetičen pogovor.) Poslovenil I. Z. 51—54. — 7. Zbirka gospodarskih, zdravniških in drugih skušenj. 54—57. — 8. Z Bogom (pes.). Pavlina Pajkova. 57. — 9. Oznanila. 58—64.

Leto 1884.

(Udov 557 + 27.945 = 28.502 in prejelo 171.012 knjig)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa*. Jan. Volčič. III. snopič. Str. 305—456 v 4⁰.

2. *Cecilija. Cerkvena pesmarica*. Anton Foerster. II. del. Str. 205—407 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina*. Josip Starè. X. snopič. Str. 89—280 v 8⁰.

4. *Slovenski pravnik*. Dr. Ivan Tavčar. II. snopič. Str. 161—304 v 8⁰.

5. *Miklova Zala*. Povest iz turških časov. Spisal dr. J. Sket. Str. 96 v 8⁰. (Zgodovinski dodatek str. 92—96.) (= Večernice. XXXVIII. zvezek.)

6. *Koledar za leto 1885*. Str. 166 + 74 v 8⁰.

Obseg: A. Imenik. Oglasnik. Postave. Vodila. Semnji. 1—166. — B. 1. Razgled po svetu. I. Vrhovec. 1—31. (Cesarjev prihod. † Kociančič. † Pirc. † Herman. † Žuža.) — 2. Janez Krizostom Pogačar. Svetilko. 31—49. — 3. Kamenár. Japonska pripovedka; posl. Jeronim Val. 49—51. — 4. Dve sestri. Pripovedka; posl. Radoslav (pes.). 51—53. — 5. Varujte

se ognja. (V opomin sp. P. Verhovski.) 53—63. — 6. Živinski pôs ali živinski potni list. A. L. 63—67. — 7. Pripovedke. Posl. I. St. 67—71. *a)* Starček in dvanajst ovec. *b)* Molitev pred jedjo in po jedi. *c)* Nesrečnežu se ne more pomagati. — 8. Smešnice. Zapisal M. Sl. 71—73. — 9. Zbirka gospodarskih, zdravniških in drugih skušenj. Fr. L. 73—74.

Leto 1885.

(Udov 568 + 29.022 = 29.590 in prejelo 177.540 knjig.)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa.* Jan. Volčič. IV. snopič. Str. 164 v 4°.

2. *Sveta brata Ciril in Metod*, slovanska apostola. Spisal Matija Majar Ziljski. V tisočletni spomin smrti sv. Metoda. Str. 80 v 4°.

3. *Zgodovina svete katoliške cerkve.* Dr. Ivan Križanič. II. zvezek. Str. 228 v 8°.

4. *Slovenski pravnik.* Dr. Ivan Tavčar. III. snopič. Str. 305—400 v 8°.

5. *Slovenske Večernice.* XXXIX. zvezek. Str. 112 v 8°.

Obseg: 1. Dora. Povest. Sp. Pavlina Pajkova. 3—81. — 2. Pesmi. 81—84. 1. Oče naš (I. G—k.). 2. O polnoči. 3. Svarilo deklici. 4. Uganjka. — 3. Prebivalci avstrijsko-ogerske države po narodnosti in veri. I. Steklasa. 85—91. — 4. Stalne zvezde ali nepremičnice. Jeronim Val. 91—101. — 5. Nekoliko črtic o dragem kamenji in o biserih. Iv. Šubic. 101—108. — 6. Kratkočasnice. M. Sl. 109—110. — 7. Spoštuj mater (pes.) P. P. 110—111. — 8. Na spoved (pes.). J. P. v S... 111—112.

6. *Koledar za leto 1886.* Str. 176 + 80 v 8°.

Obseg: A. Imenik. Oglasnik. Semnji. Nova mera. Zastavica. 1—176. — B. 1. Razgled po svetu F. H. 1—20. — 2. Dneva ne póvé nobena pratika. Povest; spis. P. P (= Pajkova). 20—28. — 3. Ribica brez vode (pes.). S. M. B. 29. — 4. Proti žganju. Dr. J. Vošnjak. 30—36. — 5. Kaj ljudje na našej zemlji jedó. J. Pajk. 37—47. — 6. Kako rastline zmrznejo in pozebejo. I. Majciger. 48—51. — 7. Zakaj peša kmetski stan? Dr. J. Vošnjak. 51—58. — 8. Lovske kvante. Fr. R. 58—61. — 9. O zavarovanji užitka ali pokojnin. I. Hr. 61—67. — 10. Pavola ali drevesna volna. A. K(oder). 67—71. — 11. Torbica za poduk in kratek čas. 71—73. — 12 Smešnice. M. Sl. 73—74. — 13. Zbirka gospodarskih, zdravniških in drugih skušenj. Fr. L. 74—79.

Leto 1886.

(Udov 585 + 31.102 = 31.687 in prejelo 190.122 knjig.)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa.* Jan. Volčič. V. snopič. Str. 144 v 4°.

2. *Šmarnice* ali *Romanje v nebeško kraljestvo* v Marijinem mesecu. Spisal Ludovik Škufca, duhoven Ljubljanske škofije. Str. 283 v 8°.

Na str. 282. in 283. čitamo Hicingerjevo pesen: „Pot proti nebesom“, in Volčičevo: „Izročilo Mariji“.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. XI. snopič. Str. 281—472 v 8⁰.

4. *Slovenski pravnik.* Dr. Ivan Tavčar. IV. snopič. Str. 401—496 v 8⁰.

5. *Slovenske Večernice.* XXXX. zvezek. Str. 128 v 8⁰.

Obseg: 1. Troje angeljsko češčenje. Povest. Spisal dr. J. Vošnjak. 3—89. — 2. Svetinja (pes.). Gorázd. 89. — 3. Pobožna predica (pes.). Fr. Krek. 90. — 4. Kako človek na naši zemlji stanuje. J. Pajk. 91—104. — 5. Kriva prisega (pes.). 104—105. — 6. Nekaj dobrih svetov za hišo in dom. F. H. 105—115. — 7. Pripovedke. 115—118. *a)* Bog za vse skrbi. *b)* Večno breme. *c)* Moder sodnik. *d)* Modra sodba. — 8. Prevzetni hlapec. (Pesen; pravljica.) 119. — 9. Naš vsakdanji kruh. A. K(oder). 119—124. — 10. Delopust in kmet (pes.). 124. — 11. Smešnice. 125—127. — 12. Opomini (pes). F. Krek. 127.

6. *Koledar za leto 1887.* Str. 80 + 96 v 4⁰ s podobami.

Obseg: A. 1. Ni vse zlato, kar se sveti. Fr. Erjavec. 19—26. — 2. O koleri. Dr. J. Vošnjak. 26—32. — 3. Hodite pridno na pošto. Ivan Vrhovec. 32—41. — 4. C. kr. poštne hranilnice. A. Koder. 41—44. — 5. Brambene postave l. 1886. A. Koder. 45—48. — 6. Začasno oproščenje od hišno-razrednega davka. (Pèčna štibra.) Tone iz gošče. 48—51. — 7. Razgled po svetu. Ig. Žitnik. 51—78. — 8. Svoji k svojim. (Poziv za „Slavijo“.) 78. — 9. Narodni pregovori. J. Sk. 78—79. — 10. Zbirka gospodarskih, zdravniških in drugih skušenj. Fr. L. 79. — 11. Zastavica v podobah. 80. — B. 1. Imenik. Oglasnik. Postave. Semnji. 1—93.

Leto 1887.

(Udov 605 + 34.405 = 35.010 in prejelo 210.060 knjig.)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa.* Jan. Volčič. VI. snopič. Str. 145—284 v 4⁰.

2. *Osmero blagrov na svetu* ali dolga pridiga za kratkočasno življenje. Spisal Anton Kržič, katehet v Ljubljani. Str. 190 v 8⁰.

3. *Zgodovina svete katoliške cerkve.* Dr. Iv. Križanič. III. zvezek. Str. 230 v 8⁰.

4. *Franc Pirec,* oče umne sadjereje na Kranjskem in apostolski misijonar med Indijani v severni Ameriki. Spisal P. Florentin Hrovat. Str. 111 v 8⁰.

5. *Slovenske Večernice.* XXXXI. zvezek. Str. 144 v 8⁰.

Obseg: 1. Življenje sv. očeta papeža Leona XIII. (s podobo). Sp. Ignacij Žitnik. 3—61. — 2. Tri himne Leona XIII. Poslov. Ivan Trinko. 61—64. — 3. Stara mati. Povest. Sp. Janez Ev. Krek. 65—81. — 4. Moja tolažba (pesen; zložil rajni A. Slomšek). 81. (Ta pesen še ni bila natisnjena.

Hranil jo je Jak. Rebernik.) — 5. Beseda o molitveni družbi sv. Cirila in Metoda. 81—93. Fr. Kosar. — 6. Sv. Metoda smrt (pes.; češki Jan Soukop — preložil Anton Aškerc). 93—95. — 7. Spomini na Italijo. Potopis. črtice. M. L. 95—108. — 8. Naš čólnič otmímo! (pes.). S. Gregorčič. 109—111. — 9. Prestopki zoper varnost poštenja ali časti. Sp. dr. J. K. 111—125. — 10. Kobilice. M. Slekovec. 125—129. — 11. Tri narodne cerkvene pesmi. Zap. v Tinjah na Koroškem. 129—131. *a)* Božična. *b)* Novoletna. *c)* Postna pesem o žalostnem rožnem vencu. — 12. Ne želi svojega bližnjega blaga. Slov. nar., zap. G. Križnik. 131—132. — 13. Ubožec in odrtnik. Bretonska nár. pravljica. Poslov. Josip Kržišnik. 132—134. — 14. Bogastvo in ubožnost (pes.). J. Kržišnik. 134. — 15. Dolga zastavica. A. Kržič. 135—141. — 16. Zgodovinske kratkočasnice. J. Steklasa. 141—143.

6. *Koledar za leto 1888.* Str. 96 + 96 v 4⁰ s podobami.

Obseg: A. 1. Dva soseda. Povest iz življenja štajerskih Slovencev. Dr. J. Vošnjak. 17—36. — 2. Fran Erjavec. Spisal S. Gregorčič. 36—46. — 3. Lovorika na grob možu. (Franu Erjavcu v spomin) (pes.). S. Gregorčič. 46—47. — 4. Ljubljana (s podobami). Josip Starè. 47—56. — 5. Varujte gozde! Ivan Šubic. 57—60. — 6. Dva zlatomašnika. *a)* Jakob Maksimilijan. *b)* Andrej Einšpieler. 60—69. Dr. Ivan Boreski. — 7. Strupi. Henrik Schreiner. 69—75. — 8. Črna vojska. Anton Koder. 75—77. — 9. Razgled po svetu. Ign. Žitnik. 77—88. — 10. Ugovor proti zatožbi. Dr. K. 88—91. — 11. Iz kuhinje. Roza Kosova. 91—92. — 12. Zbirka gospodarskih, zdravniških in drugih skušenj. Jan. Lampe. 92—95. — 13. Zastavica v podobah. 96. — B. Imenik. Oglasnik. Postave. Semnji. 1—96.

Leto 1888.

(Udov 630 + 40.922 = 41.552 in prejelo 249.312 knjig.)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa.* Jan. Volčič. VII. snopič. Str. 160 v 4⁰.

2. *Tomaža Kempčana: Hodi za Kristusom!* Štiri knjige. Preložil in z navadnimi molitvami pomnožil And. Kalan. Str. 402 v 16⁰.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. XII. snopič. Str. 473—580 (= IV. zvezek) + str. 80 v 8⁰.

5. *Slovenski pravnik.* Dr. Ivan Tavčar. V. snopič. Str. 497—626 v 8⁰.

5. *Slovenske Večernice.* XXXXII. zvezek. Str. 144 v 8⁰.

Obseg: 1. Dr. Janez Gogala. Sp. dr. Fr. Lampe. 3—47. — 2. Iz zadnjih dnij življenja (pes.; zložil o. Herkulan Šavor). 48—49. *a)* Le k tebi gori, o Marija. *b)* Žaleč spomin. *c)* Tolažba. — 3. Na krivem potu. Povest. A. Koder. 50—57. — 4. Spomini na Italijo (konec). M. L. 58—104. — 5. Vinska bajka (pes.). Gorázd. 105—106. — 6. Moje sanje na veliko noč. Iz angleščine prosto prevel Ivan Berbuč. 106—114. — 7. Mejnik (pes.). Gorázd. 114—115. — 8. Strela in strelovod. Iv. Berbuč. 116—119. — 9. Sreča je opoteča. Povest. I. Steklasa. 120—124. — 10. „Pokleknite!“ — In tisoče jih je pokleknilo. 124—125. — 11. Kakošni so strahovi! Hu-

moreska. Spisal Fr. Mestoselski. 125—127. — 12. Narodne pesmi. Na Pohorju nabral L. Pogorski. 127—129 (pet nár. pesnij). — 13. Národne prîpovesti. Zap. G. Križnik. 130—134 (pet nár. pov.). — 14. Življenja nit. Poučno-zabavni govor. Anton Kržič. 134—143. — 15. Narodni pregovori. Nabral J. Sk. 143.

6. *Koledar za leto 1889.* Str. 112 + 112 v 4⁰ s podobami.

Obseg: A. 1. Naš cesar Franc Jožef I. (s podobo). Ign. Žitnik. 17—22. — 2. Obsojen. Povest. Dr. J. Vošnjak. 22—40. — 3. Zlatomašnik Josip Jurij Strossmayer (s podobo). Josip Starè. 40—47. — 4. Borovlje in puškarija v Borovljah. 47—55. Janez Šajnik. — 5. Dekan Lambert Ferčnik. 55—57. Janez Šajnik. — 6. Kako je stari Molek tatu iskal. Kratkočasna povest. Janko Kersnik. 57—67. — 7. Dr. Valentin Zarnik, oče taborov slovenskih. I. Ž. 67—71. — 8. V srcé si glej! S. Gregorčič (pes.). 71. — 9. Zlatomašnik Leon XIII. in slovenski romarji. Dr. Ivan Križanič. 72—88. — 10. Kako je žena sitnega moža ozdravila. I. S—a. 88—89. — 11. Kakó zašló si ti na grob? (pes.) A. Funtek. 89. — 12. V viharji (pes.). A. Funtek. 89. — 13. Razgled po svetu. Ign. Žitnik. 90—98. — 14. Kako je ravnati s travniki? M. Cilenšek. 98—103. — 15. Iz kuhinje. R. Kósova 103—105. — 16. Zbirka gospodarskih, zdravniških in drugih skušenj. Jan. Lampe. 105—107. — 17. Sleparija s skrivnostnimi zdravili. J. Tisovec. 108—112. — 18. Smešnici. 112. — B. Imenik. Oglasnik. Postave. Semnji. 1—112.

Leto 1889.

(Udov 658 + 45.384 = 46.042 in prejelo 276.252 knjig.)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa.* † Janez Volčič. VIII. snopič. Str. 161—300 v 4⁰.

2. *Življenje našega Gospoda Jezusa Kristusa* po besedah sv. evangelistov. Spisal Iv. Skuhala. Str. 224 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. XIII. snopič. Str. 81—240 v 8⁰.

4. *Fizika ali nauk o prirodi* s posebnim ozirom na potrebe kmetskega stanú. Henrik Schreiner, c. kr. profesor. I. knjiga. O toploti, magnetizmu in elektriki z ozirom na vremenske prikazni, s slikami. Str. 191 v 8⁰.

5. *Slovenske Večernice.* XXXXIII. zvezek. Str. 144 v 8⁰.

Obseg: 1. Domačija nad vse! Povest. Spisala Pavlina Pajkova. 3—66. — 2. Bajka o ribiču in ribici. (Ruski zložil A. S. Puškin, preložil A. Aškerc. 66—71. — 3. Pošta. I. Vrhovec. 71—80. — 4. Otróčja pesen. J. Kržišnik. 80—81. — 5. Drevesce (pes.). J. Kržišnik. 81. — 6. Birič Juri. (Humoreska. Tone iz gošče.) 81—88. — 7. Pet zgledov pridnosti, varčnosti in podvzetnosti. (Ivan Steklasa.) 88—104. *a)* Janez Slavič. *b)* Karol Žakvard. *c)* Jakob Gutman. *d)* Anton Dreher. *e)* Ferdinand Lange. — 8. Pravljice. (Slovenski mladini spisal J. Fr. Rádinski.) 104—122. *a)* Živa voda. *b)* Solnčni kamen. *c)* Sveti vir. *d)* Pogreznjeni grad. *e)* Zdravilno jabelko. *f)* Morska roža. — 9. Gospod Anton. Resnična povest. A.

Koder. 122—132. — 10. Ošabni brodar (nár. štaj. pes. Zap. A. Žagar). 132. — 11. Najoblastnejša vladarica na svetu. Šaljivo-poučen govor. A. Kržič. 133—140. — 12. Kratkočasnice in smešnice. Nabral A. Benedik. 140—143.

6. *Koledar za leto 1890.* Str. 112 + 128 v 4⁰ s podobami.

Obseg: A. 1. Ti očeta do praga, sin tebe čez prag. Povest. Dr. J. Vošnjak. 17—40. — 2. Slabi časi (pes.). Janko Leban. 41. — 3. Trst. J. G (= Gomilšak). 41—60. — 4. Znojilčevega Marka božja pot. Povest. Janko Kersnik. 60—68. — 5. Mihael Debelak, kanonik v Trstu. 69—72. J. G. — 6. Razgled po katoliških misijonih Dr. Ivan Križanič. 72—87. — 7. Kmetijske šole. Dr. J. Vošnjak. 88—93. — 8. Odpisovanje zemljiškega davka zarad elementarne škode. Filip Tratnik, višji davčni nadzornik. 93—94. — 9. Dva sovražnika naše dece. J. Rakež. 94—101. — 10. Slovenski poslanci v državnem zboru. 101—103. — 11. Razgled po svetu. Ign. Žitnik. 104—112. — B. Imenik. Oglasnik. Postave in vodila. Semnji. 1—128.

Leto 1890.

(Udov 680 + 47.404 = 48.084 in prejelo 288.506 knjig.)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa.* † Janez Volčič. IX. snopič. Str. 1—144 v 4⁰.

2. *Ant. Mart. Slomšeka Pastirski listi.* Zbral in uredil Mihael Lendovšek. Str. 254 v 8⁰.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. XIV. snopič. Str. 241—400 v 8⁰.

4. *Domači Živinozdravnik.* Za potrebe kmetskega stanú spisal Franjo Dulár, živinozdravnik. Str. 221 v 8⁰.

5. *Slovenske Večernice.* XXXXIV. zvezek. Str. 128 v 8⁰.

Obseg: 1. Štirinajst dnij širom svetá. Spisal dr. Ivan Križanič. 3—26. — 2. Žgánjar. Povest. P. B. Velimir. 27—40. — 3. Mutci. Ivan Vrhovec. 40—52. — 4. Vice. Legenda. Pesen. J. M. Kržišnik. 52—54. — 5. Stariši! Dobra odgoja je vašim otrokom največji zaklad. Rajm. Čuček. 54—67. — 6. Drvar. Pesen. Janko Leban. 67—68. — 7. Cigani. Narodopisna črtica. I. Steklasa. 68—89. — 8. Narodne pesni. Zapisal v Podzemelju pri Metliki Janko Barlè. 89—93, in sicer: 1. Trije hajduki; 2. Tri device; 3. Grešnik; 4. Sv. Anton; 5. Uboga duša. — 9. Oče Céne. Uzor dobrega gospodarja in možaka poštenjaka. Životopis. Spisal J. Podboj. 93—111. — 10. Škorčeva povest. A. Koder. 111—119. — 11. Zgodovinske povestice. Spisal I. St. 120—125. — 12. Kratkočasnice in smešnice. Nabral A. Benedik. 126—127.

6. *Koledar za leto 1891.* Str. 128 + 128 v 4⁰ s podobami.

Obseg: A. 1. Blagor usmiljenim. Povest. Spisal J. M. Dravinjski. 17—26. — 2. Kristus in sv. Peter. Pesen. A. Hribar. 26—27. — 3. Maribor. Spisal dr. Jože Pajek. 27—36. — 4. Domoljubje. Pesen. P. Gregorec. 36. — 5. Dr. Mihael Napotnik, knez in škof lavantinski. 37—41. Dr. Jože Pajek. — 6. Dr. Mihaelu Napotniku, knezoškofu lavantinskemu o njih in-

tronizaciji dne 17. nov. 1889. Pesen. „Slov. Gosp.“. 41. — 7. Svoji k svojim. Prizor iz kmečkega življenja. Dr. Jože Vošnjak. 41—47. — 8. Stari vojak Pesen. Po Kr. Šmidu zložil Janko Leban. 47—48. — 9. Davorin Trstenjak. Črtice iz njegovega življenja. Dr. Jakob Sket. 48—59. — 10. Davorin Trstenjak kot človek. Črtice o njegovem značaju. Dr. Janko Pajk. 60—63 — 11. Solzé na grobu Davorina Trstenjaka. Pesen. Božidar Flegerič. 64. — 12. Ravna pot najboljša pot. Povest. Spisal Jož. Ant. Klemenčič. 64—75. — 13. Tri zdravice. Pesen. P. Gregorec. 75. — 14. Janez Krstnik Toman. Životopis. K. J. 76—77. — 15. Človeško klanje v Bataku. Resnična dogodba iz bolgarskega življenja. A. Bezenšek. 78—82. — 16. Razgled po katoliških misijonih. Dr. Ivan Križanič. 82—99. — 17. Slovenski drvarji na tujem. Janez Bilec. 100—105. — 18. Slovenske posojilnice l. 1889. Iv. Lapajne. 106—109. — 19. Koliko plačujejo evropske države za svoje vojne. 109. — 20. Koliko denarja snedó v Evropi državni dolgovi. 109. — 21. Razgled po svetu. Filip Haderlap. 110—116. — 22. Iz kuhinje. Spisala Roza Kosova. 116—117. — 23. Za smeh in kratek čas. 117—121. *a)* Kako se je dvema klepetuljema v cerkvi godilo. I. S—a. *b)* Modra ženska glava. Nár. prip. Fr. Vizovišek. *c)* Kmet-čarovnik. Nár. prip. Gašp. Križnik. — 24. Poselski red, to je: Postava za posle in njih gospodarje. Janko B. K. Podravniški. 121—128. — 25. Otročja prošnja k sv. Nikoli (Miklavžu). Pesen. J. M. Kržišnik. 128. — B. Imenik. Oglasnik. Postave in vodila. Semnji in zastavica. 1—128.

Leto 1891.

(Udov 775 + 51.052 = 51.827 in prejelo 310.962 knjig.)

1. *Življenje Device Marije in sv. Jožefa.* † Janez Volčič. X. snopič. Str. 145—272 v 4⁰ (konec) (= V. del).

Od str. 252—272 životopis: Janez Volčič, duhovni svetovalec, župnik Šmarjetski in slovenski pisatelj (Spisal P. Florentin Hrovat).

2. *Gospod, teci mi pomagat.* Molitvene bukve. Bolnikom spisal Jak. Peregrin Pavlič, knez in škof krški. Za Slovence priredil in z navadnimi molitvami pomnožil duhovnik krške škofije. Str. 332 v mal. 8⁰.

3. *Občna zgodovina.* Josip Starè. XV. snopič. Str. 401—574 v 8⁰ (= V. zvezek in konec).

4. *Fizika ali nauk o prirodi* s posebnim ozirom na potrebe kmetskega stanú. Spisal Henrik Schreiner, c. kr. ravnatelj. II. knjiga. O kemiji, s slikami. Str. 190 v 8⁰.

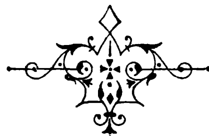
5. *Slovenske Večernice.* XXXXV. zvezek. Str. 143 v 8⁰.

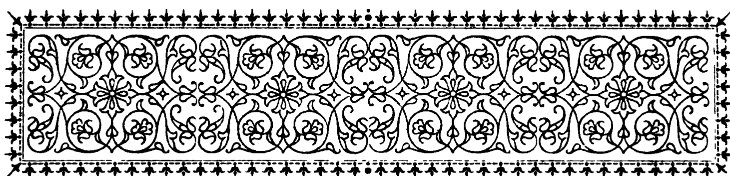
Obseg: 1. Zadnji tihotapec. Povest. Spisal J. Podgrajski. 3—26. — 2. Oglár. (Po narodni pripovedki zložil A. Hribar.) Pesen. 27—31. — 3. Mir ljudem na zemlji. Povest. Spisal A. Koder. 31—37. — 4. Bog ne plačuje vsake sobote. Resnična dogodba; spisal Ivo Trošt. 37—42. — 5. Kakšno bôdi naše stanovanje? Spisal dr. Jož. Rakež. 42—52. — 6. Pravljice. (Slovenski mladini spisal J. Fr. Rádinski.) 52—73. 1. Vile. 2. Cvetlica življenja. 3. Povodni mož. 4. Potočnica. 5. Sinica. — 7. Herbart Turjaški,

kranjski deželni glavar in glasovit junak (1528—1575). Spisal Iv. Steklasa. 74—87. — 8. Narodne šege. Popisal Josip Karba. 87—101. — 9. Oreh. Prizor iz življenja na kmetih. Spisal dr. Jož. Vošnjak. 101—111. — 10. Národne pesni. Zapisal v Podzemelju pri Metliki Janko Barlè.) 111—115. 1. Božične. 2. Jezusovo trpljenje. 3. Druge pobožne pesni. — 11. Krt. Spisal Fr. Štupar. 115—122. — 12. Razširjanje krščanstva med Slovenci. Spisal Fr. Kos. 122—133. — 13. Trepetlika. Legenda. Zložil Mih. Opeka. 133—134. — 14. Kako se je stric Groga metal z medvedom. Spisal Zdravko Klančnikov. 134—138. — 15. Zgodovinske povestice. Spisal I. St. 138—141. — 16. Kratkočasnice in smešnice. Iz vsakdanjega življenja nabral A. Benedik. 141—143.

6. *Koledar za leto 1892.* Str. 144 + 96 v 4⁰ s podobami.

Obseg: A. Pratika, imenik udov, semnji, imenik svetnikov. 1—144. — B. 1. Čista vest je več vredna nego največje bogastvo. Povest. Spisal Ivan Steklasa. 1—7. — 2. Ob uri duhóv. Po narodni pripovedki zložil Janko Leban. Pesen. 7. — 3. Vitez Franc Miklošič, slaven učenjak slovenski. Spisal dr. Jožef Pajek. 8—13. — 4. Pravi junak. Pesen. Zložil Janko Leban. 13. — 5. Kitajska cesarična. Izvirna pripovedka. Spisal Lipe z Glinskega Broda. 14—22. — 6. Kako sem prvič potoval na Dunaj, in Dunajsko mesto. Spisal Ivan Navratil. 23—47. (S 15 slikami.) — 7. Udanost. Povest. Špansko spisal Ludovik Koloma; poslovenil N. Špan. 48—51. — 8. Ne prisegaj po krivem. Resnična dogodba. Zapisala † S. Bonaventura Suhač. 51—52. — 9. Jožef Virk, pesnik slovenski. Spisal Alojzij Vakaj. 53—56. — 10. Kristus in Peter. Legenda. Pesen. Zložil Anton Hribar. 56. — 11. Razgled po katoliških misijonih. Spisal kanonik dr. Iv. Križanič. 57—66. — 12. Katoliški shod in posvečevanje cerkve srca Jezusovega v Gradcu. 67—70. — 13. Župnik Kneipp, slaven zdravnik in njegovo zdravilstvo. Spisal F. H. 70—75. — 14. Kako je treba gnojiti sadnemu drevju. Spisal M. Cilenšek. 75—76. — 15. Slovenske posojilnice l. 1890. Spisal ravnatelj Ivan Lapajne. 77—78. — 16. Vojni zakon. Sestavil Janko B. K. Podravniški. 79—87. — 17. Razgled po svetu. Sestavil urednik F. Haderlap. 87—91. — 18. Družbin oglasnik. 92—94. — 19. Postave in vodila „Družbe sv. Mohorja". 94—96. — 20. Rešitev zastavice. Zastavica v podobah. 96.

Najgotovejša dota.

Povest. Spisala *Pavlina Pajkova.*

Bil je temen, neprijazen dan o martinovem. Že več dnij ni bilo prave svetlobe po dnevu; gost, meglen plašč je odeval zemljo, in iz sivega otožnega neba je neprestano pršelo nekaj sneženega, ki ni bilo ne dež, ne sneg. A danes je še povrh tulil in razsajal hud južni vihar.

V neki vasi na Goriškem, kjer se je vršila naša pripovest, padali so kosovi opeke s hišnih streh, da človek še varen ni bil svojega življenja. Z močnimi, na pol golimi vejami čveterih starodavnih lip, ki so stale sredi vasi, pa je razsajal vihar najbolj neusmiljeno. Veje so se upogibale na vse strani, zapletale se jedna v drugo in se lomile na več krajih. Rumeno listje pa, ki je ležalo pod lipami raztreseno, pometala je burja na kup, nato pa ga z vso močjo vzdignila, da je plesalo visoko po zraku. Zdaj pa zdaj je zažvenketalo na cesti razbito steklo, mnogim oknom pa je silni vihar potrgal po jeden tečaj (štekelj), da so potem, na jednem samem viseč, cvilila in krilila sem ter tja.

Neprijeten je bil pogled na razkačeno prirodo. Gosta megla, temno nebo, mokrotni zrak, golo drevje, tla pokrita z velim listjem in pa tuljenje burje: vse to je vzbujalo v človeških prsih nepopisno tesnobo in grozo. Svet se je zdel podoben velikemu pokopališču. Ta podoba je spominjala človeka, da vse, kar priroda rodi, in kar na svetu živi, enkrat mine, in da mora tudi človek umreti.

A vendar, pri vsem tem tužnem prizoru v prirodi, čuli so se med ljutim tuljenjem viharja posamezni glasovi vesele godbe. Ti so prihajali iz čedne hiše, ki je stala župnijski cerkvi nasproti. Bila je tisti dan ženitev pri županovih.

Ni se tedaj čuditi, ako je svatovska družba v topli sobi, pri polni mizi in pri vabljivi godbi pozabila na razkačeno vreme. Da, začeli so se tudi sukati in vrteti v plesu.

A v tej hiši se ne vrši naša pripovest. Pogledimo rajši v drugo lično hišico, ki stoji za kakih petdeset korakov od one oddaljena.

V njej je prebival prvi občinski svetovalec, kmet Boštjan, z dvema svojima hčerama: lepo Marico in grdo Barbiko. Tako so namreč vaščani navadno zaznamovali njegovi hčeri, kedar so govorili o njiju. A Marica in Barbika nista bili prâvi sestri, temveč le polsestri. S tem si moremo tudi razložiti veliko telesno in duševno razliko obeh.

Marica je bila prava pomladanska cvetlica. V dobi prve mladosti, visoko vzrastla, z belorudečim nežnim obličjem, s krasnimi očmi in lasmi, z majhnimi belimi ročicami, bila je podobna mestni gospodični, ki vzraste vzgojena in čuvana kakor redka žlahtna cvetlica. Bila je za kmetico prelepa. Vsi so to trdili, a vendar gledali radi za njo, a še rajši se z njo pomenkovali. Saj kedar je govorila, delale so se ji sredi lic tako ljubeznive jamice, in zobki, beli kot sneg, pristojali so tako dobro majhnim ustom. Marica je vedela predobro, kakšno moč je imela v svoji lepoti; zato tudi ni o delu in pridnosti hotela nič vedeti. Njena glavna misel in skrb je bila, kako si ohrani lepoto, in pa kako bi se čim lepše oblačila.

Barbika pa je bila celó drugačna. Majhna, nekoliko grbava, rumenega koščenega obraza in majhnih bledih očij; in kakor je na Maričinem obrazu vedno sijala zadovoljnost in samosvest o svoji lepoti, tako je bila na Barbičinem videti skrivna otožnost in pobitost. To pa jo je delalo starejšo, kakor je bila. Imela je še le štiri in dvajset let, a kazala jih je trideset. Uboga Barbika! Vedno je imela pred očmi krasno osemnajstletno sestro, vedno je čula hvaliti njeno lepoto, vedno je slišala, kako vsi, dà celó lastni oče govorijo le o Marici, le za njo se brigajo, le njej strežejo. In zakaj? — Samo zavoljo njene lepe zunanjosti! A ona je bila tako grda, in vendar ni bila tega nič sama kriva. Bog jo je bil tako stvaril, kakor je bil Marici podaril lepoto brez njene zasluge. In vendar, samo zato, ker je bila grda, ni nihče nikdar maral za njo. Kako jo je to bolelo! — Izgubila je mater še v zibeli, potem je dobila mačeho, ktera pa je tudi le kratko časa živela. Od tedaj so se vsi pri

hiši brigali le za Marico, za Barbiko pa se ni nihče zmenil, razun tedaj, ko so jo potrebovali za delo, kar se je pa vedno godilo. Vzrastla je osamela, zanemarjena, ne da bi jo kdo ljubil. Ko je nekoliko vzrastla, morala je takoj prijeti za vsako delo, in zdaj je sama vodila vse gospodinjstvo. Marica je le zdaj pa zdaj, kedar je ravno hotela, prijela za kako lažje delo, a Barbika je morala delati in se truditi od zore do mraka.

Nihče se tudi temu ni čudil. Čemu bi bila Barbika na svetu, če ne za delo? — Da je Barbika grda, to je videl vsak, a kako da je pridna, delavna, in kako blaga, požrtvovalna duša biva v njeni nelepi zunanjosti, to je le malokdo vedel, ker se ni skoro nikdo brigal za njo.

II.

Pri ognjišču, na kterem je gorel majhen plamen, sedel je oče Boštjan praznično oblečen. Bil je mož kakih petdesetih do šestdesetih let. Njemu nasproti je stal čvrst mladenič kakih osemindvajsetih do tridesetih let, tudi praznično opravljen, na suknji pa je imel pripet šopek ponarejenih cvetlic.

Mladenič je bil sosedov sin Jože. Bil je lep, korenjaški fant; on je bil v vasi vzor vsem kmetskim starišem, ki so imeli hčere za možitev. Vsak oče, vsaka mati bi se bila srečno imenovala, ko bi imela njega za zeta, dasi ni bil zeló premožen. A Jože je bil znan za najpametnejšega, najpoštenejšega fanta v vsej župniji; odtod njegova občna priljubljenost. Kot svojo lastnino je imel hišico, nekaj polja, majhen vinograd in nekaj dobro rejene domače živine v hlevu. Vse to pa brez dolgov. Pred kratkim je bil izgubil očeta in je zdaj sam z materjo gospodaril. Bratov in sester ni imel, a mati je bila že zeló stara in slabotna; pomagati mu pri gospodarstvu ni mnogo več mogla. Komaj da je še opravljala hišne posle. Moral je torej najeti pomočnika, da ne bi s poljskim delom zaostajal. Vsi so mu svetovali in prigovarjali, da bi se oženil, in on sam, dasi ni bil na to do zdaj še nikdar resno mislil, izprevidel je, da mu ne bo mogoče več samemu ostati. Začel si je iskati primerne neveste, vendar pa se še do zdaj ni bil odločil za nobeno.

K Boštjanovim je že kot otrok vedno zahajal, ker so bili njegovi najbližji sosedje. Kot otrok se je igral z Bošt-

janovima deklicama, a pozneje je veljal v hiši za njunega brata.

Ni čudo tedaj, ako se je na enkrat po vasi začelo govoriti, da postane Marica sedaj gotovo Jožetova nevesta. Saj bode Marica poleg lepote prinesla možu tudi šest sto goldinarjev dote, ktere je imela od matere. Ali bi takšna nevesta ne bila Jožetu v srečo?

Jožetu se je Marica silno dopadala, a samo dopadala, spoštovati je nikdar ni mogel. Menda zato ne, ker je on resen, umen mladenič, občujoč že od malega z njo, poznaval tudi vse njene slabosti. Vedel je, da Marica ne mara za delo, a on je potreboval in želel dobiti delavno gospodinjo. Vendar pa se je zadnji čas začel oče Boštjan Jožetu silno dobrikati, in tudi Marica se mu je kazala neskončno ljubeznivo, tako da je njegovo srce že začelo iskreno prijateljstvo čutiti do nje.

A Marica ni bila samo zala, bila je tudi zvijačna. Ko je bil Jože pri Boštjanovih, začela je takoj po kuhinji z neko važnostjo pospravljati; nato je letela v hlev, tam se nekoliko pomudila, kakor da bi opravljala ondi posebno delo; odtod je šla na pôd po zrnje za kuretino, nazadnje prisopihala v kuhinjo k Jožetu in vsa upehana vzdihnila: „Bog, kako sem utrujena; danes sem že ves dan na nogah!“

Jožetu je nato kar zažarelo oko. Menda postane Marica še prav pridna gospodinja, mislil si je na tihem ves vesel. Do zdaj je bila pač še premlada za delo! Sklenil je torej v srcu, izprositi si o prvi priložnosti pri očetu Boštjanu, da mu o pustu dá Marico za ženo. Vendar pa ni svojega sklepa nikomur razodel; hotel je Marico še nekoliko opazovati.

„Na dekle pa moramo danes dolgo čakati,“ reče sedaj Boštjan že nekoliko nevoljen, z žepno ruto pa maha med tem po svetlih visokih škornjih, ki so bili nekoliko prašni od pepela. „Poslal sem Barbiko k njej,“ nadaljuje on, „da ji pomaga se oblačiti; pa je vendar tako dolgo ni.“

„Kaj, ali Barbika ne pojde z nami k županovim?“ začudi se Jože.

„Kaj bi ona delala ondi?“ odvrne Boštjan; „na ples je tako nihče ne vabi. Ko bi se ti z njo na plesišču iz prijateljstva in usmiljenja včasi ne sukal, dekle še ne bi do danes vedelo, kaj je ples. Kdo bi pa tudi z grbavim dekletom plesal? Je pač sirota in ostane sirota vse svoje žive dni, ker je tako spačenega života in nelepega obraza!“

„Ni tako hudo, oče, ne, kakor pravite," odvrne Jože pomilovalno. „Barbika se samo dozdeva grda, kedar je v Maričinem društvu; a kedar je sama in se vede tako pohlevno, kakor bi bila zadnja stvar na svetu, tedaj se človeku mili, da nehoté pozabi, da nima prijetne zunanjosti. A zato pa pomislite, oče, kako vrla gospodinja je Barbika; koliko je v življenju tudi to vredno!"

„Tu imaš zopet ti prav, Jože," pritrdi Boštjan zadovoljen. „Pridna, dobra in voljna je Barbika, kakor je ni menda ženske v naši vasi, ki bi bila njej jednaka. Saj pravim, Bog mi je s hčerama dva neprecenljiva bisera podelil: Marica je najlepše dekle cele fare, Barbika pa najpridnejše; kaj hočem več?" — In mel si je vesel roke.

„Kako težko bode Barbiki ostati domá in se ne udeležiti lepe, redke veselice pri županovih," začne Jože zopet črez nekaj časa; „naj bi vendar šla z nami, oče! Nekoliko razvedrenja in vesele družbe ji bode dobro dejalo; tudi je nevesta, županova Tončka, bila njena tovaršica."

„Lepo je od tebe, Jože," pohvali ga starec, „da se tako skrbiš za to siroto; to kaže, da imaš dobro srce; ali Barbika res ne more z nami, ker nima primerne obleke. Marici sem dal novo napraviti, ali Barbiki se mi ni zdelo vredno. Ona itak razun v cerkev le redkokdaj še drugam zahaja. Potem pa tudi nočem dekleta razvaditi z dragocenimi oblekami. Naj bo sirotle zadovoljno, da sploh živi! Po moji smrti dobi malo ali nič od mene, ker malo imam, moža pa itak nikdar dobila ne bo. Drugega ji tedaj ne bo ostalo, kakor da gre služit. — Marica, dà, to je nekaj drugega! Ta je lepa, ima posebno doto od matere, bo dobila moža, o tem ni dvomiti, in tako postane še menda v mojih starih letih moja jedina podpora. — Ali že gre sem," seže si Boštjan v besedo. „Glej jo, Jože, mojo Marico, kako je krasna!" — Ko to izreče, zasveti mu lice od veselja. „Srečen bode ta, ki jo dobi za ženo; ta se lahko ponaša z njo, ta! Tako žlahtna cvetlica ne raste v vsaki vasi." Tako je govoril in migal Jožetu z očmi.

Ponosna, kakor kraljica, približala se je med tem Marica v svoji najlepši obleki; a kakor senca je stopala za njo uboga Barbika v skromnem, vsakdanjem oblačilu.

„Hej, Marica," zakliče zdaj oče dobre volje; „kako si senališpala! Kakšnega hudirja si neki náse oblekla? — Jaz vedno pravim," reče proti Jožetu, „da ženske so podobne revnim kupcem, ki vse, kar najboljšega imajo, raz-

postavljajo med okna in pred vrati na ogled. Ha, ha, ha! Zobce, svileno ruto, zlat križec, zlato verižico, srebrno zapono, tega vsega imaš na vratu, Marica! Ali dobro ti stoji, dobro; zdi se mi, da vidim tvojo rajnko mater, Bog ji daj nebesa, ker ta lišp je bil njen, da veš, Jože! — No, kaj praviš, ljubi sosed, ali ne bode enkrat Marica krasna nevesta?“

Marica je nekoliko zarudela na to očetovo pohvalo, potem pa se z ljubeznivim nasmehom ozrla na Jožeta, da vidi, kakšen vtis to dela nanj.

Ta pa jo je, omamljen od njene lepote, nemo občudoval od nog do glave.

„Zdaj pa glejmo, da odrinemo,“ opominja oče Boštjan; „čakali že bodo na nas. — Barbika, le lepo čuvaj hišo; veruj meni, da ničesar ne izgubiš, če ostaneš domá. Dela imaš dovolj. Lečo prebiraj in pa rožni venec moli za dušo svoje rajnke matere! Tako, zdaj pa pojdimo!“

Skočil je z ognjišča, zažgal si pipico, potisnil klobuk na glavo ter s težkimi koraki stopal iz veže. — Jože in Marica gresta za njim. Pri vratih se obrne Marica proti Barbiki in reče: „Podvizaj se in pridno prebiraj lečo, da mi še mojo vsakdanjo obleko zašiješ; rokavi so vsi strgani!“

„Vse bom storila, Marica; le nič se ne skrbi,“ odvrne Barbika s prijaznim, a žalostnim glasom. „Dobro se imej!“ klicala je še za njo.

Črez nekaj trenutkov prihiti Jože nazaj, pomoli glavo v kuhinjo ter reče prijazno: „Z Bogom, Barbika! Če bi ti dolg čas postajalo, pa obišči mojo mater! Srečno!“ In to izrekši, hiti za Marico.

„Srečno, Jože!“ šepeta Barbika, in glas ji trepeče. — Kakor v sanjah gleda potem za odhajajočo dvojico. Njeno lice postane pri tem pogledu bledejše. „Kako lep parček!“ vzdihne polglasno! — Nato gre zapirat vrata, potem pa začne pospravljati po kuhinji. Nehoté se njeno oko ustavi na majhnem zrcalu, ki je viselo v nekem kotu na steni. Za trenutek ogleduje v njem svojo podobo, potem si pokrije lice z rokami in zakliče z bridkostjo: „Grda sem, grda, predobro vidim; zato tudi ne smem nikamor! Oče in sestra se me sramujeta!“ — In solze, ki jih je že ves popoldan vzdrževala, silijo ji sedaj v oči. A to je trajalo le trenutek. Njen pogled se obrne zdaj na božje razpelo, ki je viselo nad hišnimi durmi. Hitro si obriše oči; sramovala se je solz.

Lepota bi mi nič ne pomagala, ako bi svojo dušo izgubila, misli si. Življenje je tako kratko; čemu se žalostiti za posvetne reči? Na sodnji dan bodemo pred božjim obličjem vsi jednaki, lepi in grdi. — Ah, kako jo je ta misel tolažila!

Šla je prebirat lečo in pri tem mislila in molila za svojo drago mamico, ktere nikdar poznala ni. A med delom ji stopa tudi vedno pred oči podoba Marice na Jožetovi strani. — Kako se bode ona sedaj srečno čutila v njegovem društvu! On je tako blag mladenič! — Pri tej misli jo zaboli znovič srce. Solzica ji prikaplja iz očij in kane na drobno lečo, ktero je prebirala.

III.

„Ali dobim kaj večerje, Barbika?“ — Tako jo popraša star upognjen mož, prišedši iz hleva v kuhinjo.

Bil je Peter, domači hlapec, ali bolje rekoč domači prijatelj. — Peter je bil za nekaj let starejši od Boštjana. Kot nepoznanega rejenca so ga sprejeli Boštjanovi stariši v hišo, vzredili so ga, a naposled je ostal za hlapca pri domu. — Peter je bil najpoštenejša in najzvestejša duša. Delal je za dva človeka, a pri tem bil skromen in zadovoljen z vsem, kar je dobival hrane in oblačila. Tako je zdaj že blizu petdeset let bil v sreči in nesreči najboljši prijatelj Boštjanove hiše.

Barbika se kakor iz sanj prebudi, začuvši Petrov glas. — „Ali je že tako pozno?“ popraša iznenadjena. „Potrpi nekoliko, ljubi Peter; takoj pristavim mleka in v četrt ure bode močnik na mizi.“

„In ko bi tudi bil še le v jedni uri, nič ne dé, Barbika; ni še take sile,“ tolaži jo Peter. — „To je vreme danes,“ nadaljuje in si pri ognju greje otrple roke. „Burja tako bučí, in vihar tako razsaja, kakor da bi bil sodnji dan. Človeka groza izpreletava. Ali te ni nič strah tako same domá biti?“

„Kdor ima čisto vest, temu se nikdar ničesar ni treba bati,“ odvrne Barbika z otožnim glasom. „Na smrt moramo itak vsak trenutek biti pripravljeni, bodisi o lepem ali o hudem vremenu.“

„Kako mračnih mislij si pa danes, Barbika,“ pravi starec in jo pomenljivo opazuje. „Na smrt sevéda moramo vedno biti pripravljeni, a navadno se v tvojih letih še ne misli na smrt. — Ti se mi zdiš nocoj žalostna,“ Peter

skrbno nadaljuje, „in če se ne motim, jokala si se tudi. Zakaj pa te niso oče vzeli s seboj k županovim?“

„Pusti to, Peter! Oče že vedó, kaj delajo,“ odvrne Barbika in vsiplje moko v vrelo mleko.

„Ne vselej, ne vselej,“ godrnja Peter. „Ti si njihov otrok, kakor Marica, in — in — e! jaz dobro opazujem, jaz dobro vidim, če sem tudi tih. Njegovo ravnanje s hčerama ni pravično, ni in ni! — No, pa rajši molčim; meni se ne spodobi obrekovati svojega gospodarja.“

„Prav tako,“ reče Barbika resno. „Govori rajši o čem drugem, Peter!“

„Da, da! Ko bi le vedel o čem,“ pristavi Peter, nekoliko pomislivši, in se praska po glavi. „Ženitve so zdaj vse končane, ker advent bo skoro tu. In za pustni čas, Bog vé, ali ne bodemo še v naši hiši svatov imeli?“

„Misliš?“ odvrne Barbika nekoliko zamišljena.

„Hm, jaz ne vem,“ pravi Peter v zadregi; „tako se sploh govori. Mislil sem, da si tudi ti že kaj čula o tem.“

Barbika nič ne odgovori, temveč nekako hlastno meša po loncu, kjer se je kuhal močnik.

„Ali lep par bosta, lep,“ nadaljuje Peter, ko vidi, da Barbika vedno molči, „če se bode res to zgodilo.“

„Ti misliš na Jožeta in Marico?“ oglasi se zdaj Barbika z negotovim glasom, in nekaj kakor mraz jo pretrese. „Dà, lep par bosta,“ pristavi bolj natihoma; „ko bi le tudi Jože z njo bil srečen,“ končuje vzdihnivši.

„To je glavno vprašanje to,“ modruje Peter. „Z Marico srečnemu biti ne bo lahka stvar. Da, ko bi ona imela tvoje dobro srce, Barbika, in pa tvoje pridne roke! Škoda za tako pridnega fanta; križ bode imel z njo. — Ali, jaz sem tih; na svetu gre itak vse narobe; naj bo, kakor že hoče! — Prav za prav nimam nobene pravice obirati ljudij. — Tih sem, tih,“ ponoví še enkrat, in pozna se mu, da bi rad nekaj povedal, pa ne vé, kako bi pričel. „Ali, ko bi le ti, Barbika, pri tem tako žalostno ne gledala,“ pristavi obotavljaje se in v zadregi nekolikokrat pokašlja.

V tem trenutku je postavila Barbika pred njega skledo okusnega močnika. Njene roke so se pri tem vidno tresle. Peter pa je segel po njeno desnico in rekel sočutno:

„Barbika, ti trpiš; jaz te že dalje časa opazujem, in zdi se mi tudi, da vem, zakaj tvoje srce krvavi. Uboga sirota!“ nadaljuje bolj s tihim glasom; „koliko bodeš še morala pretrpeti! — Že iz otročjih let si Jožetu dobra, a zdaj

naj bi on postal Maričin mož? Kako bodeš prenašala ta udarec, ubožica ti?“

Barbika je pri Petrovih besedah najprej zarudela kot piruh, a potem obledela kot stena. Osramočena, s pobešenimi očmi je stala pred njim, kakor grešnik pred ostrim sodnikom.

Na enkrat zatrepeče po vsem životu, ozre se bojazljivo okoli sebe, kakor da se hoče prepričati, ali res njiju nihče ne čuje, a potem zakliče vidno prestrašena: „Boš tiho, Peter, boš tiho! Kako moreš kaj takega sploh govoriti?“

„Nič se ti pred menoj ni treba sramovati, in tudi ne poskušaj mi zakrivati svoje skrivnosti!“ seže ji Peter zaupno v besedo. „Predobro poznam tebe in pa človeško srce. Kaj moreš, revica, zato, da se ti je v dušo vtisnila podoba jedinega človeka, ki ti ne zabavlja, in ki ti je vedno prijazen? — Povej mi, Barbika: ali se čutiš močno dovolj, boriti se z vsemi svojimi močmi proti tem mislim? Saj veš, da odslej naprej ne sme on več biti v tvojem srcu; grešila bi sicer proti Bogu in polsestri Marici.“

„O Peter, Peter, zakaj me toliko mučiš?“ reče zdaj jokaje ubogo dekle. „Vse, kar si mi zdajle povedal, pravim si sama dan za dnem. Ali pa res misliš, da sem kdaj gojila kakšen up, ker sem čutila, da imam Jožeta rajši kakor druge ljudi? — Ali meniš, da sem kdaj le za jeden trenutek pozabila, kako sem grda, uboga in pa zadnja v vasi? — Ravno, ker Jožeta rada imam, želim mu boljšo nevesto, kakor bi mu bila jaz. Moj Bog! On, tako blag, tako razumen, tako premožen, da bi mene snubil? To bi bilo nezaslišano. — Ne, ne, Peter! Bog mi je priča, da tako prevzetnih mislij nisem nikdar gojila. Naj bo Jože srečen, ah, tako srečen, kakor sem jaz nesrečna! In Marica je tako zala; ona ga more osrečevati, ako hoče! — In glej, Peter,“ nadaljuje po kratkem molčanju in si z žepno rutico briše objokane oči; „čula sem večkrat s prižnice povedati, da, komur Bog pošlje nadlogo, temu daje tudi moči jo prenašati. Priznavam, da se že nekaj časa čutim zeló nesrečno, ker slutim, da bo Jože snubil Marico; posebno danes, ko sem ju videla tako srečna skupaj hoditi, polnila mi je nepopisna bridkost srce. A sedaj mi je lažje. Polajšala sem si nekoliko dušo s tem, da sem tebi zaupala, kar me teži. Saj mi je predobro znano, da vsakemu človeku ni dano na svetu srečnemu biti; druge osrečevati je tudi sreča. In taka sreča naj bode odslej meni namenjena. Vse hočem storiti, da

Jožetu in Marici ustanovim zakonsko srečo. Marico hočem posebno čuvati, poučevati jo hočem in voditi k dobremu, da postane vredna Jožeta, da bode dobra, blaga žena in pridna gospodinja. — Tu imaš, Peter, mojo roko! Obetam ti pri spominu moje rajnke matere, da hočem pomiriti svoje srce, siliti ga k pameti, da hočem ostati čednostna, da — da — —.“ Ni mogla dalje govoriti; spehana sede na klop, zakrije si lice z rokami in se bridko zajoče.

Tudi Peter si s koščeno roko potegne nekolikokrat črez vdrte oči. — „Čednostnemu biti, ljuba Barbika, to je vedno nekaj težavnega,“ pristavi nato z ginjenim glasom. „Vsaka čednost je obdana z vencem bodečega trnja, ker bi sicer čednost ne bila tako lepa, tako vzvišena. In veš, zakaj? Ker je zbodljivo trnje bolj trajajoče kakor rahlo cvetje; ono se ne osipava, kakor rahla peresca nežnih rožic. — Zdaj se pa utolaži, Barbika! Čitaj bukve o Kristusovem trpljenju in je premišljuj, in videla bodeš, da so tvoje bolesti le senca proti njegovim. Znano ti mora biti tudi iz evangelija, da Bog tepe, kogar ljubi. Naj bode tedaj tvoje trpljenje tebi v zveličanje, ne pa v pogubo! Le zvesta ostani obljubi, ktero si mi storila malo prej, in božja roka bode čuvala nad teboj. — Zdaj pa lahko noč, Barbika! Pozno je že; k počitku moram iti. Tudi ti idi počivat; spanje te bo umirilo.“ Prižgal je majhno leščerbo ter ves pobit in zamišljen šel momljaje iz hiše.

Barbika pa poklekne pred božjim razpelom in moli dolgo in pobožno. Nato se vleže, in kmalu se njene trudne oči zapró v blagodejno spanje. Angelj miru je že bil upokojil razburjeno srce.

IV.

Drugo jutro je bila Barbika prva po koncu. Ko je pomolzla kravo, pospravila je po hiši in pripravila zajuterk. A oče in Marica se nista prikazala pri zajuterku. Prišla sta še le proti jutru od veselice, in zdaj sta se ravno zibala v najboljšem spanju. Peter in Barbika sta zajuterkovala sama. Še le proti deveti uri vstane Boštjan. Bil je čmeren in slabe volje ter se pritoževal, da ga bolí glava. Privoščil si je bil sinoči nekoliko preveč trsovega soka in spal je premalo. Marica pa, ki je še le po deseti uri vstala, bila je sicer nekoliko bleda in zaspanih očij, a jako vesela in dobre volje. Pripovedovala je Barbiki v jednomer, kako dobro se je imela včeraj, koliko je plesala, in kako je ves mladi moški svet

norel za njo. Nazadnje pa ji še z radostnim obrazom zaupa, da jo je poprašal Jože, ali bi hotela postati o pustu njegova žena, in da ji je obljubil, da jo pride v nedeljo snubit k očetu.

„Danes je pondeljek; v jednem tednu sem tedaj že nevesta. Juhé! Barbika; to bom letos imela vesel predpust!“ vzklikne nato z razuzdanim veseljem in se zasuče okoli sebe. „Veš, Barbika,“ nadaljuje z dobrikavim glasom, „onih dvanajst pasem prediva, ktero si lansko zimo tako tanko sprela, da so se vsi čudili, postane sedaj mojih. Iz njih si dam napraviti fino platno za srajce; saj ti lahko za hišne potrebe o priliki napredeš drugega. Tudi onih šest parov novih rjuh, ktere hraniš v škrinji za posebne priložnosti, vzamem jaz s seboj. Ako bi kdo vas obolel, izposodite si lahko pri meni jedno ali dve, pa bo. Sploh glej, da pri gospodarstvu sedaj nekaj prihraniš za mojo balo. Onih šestih sto goldinarjev, ktere imam od matere, ne bi se rada dotaknila. Saj je bilo letos jabelk in orehov veliko; ako te prodamo, izkupimo lep denar. Tudi pšenice in turščice je bilo letos dovolj, v nekoliko tednih bode tudi tele že godno za prodajo, in pa jedno prase ženejo tudi oče lahko na sejem. No, v sili bi lahko prodali tudi kravo; mleko se po zimi po ceni dobiva, ker ljudi preveč zebe, da bi ga nosili v mesto na prodaj. Tako si vsaj prihranimo več centov sena in nekaj vreč otrobov, kar je tudi nekaj vredno. Pomladi lahko potem oče drugo kravico kupijo. — Kaj ne, zlata moja Barbika, da izkupimo iz vsega tega blaga par sto goldinarjev? Kaj hočeš? Spodobi se vendar, da dobim lepo balo, in da napravimo imenitno ženitovanje. To bode naši hiši v čast in Jožetu ljubo; saj je on najbrhkejši fant cele fare.“

Med tem, ko je Marica skoro brez sape v jednomer govorila, sedela je Barbika mirno na nizki stolici, strgala surov krompir in pazljivo poslušala sestro. Ko je Marica umolknila, odložila je tudi Barbika svoje delo. Nato povzdigne svoj pogled na Marico ter jo nekaj trenutkov otožno, a milo pogleduje.

„Kako me veseli, Marica, da si tako srečna,“ reče potem odkritosrčno; „smeš biti tudi zadovoljna, ker boljšega ženina, kakor je Jože, ne bi ti mogla dati nebesa. Da vama Bog podeli svoj blagoslov, in da bi uživala neskaljeno srečo do konca svojih dnij, za to hočem vsak dan moliti. — Gledé bale pa storimo, ljuba Marica, kakor nam bodo oko-

liščine dopuščale. Ne smeš pozabiti, da ves denar, ki ga izkupijo oče iz pšenice in turščice, gre za davek. Davka pa, kakor veš, ni mogoče odlagati, ker smo že za lansko leto na dolgu. Tudi v hiši imamo mnogo nujnih potreb; pa te bi se dale menda še odložiti, da le tebi nekaj bale pripravimo, ako se res svojega denarja nočeš dotakniti. A veliko ne bode mogoče, draga moja, ako nočemo spraviti hiše na kant. — Moj Bog, Marica, ali si res tega mnenja, da je zakonska sreča odvisna od dragocenih oblek in bogatih svatov? Da se le vajini duši sporazumeta, in da se s pridnimi rokami poprimeta gospodarstva, v tem samem bode obstajala vajina bodoča sreča. — Marica predraga, do zdaj si pač v svojem mišljenju in delovanju bila še vedno na pol otrok. Zdaj pa mora postati drugače. Dela se moraš resno lotiti, da se naučiš gospodariti, da Jožeta srečnega storiš. Kaj ne, Marica, da hočeš in boš Jožeta osrečevala?" končala je Barbika s prosečim glasom.

„E, kako znaš dobro pridigovati," odvrne Marica na pol šaljivo, na pol zbadljivo; „bolje, kakor naš mladi, novi gospod kaplan. Čemu se pa tudi toliko skrbiš za mojo bodočnost? To naj bode moja in Jožefova skrb, ne tvoja, kako bodeva drug z drugim izhajala. Zavoljo hišnega gospodarstva pa mi lahko ti pri vsakem delu pomagaš; saj boš moja sosedinja, in čemu si mi potem sestra?"

Barbika hoče nato nekaj odvrniti, a v tem trenutju se vrata odpró, in Jože, vpadlega lica in skoro brez sape, prihiti v hišo.

„Moj Bog, Jože, kako si bled! Kaj se ti je domá pripetilo?" popraša Barbika, sama zdaj najbolj prestrašena.

„Mati," začne Jože pripovedovati.

„Kaj me nič ne vidiš, Jože, da me še ne pozdraviš?" seže mu hitro Marica neprijazno v besedo ter se mu približa.

„Ah, da! Dobro jutro, Marica! Res te še v naglici videl nisem," izgovarja se Jože. „Ali moja uboga mati so črez noč oboleli. Prišel sem prosit, da bi Peter opoldne pogledal nekoliko v naš hlev; jaz hitim v mesto po zdravnika. O priliki mu njegov trud povrnem."

„Oh, kako sitno, da so mati oboleli!" godrnja Marica slabe volje. „Sedaj boš pa zopet pri njih domá tičal, a ne zahajal k nam!"

„Idi, hiti, Jože, po zdravnika! Ne mudi se tukaj s praznim govorjenjem," prigovarja Barbika vsa presunjena

vsled žalostne novosti. „Tvoja mati in hiša ostaneta med tem v našem varstvu. Le bodi brez skrbi!“

„Ne, nikar! Tja naj nihče ne hodi razun Petra, a še on se naj mudi samo v hlevu,“ odvrne Jože v vidnih skrbeh. „Soseda, botra Urša, ménijo, da utegnejo mati dobiti osepnice.“

„Oh ti moj Bog!“ zakliče Marica vsa prestrašena in se hitro umakne od Jožeta. „Zapusti, Jože, našo hišo! — Idi proč od njega, Barbika! — Jezus — Marija, osepnice! To je kužna, to je grozna bolezen! Vsa trepečem od strahú,“ kriči nato Marica v pretrganih stavkih in se stisne v zadnji kotiček v hiši.

„Marica, ti me podiš?“ vpraša Jože globoko ranjen.

„Veš kaj?“ odgovori Marica malomarno. „Vsak človek je svoj najboljši prijatelj! Svoje lepote pa iz same lahkomiselnosti ne postavljam v nevarnost.“ To izrekši, odpravi se urno črez stopnice v zgornji hram.

„Hiti vendar v mesto po zdravnika! Nikar ne trati časa!“ sili zdaj Barbika v Jožeta. — On pa je kakor okamenel stal na mestu in zrl v vrata, skoz ktera je zbežala Marica.

„Nič si k srcu ne jemlji Maričinih besed, Jože!“ tolaži ga Barbika sočutno, ko vidi, kako on trpi vsled Maričinega brezsrčnega obnašanja. Marica je nocoj premalo spala; zato je tako razdražena. Odpusti ji, Jože! Je še tako mlada; na pol še otrok. Ti jo boš že spravil na pravo pot.“

Iz Jožetovih prsij se izvije težék vzdih. — „Moram iti,“ reče zamolklo. „Bog s teboj, Barbika!“

In z urnimi koraki se napoti proti mestu, ki je bilo dve uri oddaljno.

V.

Ko je Jože odšel, zamisli se Barbika za nekaj trenutkov. Nato pa gre, kakor da bi se bila za nekaj odločila, k Marici v zgornji hram.

Gor prišedši, reče odločno: „Marica, ljubezen do bližnjega in pa dolgoletno prijateljstvo z Jožetovo rodbino nam nalaga dolžnost, pomagati sedaj njegovi bolni materi. Tako samo jo puščati štiri ali pet ur, dokler se Jože ne povrne z zdravnikom, bilo bi brezsrčno. Sklenila sem, da pojdem jaz tja pogledat. Nič se kužne bolezni ne bojim, če so res mati oboleli na osepnicah. Bog bo moja obramba; saj brez njegove volje niti jeden las človeku z glave ne pade.

— Bodi tedaj tako dobra, Marica, in skrbi, da bode do poldneva obed pripravljen; saj veš, kako oče točnost ljubijo. Jaz ne pridem nazaj, dokler ne vem, kaj zdravnik misli o bolezni, in dokler se kdo ne najde, ki bi čuval bolnico. — Tako, zdaj pa grem, Marica," in odide, ne čakaje Maričinega odgovora. Po stopnicah gredoč čuje Marico klicati za seboj. Najbrž ji je hotela zabraniti blagosrčni namen; zato se z brzimi koraki hitro napoti k sosedi.

Vrata sosedove kuhinje so bila samo prislonjena. Barbika stopi v hišo; žive duše nikjer ne vidi. Napoti se tedaj v znano ji spalnico. Tu je v postelji bolestno stokala Jožetova mati.

Barbika se ji približa in jo sočutno ogovori; a bolnica je v ognju vročinskem še ne spozna. Barbika ni zdaj vedela, kako bi ji pomagala. Privzdigne ji nekoliko vzglavje, poravna ji odeje, obriše pot s čela, da bi ji polajšala nekoliko težave. In res, zdelo se je, da to sočutno Barbičino dejanje bolnici dobro deje. Začela je postajati mirnejša, in črez nekaj časa zadremlje celó v rahlo, dasi tudi nemirno spanje. — Barbika pa začne rožni venec moliti za bolnico, da ji čas hitreje preide. Ure so ji neskončno počasi minile. Zdelo se ji je, da že vso večnost sedi pri bolnici, in vendar je majhna stenska ura kazala še le na poltri. — Jože in zdravnik morata vsak trenutek priti, misli si sama pri sebi. Nato vstane in začne nekoliko pospravljati po sobi, da bi izgledalo čedneje.

Tam na klinu je visela praznična Jožetova obleka, a na tleh je ležal njegov praznični klobuk.

Najbrž je padel s klina, misli si in ga hitro skrbno pobere. S svojim, komaj opranim predpasnikom hoče prah obrisati z njega, ko zagleda za trakom že oveneli šopek cvetlic. Barbika spozna takoj, da je to Maričin šopek, kterega je včeraj na plesu imela za pasom. Kakor ogenj zapeče jo ta pogled v srce. Hitro obesi klobuk na klin, ne da bi ga očistila. Nato zopet sede k bolnici in zre v njeno bledo lice. Upala je, da bode pogled na trpečo starko pregnal mimogredočo bridkost njene duše. A nič ji ni pomagalo, da si je tudi prizadevala misliti na kaj druzega. Vedno ji je v ušesih šepetal glas: Marica postane kmalu Jožetova nevesta! Pri tej misli pa ji nekaj kakor kamen teží srce. — Ah, kako težko je človeku v resnici blagodušnemu biti! Uboga Barbika; sinoči je bila z božjo pomočjo storila tako trden sklep, da hoče brez ne-

voščljivosti gledati Maričino srečo na Jožetovi strani, a kako je zdaj njeno srce proti njeni volji omahovalo v tem sklepu.

V kuhinji se zdajci začujejo brzi koraki. Vrata se odpró, in Jože stopi z zdravnikom v sobo.

„Barbika, ti si tukaj?“ zakliče Jože ves iznenadjen. „In ko bi bolezen res bila kužna, kaj potem, Barbika?“

A ona se dela, kakor da ga ne čuje, temveč z nekim nemirom opazuje zdravnika, ki je preiskoval bolnico.

„Nič ne bode hudega,“ reče zdaj zdravnik; „o osepnicah pa niti govora ni. Mati so se močno prehladili, mendà si pri tem tudi želodec nekoliko pokvarili. Odtod vročina v glavi in mraz po životu. Zapisal jim bom majhno zdravilo; nekaj dnij pa naj ležijo na toplem v postelji in nič drugega kakor govejo juho pijejo.“

„Ali naj žensko najmem, ki bi čuvala mater in jim stregla?“ vpraša Jože zdravnika.

„Ni treba,“ odvrne on nato. „Vaša sestra se mi vidi pametno dekle; bode že znala z ljubeznijo in potrpežljivostjo čuvati mater.“ — Menil je, da je Barbika Jožetova sestra.

Barbika nato močno zarudi, Jože pa se nasmehne. — Ko zdravnik odide, ponudi Jože Barbiki roko, zahvaljujoč se ji, da je proti njegovi volji ves popoldan čuvala mater. A ona se njegove roke še ne dotakne in noče nič slišati o zahvali.

„Ostani do večera ti sedaj pri materi,“ pristavi nato in ga pri tem še ne pogleda; „jaz hitim domú, da pripravim večerjo in naznanim Marici, da mati nimajo osepnic. Najbrž ko zve, da ni pri vas nobene nevarnosti, pride semkaj tebi in materi družbo delat. Po noči pa, ako dovoliš, bodem jaz čuvala poleg matere. Ti si spehan od dolge hoje in od včerajšnje prebdele noči. Spanja si silno potreben.“

„Barbika, ti si angeljec, ne človek,“ odvrne Jože ves ginjen. — A Barbika ga še čula ni, ker je bila že zbežala iz hiše.

VI.

Ni še minilo dobre četrt ure, odkar je Barbika zapustila Jožetovo mater, ko pride Marica tja s smehljajočim in veselim obrazom, kakor navadno. Nališpana je bila, kakor da bi šla v cerkev. V sobo stopivši, hiti naravnost k postelji in reče s skrbnim, mehkim glasom: „Ah, Bogu tisočkratna zahvala, mati, da vaša bolezen ni nevarna! Kako

sem bila zavoljo vas v skrbeh, in koliko žalosti sem prestala v teh kratkih urah zavoljo vas, dopovedati vam ne morem! Komaj sem mogla dočakati, da se je Barbika vrnila domú, da morem potem jaz priti k vam. Kaj ne mati, da boste v nekih dneh že po koncu, in da boste že utegnili opravljati hišna opravila?“

Bolnica, ki je bila zdaj pri popolni zavesti, kèr ji je nekoliko odlegla mrzlica, ničesar ne odgovori; samo z glavo je zmajala dvoumno. Ali ni zaupala Maričinemu dobrikanju, ali pa ni verjela, da utegne še kdaj ozdraveti. Bodisi, kakor hoče, gotovo je, da se je bilo njeno lice o Maričinem prihodu takoj zmračilo.

„Mati ne bodo sploh več smeli nobenega težkega dela opravljati,“ oglasi se zdaj Jože z resnim glasom.

On se ves čas, odkar je bila prišla Marica, ni ganil z mesta, niti zinil besedice. Sedel je ne daleč od materine postelje, in kakor da bi Marice ne videl in ne čul, vezal novo metlo za hišno porabo.

„Kdo pa bo potem pri hiši delal?“ popraša nato Marica s slabo zakrito nevoljo; „deklo bosta morala vzeti.“

„To mi ti svetuješ?“ odvrne Jože in jo še le zdaj, toda strogo pogleda. „Kaj pa, ko bi si rajši ženičo pripeljal na dom? Dekle bi potem ne trebalo.“

Marica nekoliko zarudi. „Da, da, ali —,“ jeclja v zadregi in se ogiblje ostrega Jožetovega pogleda. „Brez dekle, menim, pa vendar ne bode šlo. Dela se pri hiši preveč nabere.“

„Če so pa do zdaj mati, ki so stari in slabotni, vse sami opravljali, utegne menda zdrava, mlada ženska tudi izvrševati isto delo,“ méni Jože z moškim glasom. „Na polju in v vinogradu vzamem itak pomagača, kedar je nujno delo; vse leto pa rediti še četrtega človeka pri hiši, bila bi potrata.“

Marica zdaj vnovič zarudi, pa menda od same jeze. — „Vprašati se pač moraš, kakšno je dekle, kterega si izvoliš za ženo,“ pravi nato prevzetno in pogleda nekako drzno Jožetu v obraz. „Grda, revna ženska, že verjamem, da bi ti hotela za deklo biti pri hiši, ali —.“ Ni si upala dalje povedati svojega mnenja; umolkne torej in z nekakim srdom se igra s svilenimi trakovi svojega predpasnika.

„Ali lepa in nekoliko premožna, kakor si ti, Marica, takšna ženska ni za delo, hotela si reči, kaj ne?“ seže ji Jože porogljivo v besedo. „Sicer pa tukaj ni mesta, da bi

razpravljala gospodarska vprašanja," nadaljuje on bolj s tihim glasom in se skrbno ozre na bolnico. „Čudim se samo, Marica, kako si se na enkrat odločila priti k nam. Ali si pozabila, da si me davi ob jednajstih spodila iz hiše, ker si se bala, da okužim s svojo pričujočnostjo tvoje nežno obličje?"

„Kaj, ali se res kujaš za tako malenkost, Jože? In to je tedaj vzrok tvoje razdraženosti?" vpraša Marica navidezno dobre volje, a v resnici je bila silno prestrašena. Spoznala je, da je Jože na njo resno hud, in se je torej bala, da bi njen up, postati njegova žena, ne splaval po vodi. „Pojdi, ali je to moško?" nadaljuje ona in se prisiljeno nasmehne; „kaj ne veš, da sem se samo šalila s teboj, da te nekoliko podražim?"

„Kujati se ni moja navada; to dobro veš," odvrne Jože vidno razžaljen. „Da si se z menoj šalila, praviš. Dobro! Sprejmem za šalo tvoje neblago obnašanje, ki mi je pa, Bogu bodi hvala, še o pravem času odkrilo tvojo trdosrčno, oholo dušo; ti pa moraš tedaj tudi za šalo smatrati to, kar sem ti sinoči v nekem slabem trenutku obetal. In tako sva si zdaj bot! Ako pa nimaš kaj posebnega povedati, lahko greš domú; zakaj mati potrebujejo mirú."

Marica je obledela kot stena, ko se ji Jože odločno s kratkimi besedami odpové za vselej. Da, za vselej! To je Marica predobro vedela. Kakor je Jožeta poznala, vedela je, da je v svojih sklepih neomahljiv kakor skala.

„Ti me podiš?" reče zdaj z jokajočim, presunjenim glasom.

Ti me podiš? vprašal je njo tudi Jože, ravno tako presunjen pred nekterimi urami.

Kako se v življenju dobro z dobrim, hudo s hudim v jednaki meri povrača! A povračilo je prišlo Marici prehitro, prenenadoma; prišlo ji je kakor strela z jasnega neba; našlo jo je nepripravljeno. Zdelo se ji je nemogoče, da bi bili vsi njeni v oblakih sezidani zlati gradovi o bogati bali, o veselem predpustu, o veličastni svatbi in o lepem, pridnem in poštenem zakonskem možu kar z jednim pihom porušeni!

„Ne podim te ne, Marica, Bog me čuvaj!" reče zdaj Jože po kratkem premolku nekoliko prijazneje. — Videl je, da je bila Marici njegova odpoved hud udarec. Smilila se mu je. „Ali ljubo bi mi vendar bilo," nadaljuje, „ko bi

odšla za danes. Najin razdraženi pogovor utegne mater še vznemirjati.“

„Ali si mi tedaj še dober? Nisi li náme več hud?“ vpraša nato Marica kakor v jedni sapi z mehkim zapeljivim glasom in se mu dobrikaje približa.

„Dober sem ti še, toda samo kot star znanec in hišni prijatelj, več pa ne,“ odvrne naglo z odločnim glasom. Pri tem pa Marice še he pogleda, temveč se hitro upogne nad jerbaščkom, polnim metlike, kterega je imel pred seboj, ter začne po njem hlastno metati, kakor da bi ondi nekaj iskal. Marica takoj spozna, da se Jože izogiblje pogledati jo, zato da bi ga ne omehčala njena zala zunanjost. In ona je to dobro vedela. Nasmehne se torej skrivši in si pri tem misli: Če se danes nočeš udati, boš se pa drugi dan, ali zmaga bode gotovo moja! — „Tedaj pa srečno!“ reče nato glasno s prisiljeno-otožnim, pobitim glasom in se počasi napoti proti vratom. Upala je še vedno, da jo bode Jože poklical nazaj; ker se pa to ni zgodilo, odpravi se vendar domú.

Ko Marica odide, privzdigne hitro Jože glavo, lice se mu zjasni, in kakor rešen hude muke, vzdihne olajšan. Nato se pripogne nad materino posteljo. Ona je rahlo dremala. — „Rešil sem vas, uboga moja mati,“ zašepeče polglasno, „trdosrčne, neprijazne snahe, ki bi vas bila spravila prerano v grob. Oh, kako mi je zdaj lažje pri srcu. In vesel se vsede na prejšnje mesto in nadaljuje delo.

VII.

Ko se potem okoli devetih zvečer povrne Barbika k sosedinji, da bi jo čuvala črez noč, najde Jožeta v kuhinji. Hodil je nemirno gor in dol, in neka skrb se mu je videla na obrazu.

„Ali si prišla, Barbika?“ pozdravi jo z nenavadno mehkim glasom; „komaj sem te čakal.“

„Ali je med tem materi huje postalo?“ popraša ona v skrbeh.

„Ne, Barbika! Materi je, hvala Bogu, mnogo bolje, zdaj so vedno pri polni zavesti. Med tem ko si bila ti domá, pogovarjal sem se z njimi o našem skorajšnjem novem, kakor upam, srečnem rodbinskem življenju, in od tedaj so kakor na novo prerojeni.“

„Verjamem,“ pritrjuje Barbika s komaj slišnim glasom in pobesi oči. „Marica je tako zala in ima tudi doto; ona bo pravi kinč vaši hiši.“

„O Marici še govora ni bilo,“ odvrne Jože naglo in nekoliko zarudi. „Marica, kakor sem še o pravem času izprevidel, ni stvarjena, da bi bila moja žena. Ona je samo dobra, kakor si ti ravno izrekla, za hišni kinč; kmet pa, kakoršen sem jaz, ne potrebuje kinča pri hiši, temveč ženico z blagim, čutečim srcem, z bistrim razumom in s pridnimi rokami. Tudi se mi zdi, da je Marica še premlada za možitev. Jaz menim, da postane v kakih štirih ali šestih letih resnejša, pridnejša in čednostnejša. Sčasoma namreč bode izprevidela, da lepo obličje je le postranski dar božji, kteri pa za blagor duše in občno srečo nima veljave. Spoznala bode, da je lepota ženski celó v pogubo, ako se ji ne pridružijo še druge toliko potrebne čednosti. — Jaz pa zavoljo bolezni svoje matere potrebujem čim prej gospodinje pri hiši; čakati mi pa ni več mogoče. In Barbika, ali ne uganeš morda, ktero deklico da želim zdaj snubiti?“ popraša jo na pol s porednim, na pol s čutečim glasom ter se ji približa. — „Čemu pa tako trepečeš, Barbika? Ali se me bojiš?“ nadaljuje on vidno v skrbeh, ko jo vidi bledeti in se komaj držati po koncu. „Sem se li menda motil, Barbika, meneč, da si mi srčno udana, da bi ti hotela zvesto me spremljati skoz življenje? — Povej, Barbika, ali bi hotela postati moja žena?“

„Jože!“ zakliče zdaj Barbika z glasom srce pretresajočim. „Jože, ali se šališ z menoj? Ali ne veš, da nimam ničesar na svetu, kakor delavne roke in pa krotko, ponižno srce v prsih?“

„Ki bije za mene, kaj ne, Barbika?“ seže ji Jože vesel v besedo. „Slutil sem to že davno. — Pojdi, Barbika! Materi greva hitro naznanjat, da sva se sporazumela. Kako srečna bode ona!“ — In prime jo rahlo za roko ter jo privede k materi.

„Ali sta se dogovorila?“ popraša ju mati s slabotnim glasom, ko stopita v sobo. „Pridita bliže, da vaju blagoslovim! Da, da! Vidva bodeta zakonska dvojica prav po božji volji; kakor stvarjena sta jeden za drugega. Bodita srečna, otroka moja; ljubita se v sreči in nesreči, a nikdar, nikdar ne pozabita Boga, ker brez njegovega blagoslova ni sreče na svetu!“

Barbika poklekne pred njeno posteljo, zagrebe lice v odejo ter zakliče v sladkih solzah veselja in ginjenosti: „O mati, mati, jaz nisem take sreče vredna, jaz, zadnje dekle v vasi! — Ali s pridnostjo pri hiši in z ljubeznijo do vaju obeh jo hočem vsaj nekoliko zaslužiti.“

VIII.

Oče Boštjan se je kar začudil, ko ga Jože teden pozneje prosi za Barbičino roko. — „Ali se ti je zmešalo, fant?“ rekel je krohotaje se od smeha. „Barbiko, nelepo, ubogo in tudi ne več mlado, ceniš bolj kakor lepo in premožno Marico? — Sicer pa Barbiko tudi za dom potrebujem. Kdo bo delal potem pri hiši? Marica bi nas pustila vse, živino in ljudi, stradati.“ — Nazadnje pa, ko je videl, da Jože ne odstopi od svojega sklepa, udal se je v njegovo voljo.

„V božjem imenu, vzemi jo tedaj za ženo, če jo res hočeš na vsak način imeti. Za Marico me ni strah; ona dobi lahko toliko snubačev ob jednem, kolikor ima prstov na rokah. No, saj jaz vedno trdim, da današnja mladina nima možganov na pravem mestu.“

In zdaj ostane potrpljivemu čitatelju le malo več naše povesti pripovedovati. Prvo pustno nedeljo, šest tednov od zadnjih dogodkov, oklicali so gospod župnik s prižnice strmečim poslušalcem Jožeta in Barbiko za ženina in nevesto. Pristavili so še, da ta jedini oklic velja za vse tri.

In njuna poroka se je vršila potem v pondeljek na tihem v domači župnijski cerkvi. Brez godbe, brez streljanja iz samokresov sta šla Jože in Barbika k poroki. Njima sta sledila presrečna Jožetova mati, ki je bila med tem zopet ozdravela, in zvesti Peter, ki se je isti dan zdel za deset let mlajšega, tako je bil vesel.

Barbika v čedni, a priprosti obleki, stopila je ponižno na Jožetovi strani pred božji oltar. Z njenega isti dan nekoliko bledega obraza sta se svetila nepopisna srčna radost in dušni pokoj. In prisegla sta si drug drugemu večno ljubezen, spoštovanje in zvestobo, ktero prisego sta obadva zvesto izpolnjevala do konca svojega življenja.

Nevoščljive vaške deklice so se posmehovale grdi, revni nevesti in priprosti svatbi, v srcu pa si je vsaka želela biti na Barbičinem mestu. Pametne ženice pa so si šepetale med seboj: „Glejte, glejte! Saj Barbika ni tako grda, kakor se nam je nekdaj zdela; samo dobro pogledati jo mora

človek! Pa kakšna miloba in nedolžnost se razliva po vsej njeni osebi! To dela, da postaja, čim dalje jo gledaš, tem prijetnejša. Jože si je pametno izvolil; prav srečen bode z njo!“

Marica se je kmalu utolažila po Jožetovi izgubi. Že kar drugo nedeljo se je šalila in smejala z drugimi mladeniči. In tako je teklo leto za letom naprej. Snubačev je imela res na izbiro, dokler je bila mlada in lepa, a pravega ženina nikdar. Vsak si je mislil: Ako se je ni upal Jože vzeti za ženo, vedel je gotovo, zakaj; on ni bil prevzeten. Marica pa se je sčasoma tudi naveličala samo začasnih snubačev; začela se je sramovati in jeziti, da je nihče resno ne snubi. Jeza in skrb pa sta hitro pokopala njeno lèpoto. Ko je bila komaj trideset let stara, postala je iz nekdanje lepe Marice suhà, čmerna Maruša, s sitnim, vpadlim, nezadovoljnim licem in hudobnimi očmi.

V hiši pa ni bilo po Barbičini možitvi nobenega reda, nobene snažnosti, nobene štedljivosti več. Premoženje se je vedno bolj krčilo, dolgovi pa naraščali, tako da so bili vsako leto primorani vzeti na pomoč stotak Maričine dote, da ne bi hiša obnemogla. Če je tudi Barbika kolikor mogoče s svetom in tudi s pomočjo podpirala Marico pri gospodinjstvu, vendar ni to nič izdajalo. Kar je Barbika danes zidala, podirala je jutri Marica. Barbika pa je imela s svojim gospodarstvom in z lastno rodbino dovolj opravila, da ni mogla več tako, kakor nekdaj, skrbeti za Marico in očeta.

Ubogi oče Boštjan je postal v kratkem času vsled skrbij in žalosti bolj kakor od let močno upognjen, sivolas starček. Hodil je skoro vsak dan tešit svoj pogled in segrevat svoje mrzle ude k Barbiki. Marica ga je namreč puščala stradati, da bi si za tako prihranjene novce mogla kupiti kak lišp ali novo obleko.

„O Jože, Jože!“ vzdihoval je večkrat proti svojemu zetu pomilovanja vredni starček; „blagoslovi vedno ono nevidno roko, ki ti je še o pravem času odprla oči, da nisi zagazil v brezdno propada! Oh, in jaz sem se tebi tako brezsrčno posmehoval, ko si zapustil Marico, da bi snubil Barbiko! Kako se zdaj moja zaslepljena ljubezen do Marice in krivično zaničevanje Barbike maščuje na meni!“ — In nesrečni oče je skrival lice med rokami ter se na tihem bridko jokal.

Toda iz njegovega trpljenja ga je poklical Bog še o pravem času. Po kratki bolezni je umrl ravno nekaj dnij

poprej, ko so imeli upniki vse njegovo premoženje prodati. Maričina dota je bila že davno prej pri koncu.

Po očetovi smrti ni Marica več hotela ostati v domači vasi. Barbika jo je s solzami v očeh prosila, naj ostane pri njej za vedno; a bilo je zastonj. Marica je po vsej sili hotela proč; sramovala se je svoje nesreče, ktero je zakrivila sama, kakor ji je vest očitala.

Šla je daleč proč od rojstne vasi in se klatila od jedne službe do druge. Nikjer je niso mogli dolgo strpeti; saj ni bila za nobeno delo. In njen konec je bil, da je kot beračica, zapuščena, brez vse tolažbe, od samega pomanjkanja umrla na tuji zemlji.

Barbika pa je na strani poštenega, zvestega moža, v družbi zdravih, pridnih otrok, spoštovana in ljubljena od vsakega, ki jo je poznal, dočakala srečne, vesele starosti!

Planinski kosci.

zlatu jutro se žari,
Naš s planine spev zveni:
Kosci mladi in veseli
Delo svoje smo pričeli.

Res prelep je košnje god
Za planinski čvrsti rod:
Koscem nam razžarja lice,
Greje nam srcé, grabljice.

Že leži pri rédi réd —
Takšen je za kosci sled;
Kogar čut za delo drami,
V košnji še poskusi z nami!

V zlatu jutro se žari,
Naš s planine spev zveni,
Z nami poje črednik v gori,
Z jutrom svita rosa v zori.

Toda kaj pastirjev spev,
Kaj nam rose te odsev?
Nam je pač do séči sámo,
A za roso — lepšo znamo.

Znoja kosec se ne boj —
Glej, na čelu vedrem znoj,
Ki izvablja ti ga kosa:
To ti je — najlepša rosa!

Mih. Opeka.

Kako se potuje po Afriki.

(Spisal *I. Vrhovec.*)

Sicer je Afrika našemu evropskemu svetu najbližja soseda; loči jo od njega le Sredozemsko morje, ki je na najožjem kraju komaj dve uri široko. Človek bi mislil, da so njene dežele tako znane kakor evropske, toda temu ni tako, ampak Afrika je od vseh delov sveta najmanj znana. Pa ne morebiti zato, ker prej ljudij ni mikalo zvedeti, kakšni so afrikanski kraji in njihovi prebivalci. Nikakor ne! Že v najstarejših časih so šli popotniki na potovanja po Afriki. A daleč ni prišel nihče od njih. Zavirale so jih take in tolike težave in nevarnosti, da je vpadlo srce najpogumnejšim. Zato je bila do najnovejših časov znana Afrika le ob obrežju, a še to le tu pa tam po malem. Globje notri v Afriki ležeči kraji so bili kakor s sedmimi pečati zapečačena knjiga.

To skrivnostno knjigo odpečatiti je bilo še le našim časom odmenjeno. V 50 letih so neustrašeni popotniki odkrili več Afrike, kakor poprej v 3000 do 4000 letih. Nepopisno je skoro, kolikor so prestajali. Če bi se sodba o pogumnosti človeškega rodú izrekla samo po popisih afrikanskih potovanj, reči bi se smelo, da tako pogumnih ljudij, kakor je današnji rod, zemlja poprej ni nosila.

Po Afriki se potuje na več načinov. Po severni Afriki in po velikanski saharski puščavi potujejo na velblodih; po južni Afriki z voli in z velikimi vozovi, po osrednji pa jedino le peš. — In o tem potovanju izpregovorimo nekoliko in čujmo, kaj vé pripovedovati najglavnejši vseh popotnikov, Stanley (reci: Stenli), ki je osrednjo Afriko že nekterikrat prepotoval križem sem ter tja. Mož je, kakor bi bil iz železa. Ne prime se ga nobena pušica, nobena sulica, ne

zmore ga nobena bolezen. Tičal je tisoč in tisočkrat že v največjih nevarnostih. Rešil se je iz vsake brez najmanjše škode. Ko ne bi bil delal Bog nad njim očitnih čudežev, tako zatrjuje on sam, bilo bi ga na njegovih potih po Afriki že davno konec.

Stanley se je sprva pisal po svojem revnem kmetskem očetu John Rowlands. Rodil se je l. 1841. na Angleškem. Očeta se ne spominja več, ker mu je prezgodaj umrl. Ko se je njegova mati drugič omožila z nekim mesarjem, naj bi bil mali Stanley postal mesar, kar pa ga ni veselilo; zato je brez njene vednosti popihal v Ameriko ter tam iskal dela. V službo ga je sprejel neki kramar, Mortlake Stanley, ter vzel premetenega fantiča za svojega. Zato se Stanley piše po njem Henry Moreton Stanley.

Ko je stari Mortlake Stanley umrl in se je v Ameriki vnela huda vojska, vstopil je mladi Stanley kot prostovoljec v vojsko ter se že tedaj skazoval z nenavadno pogumnostjo. Po končani vojski je potoval po Turškem, kjer so ga tolovaji ujeli ter ga turškim gosposkam za dobro plačilo prodali kot tolovaja. Ni dosti manjkalo, da bi ga ne bili obesili. A k sreči so se potegnili zanj njegovi amerikanski rojaki ter ga rešili. Vrnil se je v Ameriko ter vstopil pri časopisu „New-York Herald“ kot časnikar v službo. Vojne dogodke je znal opisovati tako mikavno, da ga je bogati lastnik imenovanega časnika, gospod Benett, pošiljal povsod po svetu, kjerkoli so pokale puške in grmeli topovi. Tako ga je zaneslo tudi v Afriko, v Abesinijo, kjer so se Angleži vojskovali z Abesinci. Ko se je vrnil odtod in prepotoval Špansko in Francosko, iskal je prej imenovani Benett človeka, ki bi si upal iti v Afriko iskat slavnega angleškega misijonarja Livingstona, o kterem že več let ni prišlo nobeno poročilo v Evropo, in niso tedaj vedeli o njem, ali še živi, ali je že mrtev. Vprašali so Stanleya, ali ne bi utegnil morebiti on iti ga iskat. Stanley je takoj pritrdil. S čudovito srčnostjo je izvršil svoj posel ter daleč notri v globoki Afriki našel Livingstona, dne 10. listopada leta 1871. Leta 1873. se je udeležil angleške vojske s kaj divjimi zamorci, Ašanti imenovanimi.

Leta 1874. sta ga poslala lastnika velikih dveh časopisov „New-York Herald“ in „Daily Telegraph“ na svoje stroške na novo pot po Afriki. Prehodil jo je od jednega obrežja do drugega ter videl kraje, po kterih ni hodil do takrat še noben človek bele kože. Kar je na tem skoro tri

leta dolgem potovanju (od 12. listopada 1874. l. do 5. velikega srpana 1877) doživel in prestal, to je skoro neverjetno.

Stanley je postal vsled tega slavnoznan po vsem širokem svetu. Po njem odkrite dežele je sklenil belgijski kralj Leopold II. urediti tako, da bodo imeli Evropci, v prvi vrsti sevéda Belgijci, od njih kolikor največ mogoče dobička. V ta namen je želel ustanoviti v teh oddaljenih krajih trgovske postaje, napraviti zložna pota, skleniti z zamorskimi glavarji pogodbe itd. Za take posle je bil Stanley najsposobnejši človek. Brez obotavljanja je sprejel ponudbo ter odšel leta 1882. zopet v Afriko, kjer se je mudil skoro tri leta.

A komaj se je nekoliko odpočil ter si utrdil zdravje, prašal je svet znova po njem. Proti egiptovski vladi so se bile namreč uprle vse njej podklonjene zamorske dežele. Egipčani so pričeli proti njim hudo vojsko ter jemali v službo, kdor se jim je ponudil. Med njimi se je nahajal tudi neki nemški zdravnik, doktor Eduard Schmitzer, iz pruske Šlezije domá. Ker je bil dober za rabo, povzdigali so ga Egipčani od jedne visoke službe do druge, naposled so ga napravili za oskrbnika (guvernerja ali pašo) upornih dežel. Ker si je bil dr. Schmitzer že poprej pridejal turško ime Emin, imenovali so ga odslej le Emin-pašo.

Upor se je širil vedno dalje ter spravil Emin-pašo in njegovo vojsko v največje zadrege. Naposled so ga uporniki odbili z nekterimi stotinami njegovih ljudij daleč noter v Afriko. Več let ni bilo v Evropo niti jednega glasú o njem. Nihče ni vedel, kaj se je zgodilo z njim. Ugibali so, da je najbrž umrl; če pa ni, pa je vsekako v velikih zadregah, ker mu je morda pošlo vse strelivo. Tedaj so sklenili egiptovski kralj in več bogatih Angležev zložiti potrebni denar ter poslati neustrašenega Stanleya v Afriko, da poišče Emin-pašo ter ga reši.

Za tak posel je bil Stanley kakor stvarjen. Toliko kakor na tej poti ni prestal še nikoli. Iz tega in iz prejšnjih njegovih popisov smo posneli nektere stvari, ki naj vsaj deloma kažejo, kako se potuje po Afriki.

V osrednji Afriki ni cest, marsikje še stez ne; na vožnjo ali jahanje, bodisi s kterokoli živaljo, niti misliti ni. Ondi se more potovati le peš in v velikih druščinah, ki jim pravimo karavane. Za tako pot je treba popotniku vzeti s seboj vse, o čemur meni, da mu utegne prav hoditi; po-

toma se ne dobi v Afriki nič, k večjemu živež, pa še ta le težavno in za visoke cene v blagu.

Denarja zamorci ne poznavajo; od njih je le za blago kaj dobiti. Gledé na blago pa ima vsak afrikanski narod druge želje. Temu je povšeči živobarvano blago, bombažasta tkanina, kotenina, robci itd., drugi mara le za železno ali medéno (mesingasto) žico (drat), tretji zahteva obleke, četrti smodnika, pušek in podobnih takih stvarij, po največ pa poprašujejo po svetlem lišpu, posebno po zapestnikih, biserih iz stekla, po lišpu, ki si ga obešajo okoli vratú, ovijajo okoli rok in nog itd. Takega blaga je treba vzeti popotniku veliko s seboj. Z njim se ne kupuje le živež, ampak se opravlja vse tisto, kar pri nas z denarjem. Več kot za živež ga potrosi popotnik za darila, ki jih mora dajati zamorskim glavarjem ali kraljem, skoz kterih dežele ga vodi pot. Treba je zato najeti veliko ljudij, da nosijo za njim blago; vrh tega pa so neizogibno potrebni tudi ljudje, ki vedó, kako se prime puška v roke; kajti popotnik mora biti pripravljen na to, da se bo treba z marsikterim zamorskim narodom prav resno udariti, predno bo mogel dalje.

To so še le najimenitnejše stvari. Razun njih je treba še sto in sto malenkostij, ki niso dosti manj važne. Marsikje je treba delati pot s sekirami in velikimi noži skoz goste gozde. Dostikrat ustavljajo popotnika široke in globoke reke, ki jih z obilnim blagom ni mogoče prebresti ali preplavati. Stanley je vzel zato na vsako potovanje najmanj vsaj jeden čoln, ki je bil tako napravljen, da se je dal na kose narazen vzeti in v kosih nositi.

Proti deževju ali vročemu afrikanskemu solncu morajo popotnik in njegovi evropski tovariši, če jih ima kaj s seboj, iskati zavetja pod šatori; vzeti je torej tudi teh s seboj. Pozabiti se ne sme na najnavadnejša zdravila in na sto pa sto drugih stvarij.

Razun tega pa so prva skrb popotnikova nosači. Za dobro plačo in lepe besede je tudi v Afriki dobiti ljudij, ki so ti pripravljeni nositi bremena, če je treba, na drugi konec svetá. Najlažje se dobivajo v primorskem mestu Zanzibaru. Tam živi mnogo ubožnih zamorcev, ponajveč takih, ki so se na ta ali oni način iznebili sužnosti. Kaj skromni ljudje so in z malim zadovoljni. Najemati se dadó kot rokodelci, dninarji in težaki ali nosači za dolga pota po Afriki. Vselej, kedar so ti ljudje slišali, da se mudi Stanley zopet v Zanzibaru in se znova pripravlja za kako pot po

Afriki, bili so vsi na nogah; kajti Stanley plačuje dobro, boljše, kakor kteri si bodi drug popotnik. Vendar se kar tako in brez besedij ne prodajajo. Treba se je z njimi dolgo pogajati. Pogajanja trajajo po več dnij. Najprej prihajajo v posvete; brez resnega in dolgega premišljevanja se po afrikanski, zamorski šegi ne prične nobeno imenitno podjetje. Popotnik mora biti človek, ki vé, kako se govori s takimi ljudmi. Dosti ima opravka, prédno izpodbije vse njihove ugovore, odstrani vse skrbi ter odgovori vsem vprašanjem, kako bo na poti ravnal z njimi, kaj jim dajal jesti, kako bo skrbel za bolnike itd.

Na potovanje l. 1874. je vzel Stanley 353 zamorcev in tri evropske spremljevalce s seboj. Njihove opravke jim je razdelil različno. Najrazumnejše in najzanesljivejše. štiri je napravil za poveljnike vsej četi, 12 jih je kazalo pot, 270 jih je nosilo blago (v tem številu je vštetih tudi 36 žensk in 10 otrok), drugi pa so bili vojniki, oboroženi z dobrimi puškami. Nosači, bosi in večinoma gologlavi, opravljeni pa prav po afrikansko lahko, nosili so na glavah po 30 kilogramov težke zvežnje (cule) in zaboje, v kterih je bilo spravljeno najrazličnejše blago. Leta 1874. so si ga naložili 82 meterskih stotov (centov) na glavo. Najtežji so bili kosi čolnovi, najlažji pa zaboji s strelivom; to blago so morali namreč nositi najdalje. Če tudi še tako malo, nekaj pa ga mora vsaka karavana prinesti do zadnje nevarne zamorske vasi. V tistem trenutku, ko bi pošel karavani v še sovražnih krajih zadnji strel smodnika in bi se izstrelila zadnja krogla, iztekala bi se ji ob jednem tudi njena zadnja ura. O tem je najtopejši človek v karavani do dobra prepričan. Celó veliko ljudij pa je imel Stanley pri sebi, ko je šel l. 1887. iskat Emin-pašo.

Razun streliva, ki ga je nesel Emin-paši s svojimi ljudmi v pomoč (1100 pušek, 40 stotov smodnika, 250.000 „kapseljnov", 100.000 patronov itd.), vzel je iz Zanzibara s seboj še raznega tkanega blaga (28.262 metrov), 48 dolgih srajc, 36 stotov steklenih biserov, 20 stotov medéne in železne žice, jeklen, iz 12 kosov narejen čoln (vsak kos je tehtal blizu 40 kilogramov), 100 lopat, 100 sekir in 100 velikih nožev za sekanje gošče po gozdih, 40 zavojev kave, čaja, sladkorja, Liebigovega izvlečka (ekstrakta), ruma itd. Več sto centov blaga se je pomikalo to pot zgolj na črnih glavah in plečih tisoč in tisoč kilometrov daleč skoz Afriko. Za prenašanje take ogromne teže je bilo treba veliko ljudij.

Stanley je najel v Zanzibaru 1100 ljudij ter izbral iz sto in sto Angležev, ki so se mu večinoma brezplačno ponujali, le 9 častnikov za poveljnike četi njegovi. Vrh tega se je pogodil še s Tipo-Tipom, po vsej Afriki znanim arabskim tolovajem, da se bo Stanleyu sredi Afrike pridružil za dobro plačilo še s 600 tolovajskimi ljudmi. Velika nesreča za Stanleyeve ljudi, da tolovaj ni izpolnil te obljube; s tem je spravil Stanleya in njegove ljudi v največje gorje, da, toliko da niso vsi poginili.

Nosači, ki se spuščajo v nepopisno trpljenje in gotovo smrt v kaki afrikanski samoti, plačujejo se različno. Stanley jim je leta 1874. razun hrane dajal še po 4—20 gold. na mesec, kakor je bil kdo za rabo. Leta 1887. je obljubil Tipo-Tipu za vsakega onih 600 mož po 60 gld. in vso hrano.

Pripravljanje za pot je kaj zamudna stvar. Naposled pa je tudi to opravljeno, in kakega lepega jutra se prične pomikati dolga vrsta ljudij, obloženih s puškami, zvežnji, zaboji in drugimi stvarmi, v divji nepoznani svet afrikanski. Bog vé, kaj jih bo zadelo na potu! Bog vé, ali bo le jeden od vse velike karavane videl še kdaj svojo domovino, od ktere se zdaj poslavlja s težkim srcem! — A dolgo časa se ljudje s takimi mislími ne marajo mučiti; saj so že prej dosti premišljevali, ali bi šli, ali ne bi šli. Kmalu postanejo veseli, kakor bi šli v svate. Na nevarnosti ne misli nihče več, češ, da bodo te prišle same od sebe zgodaj dovolj. Karavana se razvrsti v dolgo, četrt ure dolgo vrsto, v kteri stopajo ljudje posamezno drug za drugim. Tako bodo stopali vso dolgo pot do nasprotnega obrežja Afrike. Taka je sploh afrikanska popotna navada, kajti vsa pota afrikanska so zgolj ozke steze. Te pa so kaj neugodne; posebno neugodne so stare in izhojene steze po obljudjenih krajih. Podobne so razorom, po sredi najbolj izhojene in najglobje, ker se voda o nalivih odteka po njih ter jih izpira.

Po takih potih hodijo karavane črez hribe in doline, črez drn in strn, zdaj navzgor, zdaj navzdol na tisoč in tisoč kilometrov daleč. V potujoči karavani se razlega po vsej dolgi vrsti ljudij veselo petje in glasen smeh. Spredi pred vsemi drugimi stopajo poveljniki vse trume, za njimi vodniki ali kažipoti, kterim se rad pridruži kak debeloglav zamorček z zamorskim bobnom na hrbtu. A razbijati sme po njem še le, kedar se bližajo kaki vasi, to pa zato, da se ondotni prebivalci preveč ne ustrašijo prihajajoče karavane ter ne pobegnejo ali se celó pripravijo za boj.

V zamorske vasi prihajajo namreč dostikrat na tihem, in kakor bi izrastli iz tal, arabski tolovaji in začnó streljati med zbegane reve; kar jih ne postrelé, tiste polovijo, povežejo ter jih kot sužnike odženó s seboj na semnje. Zato se zamorci takih ljudij, ki prihajajo po tihem, kar na enkrat in neoglašeni k njim, silno prestrašijo. Imajo jih za sovražnike, in največkrat po vsej pravici. Zato se poštena karavana, ki nima druge namere, kakor iti skoz vas ali, če je večer, prenočiti v njej, bliža vselej z velikim šumom. — Zadnji v vrsti so oboroženi pazniki, ki skrbé zato, da nihče ne zaostane ali jo celó z izročenim mu blagom ne popiha in izgine v gošči. Nosači radi utekajo, posebno s početka, dokler niso še daleč od doma. Leta 1874. jih je Stanleyu prvih 36 dnij uteklo 89 s pota. Dokler imajo dosti jesti, dokler so zdravi, če jih vročina preveč ne tare, in dokler hodijo po deželah mirnih zamorcev, tedaj so vedno glasni, pojó, žvižgajo ter uganjajo vsakovrstne burke. „Le naprej! Ne utrudite se! Vas je blizu! itd.“ tako vpijejo vse dni. V deželah prijaznih zamorcev prenočujejo kar v njihovih kočah; kjer pa se bojé ponočnih napadov, poležejo rajši pod milim nebom k počitku ter si sproti napravijo ležišče ali tabor za vsako noč; utrdijo si ga s koli, grmovjem, trnjem in drugo šaro. Najmanj zanesljivi so zamorci po takih krajih, kjer se pogostoma prikazujejo tolovajski Arabci.

Prva težava, ki začne ljudi mučiti na poti, je vročina, čeravno so nosači zamorci, v Afriki rojeni, vročine vajeni in le lahko okoli pasú ali kvečjemu z dolgo srajco oblečeni. Najprej začnó tožiti novinci, ki hodijo prvikrat v svojem življenju s težko culo ali s težkim zabojem obloženi. Oni utihnejo v veseli družbi prvi ter polagoma zaostajajo. Zdaj vrže jeden, zdaj drugi težko breme z glave, sede nanje ali leže celó po tleh, kakor je dolg in širok, ne meneč se za vroče solnce. Ni čuda, saj zaliva revam pot oči, da vidijo komaj stezo pred seboj. Vrh tega jih prične žejati. Ali v Afriki vode ni dobiti, kjer bi se je človek domislil. Nekteri javkajo ter se glasno kesajo, da so zapustili Zanzibar in srečni domači kraj. Treba je prigovarjati, izpodbujati in osrčevati, češ, da bodo prišli kmalu do vode, da je le pričetek pota težaven, in da bode kmalu boljše. Celó po plečih pade včasi ktera, ako se zdi, da se ta ali oni le dela trudnega ali obnemoglega. Naposled se dadó vendar pregovoriti ter zadenejo zopet cule in zaboje na potne glave. Mnogo pa jih je res tako oslabelih, da nikakor ne morejo dalje.

Ne kaže drugega, kakor da popusté bremena na tleh ter jih naložé oslom, kažipotom in paznikom, ki še niso doslej nič nosili. Ti jih spravijo do prvega ležišča, kjer se je drugi, čilejši del karavane že ustavil ter se pripravil, da se tu odpočije in prenoči.

Neprijetno je na poti tudi deževje. V Afriki dežuje, kakor bi iz škafa lilo. Tla se pod nogami zmehčajo, postanejo gladka, kakor polž, cule in zaboji se napijó in postanejo težki, vrh tega se še blago izpridi rado.

Stanley pripoveduje o nekem takem dežu: „Ko je jedno uro deževalo, bilo je naše prenočišče jedno ped pod vodo. Spati ni mogel nihče; celó nam Evropcem, ki smo prenočevali pod šatori, bilo je mnogo prestati. Moj šator je bil majhno jezerce, okoli in okoli zagrajeno s culicami in zaboji. Ker sem čul zunaj krik, prižgal sem luč ter videl pri tem, da je bila moja postelja majhen otoček sredi potoka, mirno skoz šator tekočega. Če bi bil večji in bolj deroč, odnesel bi bil mene in šator in vse moje stvari s seboj v bližnjo reko. Moji črevlji so plavali, kakor majhen čolniček po umazani vodi in iskali v šatoru luknje, skoz ktero bi mi odplavali dalje. Puška, obešena na kol, ki je držal šator po koncu, tičala je skoro vsa v vodi, in svoje pokrivalo sem ujel drugo jutro zunaj šatora v vodi. Izpridila se nam je harmonika, ki smo jo nosili s seboj, da jo damo v dar kralju Mtezi. Izpridilo se nam je mnogo smodnika, čaja, riža, sladkorja in drugih takih prepotrebnih stvarij."

O dežu se rado močno ohladi, da klepečejo premočenim ljudem zobje. Zakuriti se pa ne dá; v klopčič zviti se tiščé drug drugega, željno pričakujoč dobrodelnega gorkega jutranjega solnca.

Na take prigodke mora biti popotnik po Afriki vsak čas pripravljen ter imeti mnogo prave angeljske potrpežljivosti. V jednomer je treba nosačem prigovarjati, osrčevati jih, delati jim obljube ter si na vse mogoče načine prizadevati, da ostanejo pri dobri volji. Kajti komaj so se iznebili jedne neprijetnosti, pritisnejo že drugi križi in druge težave na nje. Treba je lezti črez strme hribe in se spuščati v globoke doline; zdaj se odpre široka planjava, gosto porastena s trdim in skoro neprodirnim grmovjem, zdaj zopet privede pot na golo in pusto ravan brez vode in zelenja, ali pa je treba bresti vodo ali blato do prsij. Ljudje postajajo tihi, in vedno hitreje izginjajo iz njihovih vrst petje, burke in smeh. Taka pota so pač huda, a vendar se ne

dadó primerjati potovanju skoz debele afrikanske gozde, skoz kakoršne se je Stanley prerival od l. 1874. do 1877., ali celó onim potom, po kterih je potoval od l. 1887. do 1889.

Leta 1876. ga je dne 5. listopada na pr. pripeljala pot, ki je dotlej držala dalje časa po gosti in visoki travi, do gozda. Od daleč je bil videti kakor mogočen črn zid. Kmalu je sprejel karavano v svoje sence, v kterih je bilo mračno, kakor pri nas jedno uro po solnčnem zatonu. Če je Stanley potoma zapisal kaj v svoj dnevnik, ni mogel razločevati pisanja. Velikansko drevje je bilo kot ščet gosto in kot sveča ravno. Navzlic svoji gostosti je drevje popotnike še najmanj zadrževalo, če ni ležalo po tleh. Toda groza in strah je bilo za nje pod drevjem rastoče, sočnato in debelo zeliščje in grmičevje, ktero je bilo z močnim, kot roka debelim srobotjem in z rastlinskimi zadrgami križem sem in tja pretkano. Milje in milje daleč se skoz to goščo ni na nobenem kraju preril niti jeden solnčni žarek do popotnikov. Do vrha se ni moglo videti niti jednemu drevesu, še do njegovih prvih vej ne. Karavana se je vsak hip ustavila. Z drevja so kapale kakor dež goste težke kaplje. Tla so postajala vedno mokrejša in trdemu, ilovnatemu testu podobna; pri vsakem koraku je brluzgnila umazana, blatna voda izpod noge. Po tleh je bilo polzko, kakor da bi jih bili polži oblezli, in napenjati je bilo vse mišice in kite v nogah, če je hotel priti človek dalje, in če se je hotel sploh držati po koncu. Ves život je moral delati. Prsti na bosih nogah so se vjedali v mehko ilovico kakor kremplji, roke in komolci pa so razrivali grmovje na desno in levo od sebe, kajti pri tleh je bil ves gozd le jeden sam zelen vozel. Vsak čas je bilo plezati po tej polzki zemlji kvišku, kmalu zatem pa se spuščati v jarke, v kterih se je zbirala z drevja kapljajoča voda ter se v potočkih odtekala v večje. Pri tem pa so se zadevali ljudje z obrazi in z golim životom v jednomer ob široke trnjeve liste divjih banan in smokev, ali pa so se zapletali v srobotove vrvi po tleh in ob drevju in vejevju nesrečnega gozda. Obleka je postajala vedno težja, kar so posebno čutili Evropci, oblečeni v debelo volnino. Komaj so se mogli gibati. Stanleyev čeladi podobni klobuk je bil, kakor da bi se bil svinca napil; razun tega pa je bil še v gosti senci popolnoma nepotreben.

Pritiskala pa je tudi silna vročina, in pot je curljal iz vsake luknjice. Pod gostim zelenjem je bilo vroče kakor v peči; kadilo se je iz zemlje, in zjutraj so se valile tako

goste megle po vejevju, da nekaj sežnjev od tal že ničesar več ni bilo razločevati. Nosači so neizrečeno trpeli, največ sevéda oni, ki so nosili čolnove kose; ker so bili preširoki, prerivali so se z njimi skoz gosto zelenje, kakor da bi s skrhanim lemežem orali ledino. Karavana, ki se je poprej pomikala v sklenjeni vrsti dalje, raztrgala se je popolnoma; vsak si je pomagal dalje, kakor je vedel in znal.

Še strašnejši je bil gozd, skoz kterega se je prerival Stanley leta 1887. z blizu 400 ljudmi in nekoliko sto centi blaga na ramenih. Na tem znamenitem potu, najznamenitejšem, kar jih je hodil kdaj kak popotnik, vozil se je sprva, in sicer kako dobro četrtino leta, Stanley na veliki reki Kongo, ki mu je bila znana že od prejšnjih potovanj. Zavoljo obilnih slapov je bila vožnja po njej sicer težavna, vendar pa se je pomikal še dosti hitro dalje. Naposled pa je moral kreniti od reke v stran ter se spustiti v popolnoma nepoznan svet, v kterem še ni bilo nikoli videti belega človeka. Zadnji znani kraj je bil Jam-buja.

Ko je Stanley tu svoje ljudi prešteval, zvedel je, da mu jih je do semkaj že veliko pobegnilo, nekoliko pomrlo, veliko pa obolelo in tako oslabelo, da nikakor ni kazalo iti dalje z njimi. Saj so se komaj sami sebe dalje vlačili, kaj še le, da bi nosili težka bremena. Zato je te reve odbral, pustil jim za varstvo tudi nekaj krepkih ljudij z dobrimi puškami, napravil jim dobro utrjen tabor v Jam-buji ter jih pustil (bilo jih je 275) tu pod poveljstvom majorja Bartelotta. On sam pa jo je mahnil po kratkem počitku 28. rožnika s 389 ljudmi dalje ter Bartelottu naročil, naj čaka v taborišču, dokler mu ne pošlje Tipo-Tip izgovorjenih 600 ljudij. Tako odpočit in okrepčan, naj jo odrine kakor hitro mogoče za njim. Svojo četo je uredil Stanley prav po vojaško. Ker je bilo več kakor gotovo, da ga čakajo hudi boji, razdelil je četo svojo v štiri oddelke ter dal vsakemu po jednega častnika za poveljnika. Prvi oddelek je štel 113 glav, med njimi tudi nekaj zamorskih fantičev, drugi trije pa vsak po 90 mož. Vsi so bili razun tega, da so nosili po 30 kilogramov težka bremena, oboroženi z dobrimi puškami. Iz prvega oddelka je odbral 50 najspretnejših mož, ki so imeli nalogo, da so z velikimi in težkimi noži delali pred karavano pot skoz goščo, sekali drevje za mostove črez potoke in reke ter konec dneva napravljali iz grmovja in protja utrjena prenočišča. Ta oddelek, prednja straža imenovan, odrinil je zjutraj vselej prvi dalje, kmalu za njim pa nosači

vseh štirih oddelkov, med kterimi so se nahajali tudi bolniki in drugi oslabeli ljudje. Konec karavane pa jih je stopalo trideset, ki niso nosili drugega kakor samo puške. Odbijati so imeli napade zamorcev od zadi za karavano. Tudi tej zadnji straži je zapovedoval jeden častnik, kteremu je Stanley naročil vestno paziti na to, da ne zaostane noben nosač. Naj velja, kar hoče, mora ga spraviti dalje, kajti vsak zaostali je neizogibno izgubljen. Rekel jim je, da mu smejo verjeti, da zavoljo zaostajanja pogine na afrikanskih potovanjih več ljudij, kakor v najhujših bojih z zamorci.

Tako na vse pripravljeni, odrinili so 28. rožnika l. 1887. dalje, prvi pred vsemi sekači z noži in sekirami. Stanley jim je naročil, da poiščejo v gošči le najožjih krajev ter se prerijejo hitro skoz, ker je za nosače silno mučno, s težkim bremenom na glavi postajati v vročem zraku. Sekači so morali pridno delati, sicer so jeli nosači za njimi kaj hudo godrnjati in pretiti. Novinci in strahopetni sekači so morali takoj oddati nože in sekire drugim ter prevzeti bremena. Tri sto trudnih ljudij s težkimi bremeni na glavah ne razume nobene šale. Sekajoč pa so morali imeti oči vedno na vse strani obrnjene, da so hitro zapazili v mraku in za drevjem skrite sovražne zamorce z ostrupljenimi pušicami in sulicami ter odbili vsak napad še o pravem času. Prvi dan so prišli takim pôtem le štiri ure hodá daleč do Jakonde, kjer so jih že pričakovali za boj pripravljeni zamorci, ki so hitro zažgali svoje koče ter napadli sekače pri delu. A v četrtini ure je bil boj končan; zamorci so se raztekli na vse strani. Naslednje dni so hodili po gosto obljudjenih krajih, kjer so napenjali zamorci vse svoje žile, da uničijo popotnike, a ker so bili ti previdni, pokončali jim niso skoz nekaj tednov niti jednega moža. Vendar so jim zamorci, ki so se jim postavljali v velikih trumah in očito naproti, delali še najmanj preglavice, dasiravno Stanley tako divjih še ni videl, in dasi jih je bilo kakor listja in trave. Mnogo nevarnejši so jim bili zamorci pritlikavci, komaj toliki, kakor naši 7 ali 8 let stari otroci. Prežali so na popotnike z ostrupljenimi pušicami in strašno ostrimi sulicami, dobro skriti za debelim drevjem v temni gošči. Stali so nepremakljivi, da so jih Stanleyevi ljudje sprva držali za stare klade ali štore. S takim ostrupljenim orožjem prizadete rane so bile neizrečeno boleče, največkrat smrtne. Če pa je ranjenec vendar ostal živ, minilo ga je vse veselje do življenja, in popolnoma ni nikoli več okreval.

Če bi bili vsi zamorci tako številni in premeteni, kakor ti pritlikavci, ne jeden Stanleyevih ljudij bi ne bil videl več svoje domovine. K sreči pa jih je bilo le malo; sčasoma so se popotniki privadili, da so se z veliko previdnostjo izogibali tudi teh nevarnostij.

Mnogo več škode in trpljenja, kakor z orožjem, pa so zamorci napravljali karavani z raznovrstnimi zäprekami, s kterimi so ji hoteli zapreti pot. Tako je prišla karavana nekega dne do ceste, šest metrov široko v gozd vsekane. Po tej so bili po jedno ped dolgi, na obeh koncih priostreni, ostrupljeni koli v tla zabiti in tanko z zelenjem pokriti. To zelenje so znali divjaki tako spretno na nje nametati, da so Stanley in njegovi ljudje s početka mislili, da je perje z drevja samo od sebe popadalo tako na tla. Brž pa, ko so spoznali, s kakimi nevarnimi stvarmi imajo opraviti, dal je Stanley povelje, poprej to strupeno nevarnost iz tal poruvati ter potrebiti cesto. To je bilo jako zamudno, vrh tega pa tudi sila nevarno delo, ker se je bilo vsak čas bati, da prilomastijo zamorci odkod iz gošče na dan.

Naslednji dan so se pokazale nove zapreke. Vsakih 50 metrov je ležalo črez cesto kako deblo tako debelo, da se je komaj videlo črezenj. Plezanje črez te zapreke je bilo že za ljudi brez bremen silno težavno, kaj pa še le za one, ki so nosili cule, zaboje in čolnove kose, ali celó še za osle, kterih je imel Stanley tudi nekoliko s seboj. Prek 20 ali 25 takih dreves je moralo kobacati blizu 400 težko obloženih ljudij. Steze, ki so držale od te umetno narejene ceste do vasi, bile so gosto posajene z ostrupljenim klinčevjem in bodečim trnjem. Gorjé bosemu nosaču, če je stopil nánje. Še dobro obuti Evropci so stopali previdno, kajti najmanjša rana je napravljala neznanske bolečine. Da se je na takem potu, skoz dežele krutih ljudožercev, lezlo le počasi dalje, kdo bi ne verjel tega? Hodili so od šeste do jednajste ure zjutraj in od pol jedne do treh ali štirih popoldne ter poprek storili komaj po 7 do 8 kilometrov pota na dan, med tem ko bi na planem prišli lahko po 22—30 kilometrov daleč.

A človek prestane tudi take težave, če ima le dovolj hrane. Te pa je v Afriki najtežje dobiti. Dokler se hodi mimo vasij miroljubnih zamorcev, tedaj je za dobro plačilo v blagu vendar še dobiti kaj hrane, če jo zamorci le imajo, dasiravno mora popotnik z mešetarjenjem veliko časa potratiti. Pri tem je navada po vsej Afriki jednoista. Ko pridejo

do vasi, pošlje gospod karavane najprej več svojih ljudij do glavarja zamorske vasi z raznovrstnim blagom ter ga vpraša, koliko tega ali onega blaga zahteva za toliko in toliko žita, koz, ovac itd. Glavar zahteva vselej mnogo več, kakor so popotniki namenjeni dati. Odposlanci se vrnejo ter sporočijo, kaj se jim je reklo. Glavar karavane jih pošlje drugič, primakne to ali ono ter pridene tudi kaj takega, o čemur je prepričan, da bo podžgal z njim poželenje glavarjevo. Poslanci se tudi še sedaj ne vrnejo z živežem k lačni karavani. Včasi se pošljejo po desetkrat sem in tja, predno je kupčija dognana. Razun tega, kar dobi glavar, je pa treba marsikaj dati tudi njegovim veljakom; teh ne sme človek nikoli prezreti. Največkrat bi bilo vse pogajanje zastonj, ko bi se to storilo. Taka je navada po vsej Afriki, bodisi kjerkoli. Bolj ko popotnik pozna zamorce in njihove navade, tem lažje in tem cenejše potuje, vendar je pa tudi za takega potovanje ondi dražje, kakor bodisi kjerkoli po svetu.

A popotnik je vesel, da sploh dobi, kar je za življenje neizogibno potrebno. Toda trda gre za živež, če dospe k ljudem, s kterimi se njegovi tolmači (brez njih se sevéda noben popotnik ne odpravi na pot) ne morejo pomeniti in vrh tega še ne dognati, kako se bodo vedli proti njim.

V taki zadregi je bil Stanley leta 1877., ko se je vozil s svojimi sestradanimi ljudmi po veliki reki Kongo. Po dolgem potu skoz neobljudjene kraje je zagledal vendar naposled veliko zamorsko vas. Bil je pripravljen na vse, naj je vas sovražna ali miroljubna. Saj več kakor umreti on in njegovi ljudje niso mogli; torej jim ni bilo dosti do tega, ali jih pobijejo zamorci, ali pa poginejo od lakote. Saj so že skoro obupali. Ko so noč poprej prenočevali, bilo je v taborišču tiho, kakor bi bili že vsi pomrli. Tu so sedeli po dva in trije, tam večja gruča, a ne jedne besede ni bilo čuti iz njihovih ust, najmanj pa da bi Stanleyu kaj očitali. Polegali so po tleh, udani v svojo bridko usodo, ne da bi javkali ali kričali, vsaj odrastli možki ne. Stanley je slišal le zdaj pa zdaj kakega otroka jokati, ali kako sestradano mater s tankim glasom ječati. Le ženske brez otrok so stikale po dve ali tri glave skupaj ter si pošepetavale na uho najbrž, kaj bo; kajti o takih prilikah je pač ni imenitnejše stvari, o kteri bi se govorilo, kakor je živež. Daleč od drugih proč so se zgnetli na kup bolniki in pa taki, ki so bili prepričani in glasno trdili, da ne bodo več učakali jutrešnjega dneva.

Takih in jednakih pogovorov je med potujočimi karavanami v Afriki pač mnogokrat slišati. Tudi Stanley je kaj takega marsikterikrat skusil ter tudi sam čutil, kaj je lakota. Leta 1874. je na pr. na poti iz Zanzibara do Viktorijinega jezera, na kteri poti se je pol leta mudil, shujšal za 30 kilogramov. Zato je v prvi vrsti skrbel za hrano za svoje ljudi.

Ko je torej l. 1877. ugledal iz daljave s svojimi sestradanimi ljudmi zamorsko vas, sklenil jim je pripraviti živeža, naj velja, kar hoče; vendar je hotel najprej zlepa poskusiti. Ukazal je svojim ljudem ustaviti čolne sredi reke, dober streljaj od vasi ter se pripraviti za boj, nikar pa ne storiti kaj, kar bi moglo zamorce količkaj razdražiti; sam pa je veslal z nekterimi veslači naravnost proti vasi ter razgrnil po čolnu najmikavnejše stvari.

Takoj so zaveslali trije čolni divjakov proti njemu. „Seu, neu, ne!“ (to se pravi: mir!) jim je klical naproti, na kar so divjaki takoj svoje čolne zasukali ter odveslali. To mu je dalo pogum! Veslal je za njimi ter dal čolnič ustaviti kakih 50 metrov od obrežja. Stopil je v njem po koncu ter pomaknil slamnik daleč nazaj na čelo, da so mogli divjaki videti ves njegov obraz. V jedni roki je držal banano (našemu krompirju podoben afrikanski sadež) ter kazal z njo na usta, z drugo pa je molil neštevilnim, na bregu zbranim divjakom svetle bakrene zapestnike, na dolge niti nabrane pisane koralde iz stekla in bliščeče svitke medéne žice naproti. Za nekoliko časa potihnejo vsi, potem pa stopa star glavar počasi po bregu dol k vodi, za njim pa še več drugih glavarjev s kapami iz leopardovih kož na glavi; doli pri vodi posedejo po tleh. Stari glavar pokima z glavo, na kar Stanley takoj k bregu privesla, na suho skoči ter prime divjaka za roko. Isto tako storé tudi njegovi veslači z drugimi glavarji. Urno se sklene prijateljstvo, in lepa svetla darila romajo od rok do rok. Da na kratko povemo, sestradana karavana je dobila živeža črez potrebo. Pomeniti se z njimi sevéda ni bilo mogoče, čeravno si je Stanley pomagal z vsemi afrikanskimi jeziki, kar jih je znal.

A tudi na druge, še hujše stvari mora biti popotnik pripravljen, in sicer tedaj, če ga pripelje pot skoz dežele, po kterih se z zamorci ne le ni mogoče pomeniti, ampak sploh na prijateljsko občevanje z njimi, bodisi potem že kakoršnokoli, niti misliti ni, kakor se je zgodilo to Stanleyu l. 1887. in 1888., ko se je preglodaval skoz oni grozoviti gozd, kakor črv skoz jabelko. Koliko težav mu je bilo tu

prestajati, povedali smo že. Kamor je prišel, povsod je bilo sovražnih zamorcev kakor listja in trave. Ker niso hoteli dati nič zlepa, dal je Stanley po vsakem končanem boju iz vasij, iz kterih so pobegnili zamorci, kratko malo pobrati vse, kar je bilo za hrano, in kolikor so mogli njegovi ljudje nesti s seboj.

Sčasoma je pa tudi sovražnih vasij zmanjkalo. Stanley je zašel s svojimi ljudmi v pokrajine, iz kterih so pobrali ali odpeljali ali pa postreljali arabski tolovaji vse prebivalce, vasi pa pokončali do tal. Na uboge njegove ljudi, ki so že sicer neizrečeno trpeli, jela je pritiskati najhujša nadloga, lakota. Dne 30. velikega srpana l. 1887. so se prerivali že 64. dan po grozovitem gozdu ter storili nekako pol pota od Jam-buje, kjer je pustil Stanley v dobro utrjenem taboru pod vodstvom majorja Bartelotta nad poltretjo stotino oslabelih in bolnih ljudij. Stanleyeva karavana je neizrečeno trpela. Bila je do smrti utrujena in sestradana. Ljudem so se spuščale od stradeža in trpljenja velike otekline po životu, gnojile se in predirale. Težave so jim popile vso kri iz žil. Stanley jih je osrčeval, naj ne obupajo, ter jim je pravil, da so storili že polovico pota skoz grozoviti gozd, in da druga polovica ne bo več tako grozovita, česar pa sam ni verjel. A lačnim ljudem je težko prigovarjati; odgovarjali so mu z žalostnimi obrazi, češ, odkod pa more gospod vedeti to; povej mu kdo, kam drži pot, in ali je prava! Oj, gospod da jim govori, kakor da bi bili otroci!

Toda le dalje, dalje do zaželenega konca, kajti gozd je velik, najmanj tolik, kakor dve avstrijsko - ogerski državi. Od 28. rožnika, ko je storil vanj Stanley prvi korak, pa do 12. kimovca je izgubil 46 ljudij na potu. Samo v treh tednih od 23. velikega srpana do 12. kimovca mu jih je 14 pobegnilo, 16 umrlo, 58 bolnikov pa je zaostajalo za karavano, ali pa so bili nekteri od njih tako oslabeli, da so jih morali nositi. Zdaj se je še le pričelo pravo gorje. Kjer so prišli do kake zapuščene vasi, našli so vse pokončano, ne grižljeja ni bilo dobiti! Umikale so se glasni karavani tudi divje zverine in izginjale v gošči, predno so mogli streljati na nje. Ljudje so si iskali le še jagod po grmičevju in gob po vlažnem gozdu. Sreča za nje, da so zadeli zdaj pa zdaj na kako ležišče arabskih roparjev, sicer bi bili poginili.

Lakota je pritiskala od dne do dne hujše. Tudi Stanleyevi častniki so dobivali le še po jedno čašico čaja, kos sladkorja in kvečjemu še po dve banani (dva krompirja)

hrane na dan. Ko je ustrelil Stanley nekega dne osla, ki ni mogel več dalje, planili so njegovi ljudje kakor zverine nanj ter ga obrali do zadnje trohice. Ko so opoldne počivali, ugibali so, kaj bo. „Ali veste," dejali so si, „da je ta in ta že mrtev, da se je oni izgubil, da bo tretjega noč pobrala, drugi bomo pa jutri poginili!" — A kmalu po takih pogovorih je zapela trobenta ter poklicala vsakega na svoje mesto in — hajdi dalje! S praznim želodcem se težko hodi, še težje pa, če je treba nositi še 30 kilogramov težko breme! V Zanzibaru tako čvrsti in dobro rejeni zamorci so bili videti kakor s pepelnato kožo oblečeni kostnjaki. Mnogo od njih jih ni bilo za nobeno rabo več; mogli so se le še dalje vleči, ječati in solze pretakati. Taki so bili ljudje, ki bi morali hoditi kakor vojaki ter biti vsak hip pripravljeni, odbiti sovražnikov napad. Stanley je bil prepričan, da jih ni pod božjim solncem več ljudij, ki bi tako nepopisno gorje prenašali s tako potrpežljivostjo in udanostjo v božjo voljo. Na vsakem prenočišču je kdo umrl, na potu omahnil in se zgrudil ali od lakote blazen planil s pota v gozd. Kaki drugi ljudje bi bili svoje puške obrnili proti Stanleyu in njegovim častnikom ter jih postrelili do zadnjega. A kako so se vedli le-ti! Pač se je Stanleyu lahko milo storilo, ko so mu prinašali do smrti sestradani reveži najboljše in najbolj zrele, z velikim trudom nabrane sadeže, češ, da ne bi gospod trpel lakote.

Dne 5. vinotoka l. 1887. je Stanley svoje ljudi preštel ter videl, da jih 56 od njih nikakor ne more več dalje. Sklenil je, da jih pusti pod varstvom častnika Nelsona na onem kraju ter gre z drugimi dalje; pričakoval je, da bo v nekterih, v treh ali štirih ali vsaj v petih dneh zadel na kako taborišče arabskih tolovajev ter revam od tam nazaj poslal živeža. A zadel je na tolovaje še le 13. dan. Precej je poslal jednega svojih častnikov s 70 moži z živežem nazaj, a ko so prišli črez 10 dnij do Nelsona, našli so le njega in pet njegovih bolnikov še živih, a še od teh sta že dva umirala. Vsi drugi so ali lakote poginili ali pa šli proti Nelsonovemu povelju iskat živeža v gozd, odkoder se niso več vrnili.

Ko se je karavana združila, najedla in odpočila, pomaknila se je dalje. Ponavljale so se tiste nadloge dan za dnevom. Dne 24. vinotoka je moral pustiti Stanley v ležišču arabskih tolovajev zopet 40 bolnikov. Z drugimi je šel dalje ter se 4. grudna leta 1887. preril iz grozovi-

tega gozda na plano, s travo porasteno ravnino. Od 389 ljudij mu jih je požrl gozd 214 tekom 159 dnij, od 28. rožnika do 4. grudna.

Radi mu verjamemo na prvo besedo, da je bilo veselje njegovih ljudij nepopisno, ko je bilo strašnega gozda konec. „Ko smo stopili na rob gozda in zagledali veliko travnato planjavo, bili smo od veselja kakor pijani. Sinjega neba nad seboj smo se veselili kakor jetnik, leta in leta v temi zaprt, ko mu nenadoma odvzamejo verige ter mu dadó zlato prostost. Še nikoli se nam ni videlo nebo tako veliko in visoko, tako čisto in jasno. Gledali smo celó v žareče solnce, ne da bi nas bolele oči, kajti morali smo se v polnih duških napiti njegove dobrodelne svetlobe. Ko smo stopili na mlado zeleno travo, zdelo se nam je, kakor da bi bili otresli od sebe starost in najmanj deset let. Vse skrbi, vse reve, vse grozne muke in vse strahovito trpljenje, vse je bilo pozabljeno. Ko bi nas bil videl kdo, mislil bi, da se nam je vsem zmešalo v glavi. Jeli smo nevedoma delati vedno večje korake, in v kratkem sem videl vso karavano po mehki travi dirjati, kakor bi bili vsi vragi za njo. Kakor trop iz blaznice ubeglih ljudij, divjali smo s težkimi culami in zaboji na glavah ter splašili cele črede divjih živalij, ki so se na kakem holmčku zbirale ter se ozirale po nas, kakor da bi hotele vprašati, kaj li pomeni to! Začudjene so bile ravno tako kakor mi.“

Zdaj so sestradani reveži dobili živeža v obilici, kolikor so ga želeli. Okrepili so se, otekline in rane so izginjale, kakor bi delal kdo čudeže nad njimi; najšibkejši so si opomogli, in ni ga bilo najti med njimi več strahopetca.

Ko se je karavana do dobra opomogla, odpravila se je dalje ter dne 16. grudna leta 1887. našla onega, ki so ga iskali, Emin-pašo in njegove ljudi.

Brat Evstahij.

Povest. Spisal *A. Koder.*

I.

Nikdar ne pozabim trenutka, ko sem prvič zvonil na „porti“ (vratih) nekega samostana na Slovenskem. Srce mi je močneje utripalo, ko je glasnō zapel samotni

zvonec ter naznanil vratarju bratu Evstahiju, da želi nekdo v samostansko tihoto.

Nikdar še nisem videl prej brata Evstahija, a poznal sem ga iz materinih povestij, kakor egiptovskega Jožefa iz svetega pisma. Vedel sem natanko, da nosi raševno krilo, rožni venec za pasom, da je daroval nekdanje svoje lepe lase večni ponižnosti, in da gospoduje, odkar je zapustil svet, na samostanski „porti“ in na krasnem, visoko obzidanem samostanskem vrtu.

Kmalu potem so se čuli na mračnem hodniku leseni podplatje, ključ se je zavrtil v vratih, in zagledal sem brata Evstahija. Kako je bil prijazen! V mojo dlan je položil svojo desnico, ktero sem poljubil, in peljal me je v svojo celico. Ondi sem moral sesti na visok, z usnjem obšit naslanjač in pripovedovati sem moral, kaj je novega domá. Izvrstno je poznal brat Evstahij našo hišo. Vedel je, koliko bratov in sester imam, kje leži naše polje in naš gozd, kje so se rodili moja mati, in kako in kje sta nekdaj z mojim očetom pasla živino in uživala veselo mladost.

Tako in jednako sva se pogovarjala tedaj z bratom Evstahijem, da se mi je priljubil že v prvem trenutku, in da se mi je dozdevalo, da občujem s starim svojim prijateljem.

Zaraditega mi je izginila moja prejšnja boječnost. Bil sem v samostanski celici kakor domá. In brat Evstahij je opazil mojo radovednost, kajti oziral sem se pogosto na podobe na steni in na visoko omaro v kotu s steklenimi vrati, ki je bila polna knjig.

„Ali so ti povšeči moje slike?“ vpraša črez nekoliko brat Evstahij in pokaže na nasprotno stran.

Potem mi jame razkazovati starodavne podobe, na kterih so bili naslikani svetniki iz reda sv. Frančiška. Ko sva ogledala steno, odpre omaro, napolnjeno s knjigami in raznimi podobami.

Soditi nisem mogel tedaj o umetnosti popolno ali le na pol izvršenih slik, a povšeči mi je bila posebno neka le na pol izgotovljena Marijina podoba, da bi bil zrl po cele ure v njo in občudoval nekaj nepopisnega na njej.

„Ali ti dopadajo podobe?“ vpraša zopet brat Evstahij, ko se ne morem ločiti od poslednje njegove slike.

„Da, lepe so, lepe, kakor da bi bile naslikane za velike oltarje,“ odgovorim jaz in vprašam, kdo ume tako krasno slikati.

Nekaj časa molči brat Evstahij pri tem vprašanju, a potem pravi:

„Povem ti, da sem slikal jaz nekdaj te podobe, — toda zdaj ne znam tega več.“

Z otožnim glasom je govoril brat Evstahij poslednje besede, in kakor da bi bil hotel končati govor o slikarstvu, zaprl je omaro in dejal:

„Soparno je tukaj, pojdiva na vrt, kjer cvetó cvetlice in pojó vesele ptičice!“

In šla sva. Krasno je bilo na samostanskem vrtu! Cvetlice so cvetele v najlepšem pomladnjem cvetju, tanke jablane in nežne slive so trepetale v belem, dišečem ogrinjalu, in po vrtnih gredicah, po gosposkih vijolicah in po drenovih vršičih so šumele bučele in se zibali pisani metulji. Ko sva se izprehajala z bratom Evstahijem po vrtu in občudovala novo vzbujeno prirodno krasoto, dozdeval se mi je tudi on mlajši, kakor v mračni celici. Njegovo bledo lice je nekako zarudelo sredi pomladnjega cvetja, njegovo lepo črno oko je imelo za vsako cvetlico in vsako drevo prijazen pogled, in njegov prej upognjeni život se je nevedoma zravnal, kakor da bi bil pozabil za trenutek, da nosi na sebi znamenje radovoljnega uboštva in pokorščine.

Takšen je bil brat Evstahij. Jaz nisem videl prej niti pozneje bolj častitega in, ako smem govoriti o ponižni lepoti, lepšega redovnika od njega.

Konec samostanskega vrta v prijetnem solnčnem zatišju je bila na vzvišenem mestu lesena klop. Ondi sedeva z bratom Evstahijem. Prijetno se je počivalo na priprosti klopici. Krog in krog je naju obdajalo dišeče cvetje, nad nama se je razprostiralo pomladnje nebo, in iz daljave so pogledovali na naju črez visoko vrtno zidovje mestni zvoniki s pozlačenimi križi.

„Kako lepo je tukaj!“ vzkliknem jaz ter se ozrem v brata Evstahija.

„Dà, dà, lepo, lepo, tako lepo in mirno, kakor nikjer drugje!“ odvrne črez nekoliko moj tovariš, kakor da bi ga bil jaz vzdramil iz njegovih mislij.

„A kaj govorim jaz tebi o lepoti, ko se ti smeje ves svet,“ nadaljuje brat Evstahij ter se ozre v moje lice, kakor da bi hotel reči: „Srečen si, srečen zaraditega in srečen mi ostani!“

V takem razgovoru sva sedela z bratom Evstahijem na samostanskem vrtu, dokler se niso oglasili poldanski zvonovi

v mestu. Tedaj je zapel tudi samostanski zvon ter vabil svoje prebivalce k skupni molitvi.

Isti dan je bil pomenljiv in skoro odločilen za ona moja leta, ktera imenuje svet „zlato dobo mladosti“. Danes gledam že žalostno na minula leta, na lepšo polovico svojo, akoravno nisem okusil nikdar njenega zlata in dišečega cvetja, a vendar, če govorim odkritosrčno, prištevati moram iste ure, ktere sem preživel v družbi brata Evstahija, najlepšim svoje mladosti.

Odkar sem se seznanil z bratom Evstahijem, nisem bil več tujec v tujem mestu. Kedar sem čutil v prsih nekaj nepopisno tesnega, hitel sem na samostansko „porto“ in sem ondi pozvonil bratu Evstahiju. In odprla so se vrata mirú in samote ter me združila z dragim prijateljem in dobrotnikom.

Navadno sem našel brata Evstahija rišočega ali s slikarskim čopičem v roki; a ko sem hotel videti njegove podobe, obrnil je slikarsko stojalo v steno in dejal, da je delo stoprav v načrtu. Le včasi, in sicer kedar je bil nenavadno zgovoren, potožil mi je, da ga zapušča slikarska moč, da čuti od dne do dne, da ne more izgotoviti nič dovršenega.

Čutil sem, da prihaja iz srca tožba njegova, a umeti nisem mogel, zakaj žalosti tovariša čut umetniške nedovršenosti; saj nisem slutil tedaj, da bije pod raševim krilom umetnikovo srce.

Tako so minila leta in leta. Predno sem se zavedel, stal sem na križempotu življenja. Bližala se je jesen.

Na samostanskem vrtu je jelo rumeneti listje po drevju, in jesenske cvetlice so oznanjale slovo lepši letni polovici.

Zopet sva sedela z bratom Evstahijem na ravno isti klopici, kakor pred desetimi leti, in o jeseni in — o ločitvi sva govorila. Videlo se je mojemu tovarišu, da ga žalosti moje slovó, in meni se je dozdevalo, da zapuščam najblažjega prijatelja in dobrotnika za vselej.

Predno se posloviva, povabi me tovariš v svojo celico. Med potom mi pravi: „Pokazati vam moram pred slovesom trud svojih slabih rok in vam razjasniti vzrok moje pogostne otožnosti.“

Ko prideva v celico, odgrne brat Evstahij zagrinjalo raz okno, da se vsujejo zadnji večerni žarki v mračno sobo, potem pomakne slikarsko stojalo k oknu, potegne zagrinjalo raz njega in pravi:

„Poglejte in sodite!“

Naslonim se na okno in vprem pogled na razgrnjeno podobo na slikarskem stojalu.

Nevedé se zganem. Srce mi hitreje bije, kajti krasno podobo „Marijinega vnebovzetja“ zaledam naslikano na platnu pred seboj.

Žarki zahajajočega solnca so se vsipali in trepetali na živih barvah, na veličastnem obrazu najvišje kraljice in angeljev, slavo prepevajočih.

Molčé sem zrl na sliko. Dozdevlo se mi je na prvi pogled, da imam mojstersko delo pred seboj.

In ko sem hotel izreči svoje občudovanje umetniku, padlo je zagrinjalo na slikarsko stojalo.

„Prihranite si hvalo! Jaz je ne zaslužim. Prepričal sem se davno, da je človeška roka preslaba, primerno narisati najbolj veličastni prizor na zemlji.“

Molčé sva sedela potem z bratom Evstahijem v njegovi celici. Še le kupa vina, ktero sva pila za slovo, razveže nama jezik.

„Kako mine čas!“ povzame brat Evstahij besedo in nadaljuje: „Bodoče leto, ako ga učakam, praznujem tridesetletnico, odkar bivam v tej celici, in zagotavljam vas, da se mi dozdeva, kakor da bi bil zamenil včeraj posvetno suknjo z meniško raševino. In povrh, jaz v svojih mladih letih nisem nikdar mislil, da bodem kdaj gospodoval na samostanski „porti“, saj mi je bil tedaj pretesen celó širni svet.“

„Vendar ne umejete me; govoriti hočem jasno,“ pristavi po kratkem molčanju tovariš ter me prosi, naj imam potrpljenje, ako me dolgočasi z zgodovino svojega življenja. Veselil sem se tovariševe povesti, saj sem vedel že prej, da je bil brat Evstahij nekdaj slikar v tujem mestu, in da je zamenil pozneje nenadoma slikarski čopič s ključem samostanskega vratarja.

„Mnogo ste čuli o nekdanjih slavnih Benetkah, v ktere vas hočem peljati za nekaj trenutkov,“ nadaljuje potem in pristavi:

„Tudi mene je izvabila nekdaj želja v to primorsko mesto. Dejali so, da imam spretno rokoza slikarstvo, in jaz sem verjel prikupljivim besedam. Zapustil sem učenje in odšel skrivaje v Benetke, kjer sem si obeal čast in bogastvo.

Popisovati vam nočem natančno svojega življenja v tujem mestu. Pregovor pravi, da je vsak začetek težek, in jaz sem se prepričal, da je resničen. Povem vam, da sem

živel pogosto več dnij zapored ob suhem kruhu, da sem spal na trdih tleh v podstrešni sobi, in da je jedino moje veselje bil slikarski čopič, s kterim sem se vadil od jutra do večera, da si pridobim — venec umetnosti.

Veščaki so hvalili moje slikarske poskušnje, a jaz sem čutil, da sem zgrešil svoj poklic, da imam premalo zmožnostij za umetnika.

V svojem brezupu, brez pomoči, brez tolažbe v tujem mestu, zrl sem od dne do dne, da pešajo moje moči in moj pogum, da ne morem živeti dalje tako nesrečno, kakor je bilo moje življenje. Nedolgo potem se je morala določiti moja usoda.

Dokazati sem namreč moral z lastno izvirno sliko, da sem zmožen za višjo slikarsko šolo. Poskušal sem se zaraditega dan za dnem v raznih podobah, a zastonj. Kar se mi je dozdevalo dobro danes, uničil sem drugi dan. Najti nisem mogel predmeta za svojo preskušenjsko podobo.

V skrajni sili in denarni zadregi se ponižam, mlad umetnik, neki dan tako daleč, da prestopim samostanska vrata, da si okrepčam z žlico beraške juhe svoje oslabelo telo.

Ko čakam sredi prosjakov miloščine, opazim nad samostanskimi vrati starodavno podobo Marijinega vnebovzetja. Isti trenutek mi ostane nepozabljen do smrti. Videl sem najbolj slavne slike vseh vekov iz rok največjih umetnikov, a tako me ni ganila nobena, kakor Marijina podoba nad samostanskimi vrati.

Med tem ko deli menih ubožcem skromno kosilo, poskušam jaz načrtati s svinčnikom na papir Marijino podobo nad vrati. Ohraniti sem jo hotel za spomin. In čudno! Komaj pričnem risati Marijino podobo, ne čutim več prejšnje slabosti in glada. Dozdevalo se mi je, kakor da bi bil v sanjah v velikanski dvorani, kjer so razvrščene najbolj krasne slike, in kjer se trudijo umetniki vsega sveta za svojo zaželeno slavo.

Ne spominjam se, koliko časa sem risal Marijino podobo, in ali sem jo izgotovil; kajti ko se zavem, ležal sem v samostanski celici na bolniški postelji.

Sivolasi samostanski vratar je slonel poleg moje postelje, dajal mi okrepčevalne pijače ter me tolažil, da se naj ne strašim svoje bolezni, ker sodi, da se kmalu zopet okrepčam. Pripovedoval je potem moj tovariš, da so me našli

zvečer nezavestnega na samostanskih vratih, ko sem risal starodavno Marijino podobo.

„Nemogoče!“ vzkliknem jaz. „Včeraj opoldne sem prišel na „porto“ in se zagledal v skrivnostno podobo, kako sem mogel risati brez jedi in pijače do noči?“

„Poglejte podobo, ki ste jo narisali, in preračunite, koliko časa se potrebuje za tako delo!“ nadaljuje vratar.

Zganem se, ko zagledam sliko, o kteri sodi menih, da je moja; kajti dozdevala se mi je predovršena, da bi jo bil mogel prisoditi svoji nespretnosti. In povrh mi je bilo prejasno, da je skoro nemogoče, da izvrši oslabela roka tako delo. Kako naj bi bil izvršil jaz, dva dni brez jedi, Marijino sliko? Zagotavljal sem, da sem prihitel v brezupu na samostanska vrata, da nisem užil teden dnij poprej gorke jedi, da sem pozabil med slikanjem na prosjaško kosilo, — in da sem slikaje oslabel.

„Poglejte slikarjevo ime na podobi, morda rešite sami uganko!“ pravi naposled tovariš ter pokaže na slikarjev podpis.

Ozrem se še enkrat na podobo, opazujem podpis in priznati moram, da je pisava moja, a slika nerazumljiva dogodba.

Še nekaj dnij ostanem potem v samostanu, akoravno sem se že prvo jutro toliko okrepčal, da bi bil lahko zapustil bolniško postelj. V tem času se hočem prepričati sam o svoji sliki. Od jutra do večera slonim poleg svoje dovršene Marijine podobe ter se trudim narisati še jeden pot sliko, ki se mi je čudno posrečila na samostanskih vratih. Moj trud je bil zastonj. Godilo se mi je, kakor prejšnje dni. Kar sem izvršil dopoldne, uničil sem popoldne; kar sem narisal v pozni noči, bila mi je slaba poskušnja drugo jutro.

Med tem je prišel odločilni dan za mojo slikarsko usodo. S čim naj dokažem svojo slikarsko zmožnost za višjo šolo? Ker nisem imel drugega, poslal sem svojo, v naglici na samostanskih vratih izvršeno podobo za preskušnjo v višjo šolo na pregled.

Že drugi dan me pokliče ravnatelj ter mi naroči, da naj prerišem še jeden pot na primernejši papir podobo, kajti on sodi, da je dovršena.

„Še jedno podobo!“ vzkliknem jaz. To mi je nemogoče; poskušal sem že dneve in dneve, a brez uspeha.

Čudil se je ravnatelj mojemu govoru in me brez dvoma obsodil, da sem bolan na umu.

In bolan sem bil v istini, hudo bolan. Hitel sem nazaj v samostan, kjer sem slikal prvo Marijino podobo, hudoval sem se, da so mi podtaknili sliko, ki ni moja, ter mi povzročili nečast, uničili pošteno moje ime.

Kaj se je godilo dalje z menoj, ne spominjam se več. Zbolel sem za vročinsko boleznijo in obležal v samostanski bolnišnici.“

Tako mi je pripovedoval brat Evstahij. Videlo se mu je, da mu lajša srce pripovedovanje iz svoje minulosti, ktero je nosil doslej skrito v svojih prsih.

„Poznejša moja usoda vam je znana,“ nadaljuje zopet tovariš, kajti pozna večerna ura je naju zasačila v prijateljskem razgovoru.

„Ko sem ozdravel,“ pristavi črez nekoliko brat Evstahij, „ostal sem stalno v samostanu. Priljubila se mi je v bolezni njegova tihota in miroljubje, ktero sem iskal zastonj v svetu. Pozneje sem prosil, da se smem vrniti v domovino svojo. Tudi ta želja se mi je izpolnila. Le jedna sama mi ostane neizpolnjena. Trudim se že trideset let, da bi dovršil z barvami sliko, ktera se mi je posrečila nekdaj na samostanskih vratih, a tega ne učakam.

Kedar sodim, da je podoba dovršena, najdem zopet nekaj dnij pozneje, da ni primerna oni vzvišeni sliki, ktero naj predočuje, in znova pričnem delo svoje.

Vendar se mi dozdeva, da je to delo, ktero imam zdaj na stojalu, zadnje. Od dne do dne čutim, da pešajo moje moči, da se mi je utrudil čopič.“

Izgovorivši, odgrne brat Evstahij zagrinjalo na slikarskem stojalu. Ko občudujem na pol izvršeno Marijino podobo, pravi:

„Človeška roka je preslaba, da primerno naslika najsvetejše bitje stvarjenja; s tem prepričanjem se tolažim in prosim vsak dan odpuščenja, da sem si upal slikati tako dolgo s preslabimi svojimi močmi kraljico nebes in zemlje.“

Milo se je storilo bratu Evstahiju pri teh besedah, in molčé me je spremljal potem po mračnem samostanskem hodniku proti izhodu, kajti slutil je morda, da je govoril resnico, in da se ne bodeva več videla na svetu. —

Bilo je kakih deset let pozneje.

Vračal sem se črez dolgo časa zopet v domovino. Na potu iz kolodvora v mesto sem srečal pogreb.

Razun dolge vrste mestnih ubožcev in menihov nekega samostana ni spremljal nihče mrliča. Pridružim se

pogrebcem, kajti zanimal me je nenavadni pogreb, in poprašati sem hotel pri tej priliki po samostanskem bratu Evstahiju.

„Ali ste poznali mrtveca, ki ga spremljate k večnemu počitku?“ pozvedujem med potom pri svojem tovarišu, sivolasem možu.

„Da bi ga ne bil poznal! Vprašajte dolgo vrsto siromakov, ki obžalujejo njegovo smrt, ali niso poznali brata Evstahija kakor svojega očeta, saj je delil vsak dan kosilo na samostanski porti.“

Govoril nisem dalje, a ostal sem med pogrebci, da je zagrmela prst na krsto in zakrila mojega največjega dobrotnika in prijatelja izza mladih let, brata Evstahija. Nazaj gredé se pridružim menihu pogrebcu, kterega sem poznal že poprej.

Pripovedujem mu svoje žalostno naključje, ki me je privedlo k pogrebu dragega prijatelja.

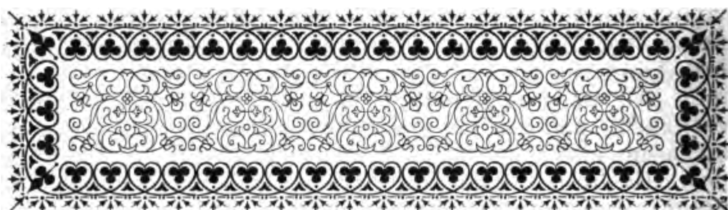
„Da, nerazumljiva se mi dozdeva celó njegova nepričakovana smrt,“ pristavi menih in nadaljuje:

„Nihče bi ne bil sodil, da nas bode zapustil tako nenadoma brat Evstahij. Povem vam, da ni nikdo mislil, da je resno bolan, akoravno je postajal zadnji čas vedno bolj molčeč in se je zapiral pogosto v svojo celico. In ondi je preživel po cele dni poleg slikarskega stojala. Slikal je svojo priljubljeno podobo nebeške kraljice, kakor da bi jo bil moral izgotoviti do natančno določenega časa.

In dovršil jo je v svojem zadnjem trenutku, kajti s slikarskim čopičem v roki smo ga našli pred dvema dnevoma mrtvega poleg izgotovljene Marijine podobe.

„Lepa smrt!“ vzdihnil je menih in si utrnil solzo v očesu. In jaz, kaj sem mislil jaz? Zavidal sem v istem trenutku srečnega brata Evstahija.

Črtice iz francoskih bojev na Koroškem leta 1813.

Spisal *Fr. Hubad.*

I.

Kako so delali Avstrijci leta 1813. mostove pri Rožeku in Humbergu črez Dravo.

Koncem velikega srpana l. 1813. je zbral avstrijski poveljnik feldcajgmajster Hiller svojo vojsko med Celovcem in Beljakom, da bi zgrabil Francoze in jih pregnal s Koroškega. Dne 28. velikega srpana napade francoska vojska Avstrijce med Beljakom in Rožekom. Ker so pritiskali sovražniki z veliko silo, podrli so avstrijski pijonirji [1] most v Beljaku in požgali nekaj kôz (jôhov) mostu pri Rožeku, da Francozi niso mogli za njimi na levi breg Drave.

Pri Jezernici (Seebach) je začel delati pijonirski stotnik Beranek s 64 pijonirji okope (šance), da bi se lažje ustavljali Avstrijci Francozom. Druge svoje vojake je imel razdeljene v Kokri, na Ljubelju, v Bistrici v Rožni dolini, v Hodišah, pri Krivi Vrbi, Blatogradu in Trgu (Feldkirchen); razun tega je prišel še jeden vod (oddelek) Svieteckijeve stotnije (kompanije) pod Krivo Vrbo.

Sevéda ti oddelki sami niso mogli storiti vsega; pomagali so jim vojaki drugih oddelkov in kmetje iz bližnjih vasij.

Dne 6. kimovca l. 1813. pa napadejo Francozi Avstrijce tudi pri Bistrici v Rožni dolini. Hrabro se branijo naši

---

[1] Pijonirji morajo delati vojne mostove, za ktere vozijo gradivo s seboj, razdirati ali popravljati železnice, ceste, mostove, okope itd.

vojaki. Ko jim pa pride namestni kralj Evgen sam s Kranjskega skoz Medvedov dol in črez Žingarico v stran in za hrbet, morajo se umakniti iz Bistrice. Pomaknejo se črez most pri Humbergu na levi breg Drave. Pijonirski nadporočnik Nehiba je bil pri zadnji straži. Da Francozi ne bi mogli pritiskati za našimi, dá podreti nekaj kôž mostú na desnem bregu in zažge potem most od levega brega sem. Le v sredi reke so ostale štiri kôze.

Sevéda so morali tudi pijonirski oddelki, kar jih je bilo na desnem bregu Drave, črez reko nazaj; le oddelek v Kokri je ostal tam, ker je bila Kokra še v avstrijskih rokah.

Prijazni čitatelj bo mislil morda pri sebi: Zakaj pa Hiller ni poklical pomoči iz Kokre, od Mengša, in s Hrvatskega, kjer so stali tudi njegovi vojaki, na pomoč, da bi užugal Francoze na Koroškem?

Tega ni storil, ker je hotel pustiti svoja krdela na Kranjskem in Hrvatskem, in med Celovcem in Beljakom je bil itak varen, ker ga je branila Drava. Da so ga napadli Francozi, morali so poklicati svoje čete s Kranjskega na Koroško. Med tem pa so pritisnili generali Fölseis proti Mengšu, Radivojevič in polkovnik Milutinovič iz Karlovca na Kranjsko, general Nugent pa v Istro ter zagnali Francoze nazaj. Zmaga pri Bistrici Francozom ni pomagala nič, kajti morali so poslati zopet svoje oddelke s Koroškega na Kranjsko in v Istro, da bi ustavili s tem Avstrijce. Tako so pa oslabili svojo moč na Koroškem, in Hiller je mogel zopet poskušati prodreti črez Dravo.

Pijonirji so imeli med tem seveda dosti opravka med Celovcem in Beljakom. Ob mostih pri Rožeku in Humbergu sta stala samo dva mala oddelka pijonirjev. Vsak je štel le po jednega korporala, nekaj tesarjev in po nekoliko pijonirjev.

Ko zve Hiller, da je odšel del Francozov na Kranjsko, odloči se napasti Francoze na Koroškem. V ta namen pa mora črez Dravo. Ali kje naj bi šel črez reko?

V Beljaku in Rožeku je desni breg višji od levega, in blizu mostov so poslopja, iz kterih sovražnik lahko nadleguje delavce, ki bi popravljali most. Pa če bi se posrečilo tudi napraviti most, zaprečil bi vojakom lahko prehod črez most. Vseh teh nadležnostij pa pri Humbergu ni. Tu je levi breg višji in na desnem bregu blizu vode ni hiš, v kterih bi se mogli vgnezditi Francozi.

Zato se odloči popraviti najprej most pri Humbergu. Ko bi prišel del njegovih vojakov tu na desno stran Drave, zgrabil bi Francoze v Rožeku od dveh stranij in jih tako lahko spodil nazaj.

Inženirski nadporočnik pl. Mühlwerth se ponudi iz proste volje za vodnika temu delu. Odkažejo mu torej zato oddelek pijonirjev, ki je bil tam, in tesarjev od pešcev.

Most je bil prej dolg 208 metrov, nosilo ga je 24 kôz, ki so stale po polosem do poldeset metrov vsaksebi. Od levega brega je bilo zgorelo 16 kôz skoro do vode, na sredi vode so pa stale štiri še cele, na zadnjih štirih proti desnemu bregu pa samo mostnic ni bilo, ker so jih pometali Avstrijci 6. kimovca v vodo. Na desnem bregu je stala francoska straža in pridno opazovala, kaj počenjajo naši.

Po dne 16. kimovca pripravijo Avstrijci skrivaje lesa in vsega, kar je bilo treba. Ko se naredi noč, lotijo se dela. Pijonirji so našli že prej dva čolna. Ta sta jim rabila prav dobro. Molčé in tiho, kolikor se je le dalo, začnó junaki delo. Najprej je šlo za to, da bi napravili brv do kôz na sredi vode. Zato prepeljejo nekaj tesarjev do prve požgane kôze. Ožgane pilote (stebre) odžagajo jednako visoko, pripnejo nanje blazino po črez in položé nekaj tramov do brega, naložijo desk na tramove, in brv do prve kôze je bila gotova.

Potem pa delajo brv do druge, tretje kôze itd.

Dve uri so že delali naši brez prenehljaja; pot je lil hrabrim junakom curkoma z lic, a ne jenjajo. Kakor ponočni duhovi so tekali možje s težkimi bruni na ramah tiho in pridno po brvi sem ter tja in so delali naprej. Kar zapazi francoska straža, da se snuje kaj nenavadnega njej nasproti. Začne torej streljati. Avstrijci so bili razpostavili sevéda tudi svoje strelce na desno in na levo ob bregu, da bi mogli odgovarjati, ko bi hoteli sovražniki motiti delo. Tudi ti začnó pokati. Ali v temi ni bilo moči meriti. Lahko bi se bilo zgodilo, da bi streljali naši na svoje delavce same. Zato pokliče nadporočnik delavce nazaj in ukaže za nekaj časa strelcem, naj nehajo streljati. Počasi utihne tudi pokanje na strani francoski.

„Zdaj pa le zopet na delo!“ ukaže častnik, in pijonirji začnó zopet svoj posel. Predno se prikaže zora na nebu, bila je brv do štirih kôz, ki so še stale cele sredi vode, gotova. Da bi mogli odvračati za dne sovražnika, nasuli so pijonirji vreče (žaklje) s peskom ter jih naložili v kupe na

stoječih kozah na strani proti sovražniku. Napravili so tako prsobran, skoz kterega svinčenke iz pušek niso mogle prodreti. Za prsobran so pa postavili dvajset izbranih strelcev.

Komaj se zdani, opazi francoska straža, kaj so ji postavili naši po noči pred nos. Hitro začne streljati. A naši strelci jim odgovarjajo tako krepko in dobro, da se mora umakniti francoska straža nazaj. Tako so mogli dodelati pijonirji brv do stoječih kôz popolnoma.

Ko se naredi zopet noč, začeli so delati brv od stoječih kôz na desni breg. Kakor so dodelali brv do bližnje kôze, prenesli so tudi vreče peska na njo, da so mogli strelci tem bolj odganjati sovražnike.

Ob treh zjutraj 19. kimovca so porinili junaki tramove z zadnje kôze na suho. Komaj so jih pokrili z deskami, vderó strelci na breg ter odženó sovražnika toliko, da so mogli pešci in konjiki za njimi. Ti krenejo mahoma skoz Strugo, Svetno vas, Bistrico in Sveče naprej po Rožni dolini.

Še bolj težko je bilo delo pri Rožeku. Tu je bila Drava 170 metrov široka in poldrugi do poltretji meter globoka. Most, ki je segal iz Šmišvavč v Rožek, meril je 174 metrov in je stal na osmih kôzah, ki so bile po 20 do 30 metrov vsaksebi. Do prve kôze na levi strani je bil most še dober, od druge in tretje so pa zgoreli piloti skoro do vode. Na desnem bregu je bil most še cel. Trebalo je torej napraviti mosta le za kakih 42 metrov. To bi ne bilo preveč, a niti lesa, niti čolnov ni bilo najti. Vrh tega je bil zasedel sovražnik desni breg. Na desno in na levo si je izkopal jarke za strelce, bližnje hiše je zasedel in pripravil za brambo, nekoliko bolj vzadi je pa postavil nekaj topov.

Od pijonirjev je bil v Šmišvavčah korporal Linhart. Imel je samo 12 pijonirjev pod svojim poveljem.

Po noči od 18. na 19. dan kimovca navozi Linhart iz bližnjih vasij, iz Lipe, Zoparč itd. lesa in desek, kolikor jih je bilo treba, pred most. Med lesom sta bili še najboljši dve veliki požarni lestvi (lojtri).

Zjutraj 19. kimovca se zberejo čete, ki bi naj šle tukaj črez Dravo. Med Šmišvavčami in Zoparčami razpostavijo Avstrijci svoje topove in začnó streljati ob sedmih na rožeški grad in na vas. Francozi odgovarjajo krepko; pijonirji morajo delati v ognju. Dva tramova položé na ohranjeni del mostú, nánja denejo valjarje in tako porinejo prvo

lestvo do pilota požgane kôze, ki je molel še iz vode. Nato denejo nekaj desek na lestvo, in slaba brv je bila gotova. Da jo utrdijo, polóžé še na levo in na desno stran lestve po jeden tram, in most do srednje kôze je bil narejen. Tri četrt ure je trpelo to delo. Francozi so streljali pridno; korporala Linharta so ranili, dva pomagača pa ustrelili.

Sedaj je trebalo napraviti brv še do stoječega mostú. Pa tu je šla trda. Na ozki, zibajoči se brvi niso mogli delati veliko priprav, zato poskusijo poriniti drugo lestvo iz próste roke naprej. Ali ko jo porinejo na pol njene dolgosti, niso je možje vzadi mogli več vzdržati. Lestva se nagne proti vodi. Ko bi padla v vodo, potegnila bi jo reka s seboj, in potem bi ne bilo mogoče dodelati mostú, ker drugega pripravnega lesa niso imeli. Sovražniki so streljali neprenehoma. Ker naši lestve niso mogli spraviti na most, priveže pijonir Vojtiček vrv za klin na koncu lestve; drugi konec vrvi pa priveže sebi črez pas, skoči v vodo ter splava do mosta. Srečno priplava tja, zleze na most in potegne lestvo kvišku.

Komaj ga pa zagledajo Francozi, skočijo trije proti njemu. Vojtiček pa opusti delo in jim skoči náproti. Prvemu izvije puško iz rok, pobije ga s kopitom in se zakadi nad druga dva. Med tem vržejo pijonirji nekaj desek na lestvo in hite Vojtičku na pomoč. Za njimi pa priteče druga stotnija (kompanija) 26. (tedaj koroškega) polka Hohenlohe-Bartensteinskega pod stotnikom Stadlerjem. Vojaki so morali posamez črez brv. Prvi pride poročnik Rački na desni breg, a hudo ranjen pade na tla. Pa kmalu je bila vsa druga stotnija na suhem. Vrže se nad Francoze v jarek za strelce in jih zapodi proti gradu. Prva stotnija, ki je streljala z levega brega, dokler je prehajala druga, pride hitro tudi na desni breg. Junáško naskočita obe združeni grad, polastita se ga ter osvojita dva topova. Avstrijski topovi so bili namreč že užgali z granatami grad in cerkev sv. Mihaela.

Ob devetih že ni bilo več sovražnika v Rožeku.

General Frimont je pohvalil hrabre pijonirje. Na njegov svet sta dobila korporal Linhart in pijonir Vojtiček srebrni svetinji, trije pijonirji, Ecker, Ertel in Bodendorfer, pa vsak po štiri zlatnike.

A žalibog, korporal Linhart ni mogel uživati dolgo zaslužene časti. Umrl je kmalu za svojo rano.

II.

Boji med Avstrijci in Francozi pri Šmohorju in pri Pontablu leta 1813.

Meseca kimovca leta 1813. se je ustavila francoska vojska Avstrijcem ob Dravi. Stotnik Pirquet je bil z jedno stotnijo (kompanijo) 8. lovskega bataljona v Sachsenburgu. Kar mu dojde dne 14. kimovca povelje, naj skuša pozvedeti, kako je za hrbtom francoske vojne. Zato se splazi med Sachsenburgom in Mathausom črez gore v Ziljsko dolino do Šmohorja, pregleda Kreuzberg ter pride črez gore mimo Belega jezera v Paternijon in črez Schutt in Lipo (Lind) nazaj. To podjetje je bilo nevarno, ker se je plazil prav blizu sovražnika, ali posrečilo se je junaku.

Na njegovo poročilo pošlje general Eckhardt podpolkovnika Mumba od 8. lovskega bataljona s štirimi stotnijami lovcev, štirimi stotnijami Jelačičevih pešcev, tremi stotnijami graničarjev in z oddelkom huzarjev Frimontovega polka, naj spodi sovražnike s Kreuzberga, in naj prodere do Šmohorja. Podpolkovnik dá stotniku Pirquetu tri stotnije, naj gre okoli Kreuzberga, da bi prišel Francozom za hrbet. Ali sovražnik se je že umaknil. Že 15. kimovca je bil torej zjutraj na vse zgodaj ves avstrijski oddelek v Šmohorju.

Ob jedni uri popoldne zapazijo sovražnika na poti, ki pelje v Borlje (Förolach). Ko pa naleti sovražnik na avstrijske straže, pošlje bataljon na grič pri Spodnji Beli (Nieder-Vellach). Naši so mislili, da je sovražnika vzadi še veliko; zato so se že hoteli ukloniti. Ali stotnik Pirquet opozori, da sovražnika ne more biti veliko, ker bi se obnašal sicer vse drugače. Ponudi se torej, da zapodi sovražnika s samo svojo stotnijo in zve natanko, koliko ga je. Podpolkovnik mu dovoli. S svojo stotnijo in z oddelkom graničarjev se spravi na pot. Nadlovca Kocha pošlje z malim krdelom na desni naprej, naj se splazi skoz gozd, ter naj prime sovražnika od zadi, sam se ga pa loti od spredi. Francozi na svojih straneh niso imeli straž. Pirquet se priplazi s svojimi po grmovju na sto korakov blizu nasprotnika. Sovražnik začne streljati nanj, ali v grmovju niso zadevali dobro, a naši pa, ker je stal nasprotnik na planem. V malo minutah je ležalo Francozov dosti mrtvih in ranjenih na tleh. Kmalu pride tudi nadlovec Koch od

strani in od zadi. Ko poči prvi strel od te strani, zakadi se stotnik z bajonetom nad sovražnike in jih razkropi ter zapodi nazaj v gozd. Na mestu, kjer so stali Francozi, ležalo je kakih 40 mrtvih in ranjenih, 21 so jih pa zajeli. Naši so izgubili samo 2 mrtva lovca in 3 graničarje, ranjenih je pa bilo vseh vkup pet.

Zjutraj 16. kimovca ukaže general Eckhardt stotniku Pirquetu, naj gre s svojo stotnijo hitro pod Lipo (Lind) nazaj, da bi šel v Paternijon. Komaj je bil stotnik štiri ure na potu, napadejo Francozi podpolkovnika Mumba ter ga potisnejo iz Šmohorja do Kreuzberga nazaj. Zato pošlje general Eckhardt stotnika Pirqueta z njegovo stotnijo, z dvema stotnijama graničarjev in z dvema Jelačičevega polka podpolkovniku na pomoč, naj se polasti Šmohorja. Dne 17. kimovca se združi torej pri Kreuzbergu z Mumbom; sovražnik se je pa bil umaknil že nazaj ter se postavil pred Šmohorjem. Tu je stal francoski general Piati s tremi bataljoni in z oddelkom lovcev na konjih.

Ob jedni uri popoldne dne 18. kimovca pride Mumb s Kreuzberga in se pripravlja v Višprijah (Weisspriach) za daljno delovanje. Pirqueta pošlje z njegovo stotnijo, z jedno stotnijo Jelačičevega polka s stotnikom Vanguezom in z graničarsko stotnijo s stotnikom Baričem in z jednim vodom (Zug) huzarjev s poročnikom Balgho po hrbtu gorá, naj napade Šmohor od strani. Na cesti se pa loti Mumb sam sovražnika. Ta se brani hrabro. Ko pa opazi, da je Pirquet že na Radencah (Radnig) in mu sili za hrbet, vdere jo skoz Šmohor nazaj, kterega takoj zasede Mumb. Pirquet je pa vedel, da pelje cesta, po kteri se je umikal sovražnik, okoli gore. Zato pošlje svojega nadporočnika Andela z Mumbom po cesti naprej, sam jo pa krene po gozdih, jarkih in po skalovju, po kterem ni bilo nobene steze, naprej in pride v poldrugi uri do Spodnje Bele (Nieder-Vellach). Ves čas je deževalo; previdni junak pa ukaže svojim vojakom, naj pokrijejo puške, da se ne zmočijo, da bi mogli vendarle streljati. Kar zagleda sovražnika, umikajočega se po cesti v gostih trumah. Skoz njivo, na kteri je stala visoka koruza, pride na osemdeset korakov do sovražnikov. Ko je bil že med njimi, vstrelé njegovi lovci. Francozi pa še streljati niso mogli, ker jim je bil dež puške in smodnik premočil. Začnó torej bežati, kolikor le morejo. Stotnik Pirquet jo vdere z dvema huzarjema za bežečimi. Seka na desno, seka na levo in se polasti z lastno roko

francoske zastave. Ker pa ni vedel, ali ne stojé proti Šmohorju še drugi francoski oddelki, pošlje lovce in graničarje za bežečimi, Jelačičevo stotnijo pa postavi na cesti, da bi ga varovali od zadi. Ali med tem pridirjajo štirje huzarji od Mumba po cesti od Šmohorja. Pirquet zve torej, da se mu od zadi ni bati Francozov. Njega so sunili dvakrat z bajonetom, ko se je polastil zastave, in tudi konj njegov je bil ranjen, ali vendar se zakadi s šestimi huzarji zopet za sovražnikom. Cesta je ozka, na stranéh stojé plotovi; sem ter tja so se skušali ustavljati sovražniki, ali videli niso v dežu, da je Avstrijcev le malo, zato se jih je dalo veliko ujeti.

Ni še pretekla ura, in prodrl je vse tri bataljone in jih razkropil vse ali jih pa ujel. Francoski general Piati je bežal sam kakor slep, njegovega konja so ujeli naši in dobili vso njegovo prtljago v pest. Da, še poročnika Rosendila od Jelačičevega polka, kterega so prej ujeli Francozi, osvobodijo z njegovim oddelkom. Hitro mu ukaže Pirquet, naj oboroži svoje ljudi s francoskimi puškami, ter naj žene ujete Francoze nazaj. Izmed svojih huzarjev je moral poslati tudi dva z ujetimi konji nazaj, tretjemu so pa bili zabodli sovražniki konja; torej je imel stotnik Pirquet samo še tri huzarje pri sebi. S temi se napoti proti sovražniku nazaj. Po cesti je ležalo vse polno mrličev, kar jih je pa bilo jetnikov, kterih ni mogel poslati vseh v Šmohor nazaj, poskakali so črez plotove ter se poskrili po gozdih. Noč je že bila, in ni mogel za njimi. Stotnik je hotel v Borlje, da bi dal poiskati begune, ali zdaj pride povelje, naj se umakne nazaj v Šmohor.

Tri ure je stopal s svojimi, predno je dospel v vas. Vojaki so bili že silno spehani. Vesel ga pozdravi podpolkovnik Mumb. Zvedel je še le o sijajni zmagi, ko sta prišla huzarja z ujetimi konji do njega. Več kakor dve sto pobitih Francozov je ležalo na cesti; jetnikov so pa prignali nad tri sto, in med njimi so bili trije poveljniki francoskih bataljonov. Drugi dan so še nabrali osem sto pušek in osemnajst bobnov. Pirquet sam je imel tri rane, njegovega konja so zbodli sovražniki dvanajstkrat z bajoneti. Tudi vsi huzarji in njihovi konji so bili ranjeni. Ti huzarji so bili: korporal Fran Bognar, huzarji Štefan Sostaj, Drag Niković, Štefan Oedor, Štefan Kovač in Ivan Kõkeny. Zadnjemu so zabodli konja.

Še petnajst dnij kasneje so prihajali Francozi v bližnje vasi. Skrivali so se po bližnjih gorah in hostah; polo-

vili so jih počasi dve sto. Tako je bilo jetnikov v tem boju vseh vkup pet sto.

Francozi so se umaknili prestrašeni iz Paternijona, zapustili so Dravo. General Eckhardt se pomakne proti Zilji. Za toliko hrabrost je nasvetoval poveljnik stotnika Pirqueta za majorja.

Že 27. kimovca pošlje general Eckhardt podpolkovnika Mumba iz Šmohorja v Dropolje (Tröpelach), naj se skuša splaziti v Karnske planine, da prime sovražnika za hrbtom. Ta pošlje majorja Pirqueta z dvema stotnijama lovcev in z jedno stotnijo Jelačičevega polka naprej. Ta si nabere dve sto kmetov s sekirami, lopatami in krampi, da bi podirali sovražnikove zaseke. Tam kjer pelje steza od Nassfelda v Pontabel se je ustavil sovražnik. Po najvišjih skalah je razpostavil straže, steze in pota pa je zadelal z drevjem in kamenjem, da Avstrijcem ni bilo moči naprej. S skalovja so streljali Francozi na naše, da nikakor niso mogli prodirati. Major vpraša torej kmete, ali bi se ne dalo priti na pečevje na desni strani. Nobeden se še ni plazil po teh strminah, saj pa tudi ni bilo videti, da je mogoče splezati na tako pečevje. Naposled se oglasi neki pastir: „Enkrat sem bil tu gori; iskal sem izgubljene koze, ali v drugo si ne upam gor!“ Toda major se ne ustraši. Stopi pred svoje vojake in reče: „Zdravi ste in močni; ta slabotni pastir je bil enkrat tu gori; ali si upate vi na to pečevje?“ Kar iz vsega grla se oglasijo junaški vojaki: „Kamor hočete, gremo, gospod!“ Vesel postavi Pirquet petdeset mož v ozko dolino in jim zapove, naj stražijo, da mu Francozi ne pridejo za hrbet; drugo jutro naj pa začnó nadlegovati sovražnika. Sam pa pleza z ostalimi po pečevju. Pot je bila težavna, vojaki so plezali po skalah kakor divje koze, drug drugega so morali vleči s skale na skalo. Tri ure so se trudili. Končno najdejo na vrhu pot, ki pelje v dveh urah v Pontabel. Delala se je že noč. V temi ni bilo mogoče naprej, zato obstoji stotnik in pošlje pastirja, ki je bil znan v Pontablu, naj gre tja ter pozve, kako in kaj je tam, pa da naj pride nazaj.

Noč je bila temna; pastir odide, vojaki pa taboré na hribu. Zeblo je reveže, da je bilo joj, ali nobeden ne toži; sijajne zmage zadnjih dnij so jih navduševale. Ob dveh po polnoči se vrne pastir. Takoj stopi pred majorja in sporoči: „Ob potu v Nassfeld stoji samo straža petih mož, skoz goščo sem se splazil mimo nje. V Pontablu je vse mirno. Zvedel sem, da je kakih 400 Francozov v mestu, pri me-

ščanih so na stanu. Prejšnji dan je prišlo iz Italije več voz, pripeljali so se generali in častniki. Ne bilo bi težko jih napasti. Stražo ob potu dobimo lahko v pest.“

Takoj se spravi Pirquet na pot. Komaj je zažarilo solnce na vzhodu, pride ob bregu reke Pontebe le pol ure od Pontabla z gore. Hotel je prepreči cesti, kterih jedna pelje v Naborjet, druga pa na Italijansko, da bi prišel na ono stran Pontebe ter zajel tako sovražnike od vseh stranij. Ko pa pride na četrt ure od trga, naleti na francosko patruljo. Ta začne streljati. Na griču pred trgom je stal že večji oddelek sovražnikov.

Ko je dobil namreč podpolkovnik Mumb poročilo od Pirqueta, da je v Nassfeldu, namenil se je prijeti sam tudi sovražnika, da bi mu zakril, kaj snuje Pirquet od svoje strani. Pozno na večer prejšnjega dne se pomakne proti sovražniku. Ta sporoči to v Pontabel. Ob jedni po pol noči dojde ta vest Francozom v trg. Hitro pokličejo svoje vojake k orožju ter pošljejo straži na potu v Nassfeld pomoči. Zatorej ni šlo, kakor je menil Pirquet. Vendar se ne prestraši. Hitro napade patruljo ter jo zapodi proti Pontablu. Na griču pred trgom je pa stalo kakih dve sto sovražnikov na pokopališču. Spodi pelje most črez Pontebo; samo po njem se more v mesto. Ali tu ni bilo mogoče. S pokopališča bi bili postrelili Francozi lahko vse naše vojake. K sreči pa Francozi na desnem bregu Pontebe niso razpostavili nič vojakov. Pirquet opazi to, pa pošlje nadporočnika grofa Auersperga s sto lovci, naj prebrede takoj reko, ne da bi streljal na sovražnika, in naj se vrže na oni strani po cesti skoz Pontebo sovražniku za hrbet ter ga zgrabi z bajonetom. Auersperg stori tako. Voda je segala vojakom sicer do trebuha, vendar pride srečno na ono stran. Ta hip napade Pirquet sovražnika na pokopališču. Francozi vidijo kmalu, da jim pride Auersperg za hrbet, prestrašijo se in zbežijo. Naši pritisnejo za njimi ter jih podé skoz Pontabel do prvega mosta na cesti proti Naborjetu.

Pirquet pošlje oddelek na cesto, ki pelje na Italijansko, naj se ustavi pred mestom ter ga varuje od te strani. Poročnika Bayerja pa odpravi, naj prime Francoze, ki so stali na stezi v Nassfeld od zadi ter se združi z oddelkom, ki je ostal v Nassfeldu, da varuje pot glavnemu krdelu. Sam pa hiti na pošto, dá si osedlati konje in posadi nekaj svojih strelcev na nje; kar pride vest, da pritiskajo Francozi z veliko silo po cesti iz Naborjeta.

Zato ukaže hitro stotniku lovcev, naj uniči strelivo in živež, kar ga je imel sovražnik nabranega, sam pa hiti na cesto proti Naborjetu. Tam je stal poročnik Leon s štiridesetimi lovci in tridesetimi graničarji. Že se je začel umikati. Pirquet ogovori svoje, zakadé se z bajonetom nad Francoze. Sam jih ujame sedem, druge pa zapodi do mosta pri Lipalji vasi (Leopoldskirchen). Tam se ustavijo sovražniki na griču za vasjo. Potem pokliče oddelek iz Pontabla in nabere kmetov, kolikor jih le najde, naj poderejo most, da sovražnik ne bi mogel za njim. Hotel je namreč v Pontabel nazaj. Že je bil most skoro podrt, le jeden tram je ležal še na svojem mestu, kar pridere sovražnik, ki je dobil med tem pomoči iz Naborjeta, proti mostu. Pirquet razpostavi svoje vojake na desnem bregu reke po hišah in sprejme sovražnike s tako dobrim in silnim streljanjem, da se je moral umakniti tudi v hiše na onem kraju.

Zdajci pride povelje od podpolkovnika Mumba, naj se vrne v Dropolje. Ob jednem zve, da se je združil poročnik Bayer z oddelkom v Nassfeldu. Sovražnik je videl, da so se polastili Avstrijci Pontabla; ni čakal naših, pobral je pete po skalovju in grmovju. Pirquet je pa moral ubogati, moral je nazaj. Ali to je bila težka reč. V Lipalji vasi, komaj sto korakov daleč, stal je sovražnik. Gotovo bi pritiskal za njim in postrelil mnogo vojakov. Zato se odloči junak prijeti sovražnika še enkrat. „Sovražnik si ne upa k nam!“ reče Pirquet svojim vojakom, „hajdimo mi nad njega!“ Dá zatrobiti. Po zadnjem tramu mosta steče podlovec Speradio prvi na ono stran, trobec za njim; kar lovcev ni moglo po tramu na ono stran, poskače jih v vodo. Prebredejo reko ter se vržejo na Francoze. Ti si niso upali počakati Avstrijcev, umaknejo se. Naši se vrnejo na desni breg reke, vržejo zadnji tram mosta v vodo in se odpravijo v Pontabel. Sovražniki si niso upali za njimi. Tako je ugnal pri Lipalji vasi Pirquet s sedemdesetimi moži sedemkrat toliko Francozov. Vsi Avstrijci so bili junaki, prva med njimi Pirquet in poročnik Leon od Jelačičevega polka.

Med tem so pometali graničarji v Pontablu in v Pontebi sovražnikovega kruha, moke in ovsa, kar ga niso mogli vzeti s seboj, v vodo. V bolnišnici je bilo 80 bolnikov. Tem niso nič storili; 120 pušek so pa vzeli s seboj. Nato se napotijo črez Nassfeld v Dropolje. Trinajst ur je bil Pirquet gospodar v Pontebi in Pontablu; še dolgo bi se bil branil lahko, ali moral je nazaj, ker je stala še francoska

vojska od Naborjeta do Trbiža; tej bi se ne bil mogel ustavljati dolgo. Mnogo Francozov je ležalo mrtvih in ranjenih; pri mostu v Lipalji vasi so jih pa ujeli 23. Te so gnali s seboj.

Ko pride Pirquet v Dropolje nazaj, dobi povelje, naj ostane tam ter brani ta kraj. Tri dni (30. kimovca, 1. in 2. vinotoka) zaporedoma so ga napadali sovražniki, ali vsakokrat jih je zapodil s krvavimi glavami nazaj.

Dne 5. vinotoka se zbere Eckhardtova brigada pri Sv. Štefanu. Hotel je spoditi Francoze iz Bistrice ob Zilji, kjer so se utaborili in napravili močne okope (šance). Tudi zdaj pošlje Pirqueta s štirimi stotnijami po gorah sovražniku za hrbet. Ali sovražniki se niso upali čakati avstrijskih junakov; umaknili so se brez boja. Dobro so že vedeli, da jim ne bo mogoče držati se dolgo na Koroškem.

Dne 7. vinotoka jih napadejo namreč Avstrijci od Podkloštra sem proti Trbižu. Iz Ziljske doline jim pride oddelek skoz Vrtinov log za hrbet. Vodil ga je Tičev Anza (Janez Grilc) iz Žabnic, kterega so bili ujeli na Gorjanski planini ter ga že obsodili na smrt kot vohuna. Zato so morali odriniti Francozi s Koroškega.

Nekoliko črtic iz življenja starega Zelniča.

Spisal *Janko Barlè.*

Kako, da ga niste poznali? .... Poznalo ga je pri nas vsako detéšce, a kaj samo pri nas v naši mali vasici, poznali so ga tudi drugje, celó v sami stolni Ljubljani, in to ni, kar si bodi. Ne verujete tega? ... Kakor hočete, silil vas ne bodem, to pa vem, in to je prava božja istina, da so mu sam premilostljivi gospod škof štirinajstkrat noge umivali, ko je prišel na veliki četrtek v Ljubljano za „jogra“, in kako, da ga niso potem poznali? Hm, rad se je spominjal sam tistih velikih četrtkov, ko je dobil novo, novcato obleko, jedel pri škofovi mizi in dobil še nekaj na pot. Taka odlika doleti redkokoga, a njega, častitljivega, ljubez-

nivega starčka je doletela, in zaslužil jo je. Torej poznali so ga tudi v Ljubljani, in ne kdorsigabodi, poznali so ga odlični gospodje, celó sam premilostljivi knezoškof, poznali so ga in spoštovali starega Zelniča.

Vsako leto pobere kterega izmed vaških očakov, a moram priznati, da nisem za nobenim toliko žaloval, kakor za starim Zelničem. Dà, še celó sedaj, ko ga že več kot jedno leto krije zelena gomila, še sedaj ga pogrešam in se mnogokrat spominjam na one urice, ktere sva presedela na klopi pred njegovo hišico. Tako rad sem poslušal njegovo krepko, jedernato govorico, gledal mu v častitljivo, nagubano lice, na kterem je počivalo pravo zadovoljstvo. Res, Bog vé kakšen korenjak ni bil stari Zelnič, vendar bil je še dosti krepak v svojih štiriinosemdesetih letih. Z lica mu je odsevala neka odločnost, ktera se je pa vendar z leti izgubljala, in starček je postajal vedno bolj blag in mehek. Tudi glava mu je lezla že bolj naprej, in ni čudno, saj leta so leta. Tista njegova glava mu je bila posuta s sivimi lasmi, kteri so se le na temenu malo proredili; pod nizkim, nabranim čelom mu je počivalo dvoje ljubeznivih, živahnih očij, nos mu je bil bolj majhen, usta še dosti široka, a nos in pa šiljek brade sta se mu že precej približala, ker je bil možiček redkih zob. Kaj hočete, starost je starost, vendar je bil stari Zelnič v svojih letih še pravi korenjak. Častitljiva je starost, in malokdo jo doživi.

Stari Zelnič je bil marsikaj v svojem življenju — bil je jeden izmed tistih ljudij, ktere lahko porabiš pri vsakem opravilu, in kteri se vsemu hitro priučé. V svoji mladosti je pasel koze, potem krave, hodil v dnino, tkal, kasneje je opravljal službo cerkovnikovo, potem je barval zvonike, bavil se s poljedelstvom, a v svoji starosti vezal sosedom knjige, pospravljal pri domu in zopet pasel svoji dve kravici. Brez dela ni bil nikdar, in da si ga odvedel v gosposko hišo, stregel mu tam in ga hranil, kar si ga le najbolje mogel, vendar mu zabranil delati, obolel bi ti črez dva dni zató, ker ne bi smel delati. To je lepa čednost. Vendar znal je stari Zelnič tudi za ono svetopisemsko: „Dajte Bogu, kar je božjega!“ — pa ga ne bi bil nikdo prisilil, da bi zgrabil v nedeljo za težje delo, dasi je tako rad delal. Ne, tega ne! Bil je prvi v cerkvi, a zadnji odšel iz cerkve. Prebiral je debele jagode svojega molka, ali pa tudi čital iz knjige, in takrat si je nataknil naočnike. Sedel je vedno v prvi klopi, in lepo ga je bilo videti častitljivega

starčka. Ali bali so se ga pa vendar otroci, ker je znal tudi grdo pogledati iznad svojih naočnikov, če so bili nemirni, ali pa če so se razgledovali. In dober je takov strah!

Ne mislite, da vam bodem povedal Bog vé kaj o starem Zelniču. Bil je on mož navaden, priprost, prava slovenska korenika; vendar vas pa bodo morda spomnile te črtice iz njegovega življenja na kakega dedka iz vaše vasice, morda celó iz vaše hiše, kteri je doživel, če ne jednakih, pa vsaj sličnih dogodkov. In ugodni so taki spomini...

* * *

Vendar zakaj da se jaz mučim? Znam, da vam bode vsem ugodneje, če se napotite z menoj pred njegovo hišico, ko je on še živel, in da poslušate njega samega. Izvestno vam bode bolj povšeči njegova domača govorica, kakor pa moje besedovanje. Izvolite samo!

No, dospeli smo tedaj na njegov dom. Ni bilo sicer daleč, vendar pošteno smo se ogreli, saj pa tudi pripeka to ljubo solnčice kakor za stavo. Le hitro v senco, tja pod oreh! To pa to, tu je pač ugodno! Ne pokaže se nikdo iz hiše — bodemo že morali poklicati koga.

„Hej, ali vas je kaj domá? Kje ste pa stari — teta — kaj ste vsi zaspali? Prikažite se vendar malo na prosto, saj vas bodo muhe pojedle v sobi!“

„No, že grem, že grem,“ ozove se mehak, ugoden glas, in črez nekaj časa se prikaže na vratih častitljiva postava Zelničevega dedka, a za njim stoji še njegova dosti trdna družica.

„Bog daj dober dan! Nisem se vas nadejal po tej vročini. Baš davi mi je prinesel Franckov Matevž „Življenje preblažene Device Marije in sv. Jožefa“, da mu ga malo stisnem in sešijem, ker so šli listi že precej vsaksebi, pa sem odrezaval platnice. Vendar drago mi je, da ste prišli, bodemo se vsaj kaj pomenili.“

„To pa to, oče,“ rečemo mi; „uprav zato smo tudi prišli, da nam kaj poveste, saj ste veliko doživeli in mnogo znate.“

„Zna moj stari, zna,“ vmeša se v razgovor njegova zgovorna žena; „saj pa tudi zató malo več zna, ker je malo neumen.“

„Kaj neumen?“ brani se dedek šaljivo. „Kako ne bi znala puta več kakor pa jajce?“

„Prav taka je, dedek, zato pa kar začnite, bodemo vas pazljivo poslušali!“

„Kaj da vam povem, saj vam je že vse znano,“ brani se starec.

„Prav nič nam ni znano, zato pa kar od početka začnite.“

Brani se, brani stari Zelnič še nekoliko časa, pogleda sedaj ženo, sedaj nas, usta se mu malo zaokrožijo, nasmehne se, odkašlja, potem pa začne takó-le:

„Porodil sem se, ko se je pisalo osemsto in četrtega leta v Erbežnikovi koči pri Sv. Katarini. Klicali so me za Pavla. Oče mi je bil tkalec, a zval se je Pavel kakor jaz. Takrat so bili hudi časi, a kmeta so obirali sedaj francoski, sedaj domači vojaki. Ko so bili Francozje prvikrat v naši deželi, odpeljali so mojega očeta tja na Francosko, Bog vé kako daleč še od Pariza, in ga tamkaj zaprli. Več časa je bil tamkaj zaprt, naposled se mu je pa vendar le posrečilo, da je pobegnil z jednim svojim prijateljem. Mnogo sta pretrpela uhajalca po francoski deželi, in že blizu laške meje so ulovili njegovega tovariša, sam pa je vendar le srečno popihal na Laško. Vendar glej ga kleka! Moj oče je mislil, da je že povse na trdnem, ko ga ulovijo nekega dne laški orožniki in ga odpeljejo k županu onega kraja.

„Odkod si, kdo si?“ vprašal je ostro župan očeta.

Govoril je nekaj moj oče in pripovedoval, vendar se nista mogla dobro sporazumeti, ker moj oče ni umel dobro njegovega, on pa ne očetovega jezika.

„Potepuhov se klati mnogo tod okoli, ti se ne moreš skazati s spričevali, da nisi takov klatež ali ogleduh, zatorej te bodemo zaprli, dokler ne zvemo, kaj več o tebi,“ dejal je župan, in hajdi z očetom pod ključ. Zaprli so ga v sobo nad županovim hlevom, a doli so privezali nekakega kosmatinca, velikega, kakor tele. Déte šembraj, kar kurji pot je oblival mojega očeta, ko so ga peljali na hlev, in ko mu je pokazala mrcina svoje ostre zobé. Vendar nevarnost hrabri človeka, in odtrgal je moj oče, ne bodi len, ko je vse drugo spalo, z nekim železom ključavnico svojega zapora, ktera ni bila neznam kako pričvrščena, in je odprl vrata. Bila je lepa zvezdna noč, in vesel bi bil moj oče prostosti, da se niso pod njim svetile ognjene oči onega kosmatinca. Kaj naj stori? Mislil je, mislil malo, na hlevu ostati mu ni kazalo, znali bi vendar, da je hotel pobegniti, ker je bila ključavnica odtrgana, torej naprej. Prekrižal se je, priporočil se ma-

teri božji na Šmarni gori in skočil dol. Skočil je dobro, saj ni bilo neznam kako visoko, ali evo one kosmate nesnage pri njem! — „Mrcina, ali me misliš zares?“ dejal je in postal na mestu, hoteč se boriti s psom, če bi mu kaj hotel. Vendar to, da ni bežal, premagalo je psa, zazijal je malo in zarenčal, potem pa odšel na drugo stran, a moj oče pa dalje, kolikor so ga nosile noge.

Črez nekoliko dnij je prispel oče do bogatega mlinarja, kteri si ga je pridržal za pastirja. Tamkaj mu je bilo lepo, da mu ni moglo biti lepše. Vsi so ga ljubili, denarjev je bilo kakor pečkov, hrana gosposka, in kdo vé, ali bi bil še kdaj videl kranjsko deželo, da se niso pripodili neke noči francoski razbojniki in vse pokradli, pobili, a v kleti izpustili vino. Moj oče se je pa hitro skril v hlevu pri konjih in se zakopal v seno. Zjutraj pa je prišla mlinarica v hlev, a bila je vsa krvava pri ušesih, v kterih je nosila velike zlate uhane; razbojniki so bili tako neusmiljeni, da so ji odrezali uhane in ušesa. Plakala je mlinarica in klicala: „Paulo, Paulo!“ — in takrat se je še le izkopal moj oče izpod sená in prišel k njej. Smilila se mu je revica, vendar pomagati ji ni mogel. Vsi drugi, kar jih ni bilo mrtvih, razbežali so se, a moj oče se je poslovil od mlinarice, in ker ni imel več službe, odpravil se dalje proti domu.

Na potu se je še marsikaj pripetilo mojemu očetu. Tam doli na Laškem so neki zeló široke reke. Moj oče se je prepeljal na brodu trikrat črez tako reko, pa še ni znal, kteri breg je desni, kteri levi. Ko je moj oče tamkaj hodil, trgali so baš ljudje, dali zobati tudi njemu in piti, a kričali so: „Cesarsko soldato Francoza sčepa,“ [1] kar bi se reklo po naše, da je moj oče pobegnil od Francozov.

Déte vse šembraj, lahko veste, da je bila to dolga pot, ker je moj oče hodil po Laškem ob trgatvi, a prišel na Črni vrh nad Vipavo še le na sv. večer. Ustavil se je pri županu, kteri je baš nabijal možnarje, da bodo streljali v čas novorojenemu Jezušku. Bil je dober in pošten mož oni župan, in spominjal se ga je često moj oče. Ko je on namreč poprosil prenočišča, dejal je župan: „To se ume, da ne pustimo takega uboščka od nas, ne samo nocoj, nego tudi jutri ne. Božičeval bodeš pri nas. Le okrepi se in

---

[1] Sevéda sta oba, stari Zelnič in njegov oče, pozabila, da bi se to drugače glasilo italijanski, in sicer: „Un soldato (imperiale) del Cesare scappò ai Francesi“.

odpočij!“ — Tri dni je ostal moj oče pri županu, stregli so mu ondi kakor domačinu in mu dali lepo popotnico.

Črez dva dni je prispel moj oče k nekemu kmetu v loških hribih. Ko je zvedel kmet, da je on tkalec, dejal mu je: „Pa ostani pri meni, bodeš tkal, opravila bode za vse leto!“ — In ostal je on tamkaj, ali samo štiri dni. Četrti dan se mu je pokazal svrab (garje) na rokah, in ko je to opazila družina, pritožila se je gospodarju: „S tem pa že ne bodemo skupaj, pojdemo rajši drugam, ali pa naj gre on!“ — In odpravil ga je gospodar, dokler ne ozdravi. Ni se žalostil moj oče zaradi tega; delal je po vse noči, hranil se je pa s suhimi krhlji in neslanim krompirjem — in prišel je domú, kjer so ga že vsi težko pričakovali. Ozdravel je, tkal in se skoro oženil. Spominjal se je pa često svoje sužnosti in svojega potovanja po Francoskem in Laškem.“

Odpočije si malo stari Zelnič, napolni si svojo malo, kratko pipico, potlači jo skrbno, ukreše gobo in zažge, vi ga pa med tem poprašate:

„Torej vaš oče so mnogo prestali od Francozov, vendar vi jih pa niste videli!“

„Kaj, jaz, da jih nisem videl? Presnéto, pa še koliko sem jih videl. Bilo jih je kakor listja in trave. Kokoši so jedli najrajši, pa ne zastonj, plačali so jih pošteno, plačali. Sedel sem za pečjo, ko so jih pekli, a dali so jih tudi meni pokušat. Zvali so jih: galina.

Ko sem pa že pasel koze za Thovcem, grmeli so ves božji dan topovi doli pri Ljubljani, zvečer so pa prišli Francozi na „svetovsko gmajno“, kjer so se utaborili. Šli smo takrat tja gor k Mamovskemu znamenju in gledali dol proti Medvodam; luč pri luči je bila na svetovski gmajni, toliko jih je bilo. Ljudje so pa bežali s konji v thovske hribe, da bi jim ne morali pomagati voziti topov in živeža. A v Medvodah so zažgali celó most, da niso mogli nasprotniki črez, potem so pa na novega leta dan delali most in vozili tramove. Ej, poznal sem dobro Francoze, poznal, kaj bi tisto. Devetega so prišli, trinajstega so se pa kar nanagloma pobrali iz dežele.

Vendar, kaj Francozi? Oni so bili pošteni ljudje, plačevali so dobro in storili niso nobenemu nič hudega, kdor je miroval. Hujšo šibo nam je poslal Bog precej, ko so Francozi odšli, a to je bila huda lakota od štirinajstega do osemnajstega leta, kakšne ni pomnila krščanska duša. Bila so mokrotna leta; prav zmirom je deževalo, a na polju ni

rastlo drugo kakor trava. Draginja je bila neverjetna. Oves je bil po tri goldinarje, a pšenica po sedem srebrnega denarja. Kuhali so koprive, osát, obódo in peso. Dasi smo poprej s tkanjem precej zaslužili, bili smo sedaj povse suhi. Ni bilo dela, ni bilo niti jela. Napotil se je zato oče okrog dobrih ljudij, prosil je tri dni in jedva je naprosil za dve prgišči brašna (moke). Ko je šel domú, oslabel je tam od Medna proti medanskemu hribu tako, da je legel ob cesti in grizel travo. K sreči ga je zapazila neka žena, hitela domú in dejala sosedi: „Ti, tam doli ob cesti leží tuj mož, le malo je še živ, bode od glada umrl.“ Skuhali sta hitro malo soka in ga odnesli očetu, da je zopet vstal in mogel domú. Huda je bila takrat pri nas domá, huda; drugače se ne bi odpotil oče po noči na gospodarjevo njivo — takrat smo še gostovali — da nakrade krompirja. Jedva ga je nakopal nekoliko zrnic, kar ga prinese nebodigatreba gospodarja, kteri je streljal na njega s ščetinjami. Sreča, da ga ni zadel.

Ker je bila domá tako slaba, napotil sem se — da od gladú ne umrjem — gor v Studenšče, kjer sem pasel krave nekemu kmetu. Dobili smo kak prav redek sok ali pa drobecne krompirčke, pa me je še hlapec dregal in becal, če sem vzel malo več. Če sem našel na paši kako lepšo travo, skočil sem hitro k njej in jo jedel, tako žalostni časi so bili. Kolikokrat sem si želel, da bi se le še kdaj krompirja najedel do sita, kruha sem znal, da se ne bodem nikdar več. Pa vendar je prišlo drugače. Ko je videl Bog, da smo se malo spokorili za svoje obilne pregrehe, poslal nam je zopet bolje čase. Leta 1818. je spomladi vse cvetlo, a kasneje je vse tako obrodilo, da je bilo veselje. Črešnje in drugo sadje se je hotelo polomiti, tako je bilo polno. Ob velikem šmarnu, po končani obilni žetvi se je že vsak do sita najedel. Poprej je bil oves po tri, sedaj pa pšenica po goldinarju. Še zdaj se spominjam, da mi je neka žena ponujala mernik pšenice, ko sem bil po opravilu v Ljubljani:

„Fant, kupi tó-le pšenico!“

„Za koliko jo pa date?“

„Goldinar daj, pa bode tvoja.“

„Ne, goldinarja ne dam; no, če jo pa date za osemnajst grošev, pa jo vzamem.“

In dala jo je.

Od sedaj ni bilo več pomanjkanja pri nas. Oče je vedno pridno tkal, a jaz in brat sva mu pa pomagala.

Med tem je umrl tudi naš stari cerkovnik. Sina ni imel, da bi ga nasledil, pa so zato izbrali vaščanje mene, ki sem že poprej, ko je on še bolehal, opravljal njegovo častno službo, saj me je veselila že od nekdaj. Marsikterega otroka sem držal pri krstu in pri marsikterem pogrebu sem bil. Kaj bi se hvalil, vendar lahko rečem, da je bila cerkev v redu, ko sem bil jaz cerkovnik, in gospodje so me tudi spoštovali. Dohodki niso bili neznam kako mastni, vendar živelo se je pošteno. Tako je bilo kakih trideset let.

Poprijel sem se pa še nečesa. Vedno me je veselilo barvanje, in začel sem barvati zvonike. Priučil sem se kmalu temu težavnemu opravilu, in ni ga bilo zvonika, na kterega si ne bi upal. Skoro nikakega odra nisem potreboval, pristavil sem kar lestvico do zlate buče in barval, da je bilo veselje. Nad sedem in sedemdeset zvonikov sem prebarval, tja do Štajerskega, in poznali so me povsod.

Že nad petdeset sem jih imel na križu, ko sem se priženil k tej koči, kaj ne stara?“

„Saj te ne bi bila vzela, da sem te bolje poznala,“ našali se njegova dobra ženica.

„Raca na vodi, menda se pa vendar toliko ne kesaš; saj kregala se vendar še nisva?“

„Ti sicer ne, ker sem jaz potrpežljiva, ali druga bi ti že pokazala; strahovala bi te celó, pa reci, če ne?“

„Ej, dobra si ti, stara, dobra, vendar poznal bi jo rad, ktera bi si upala na me. Saj mi še ona bukev gori v Thovcu ni mogla ničesar, a kaj da bi mi kako ženišče,“ pohvali se smehljaje stari Zelnič.

„Povejte nam še to, oče, povejte!“

„No, ker že toliko pripovedujem, pa bodi to za naveržek, potem bode pa zadostovalo za danes. Čujte torej!“

„Tedaj, ko sem bil že priženjen na tej koči, sekal sem drva v svojem delu gori v Thovcu. Baš sem nasekaval debelo bukev vrh visoke skale, a ko sem to dovršil, padla je bukev tako nerodno, da me je dregnila pod noge, izpodbila mi jih, in padla sva tako globoko dol v prepad, kakor je pri nas zvonik visok. Déte vse šembraj, to ni bila šala! Skale so štrlele doli kakor greben, in jaz sem butil ob nje, da se mi je presekala koža na glavi. Sreča, da je šel neki dedec mimo, pa je povedal v prvi hiši, da leži nekdo gori v Thovcu kakor mrtev. In prišli so po me. — „Po gospoda hitro, po gospoda in po zdravnika!“ kričali so. — Baš se je

ondod vozil zdravnik, in poklicali so ga hitro v hišo. Pogledal me je, zmajal z glavo in rekel domačinom: „Le pripravite ga za gospoda, saj ne bode nič iz njega!“ Pa vendar me je nekaj pokrpal, dasi so bili vsi osvedočeni, da ne bodem teptal nikdar več trave. Torej niti ona bukev mi — hvala Bogu! — ni mogla ničesar, kaj bi mi pa še le ženska, pa naj bi bila visoka kakor gora!“

In zasmeje se ljubeznivo stari Zelnič, pogleda nas izpod dolgih obrvij, potem pa, kakor da se je domislil še nečesa, pristavi:

„Pasja capa, ali mislite, da sem se bal volkov? Kaj še? In koliko jih je bilo takrat tukaj pri nas. Ko sem bil še tako majhen, da sem umel jedva dobro slišati in govoriti, pripodilo se je teh kosmatih mrcin tam od nekod s Hrvatskega in Ogerskega toliko, da jih je bilo povsod dosti. Po cele druhali so se jih podile okrog po vaseh. Po noči so tulili tako, da je bilo groza. Tométov ovčji hlev so izpodkopali in podavili vse ovce, a v naši vasi so požrli ti gladuhi po noči na skladalnici pod oknom psa. Takrat smo gostačili dvoji v jedni koči na Gradišču, visoko gori nad Ločnico, pa smo imeli vsak po štiri, pet kozá in toliko ovác. Z onim fantom sva pasla tiste koze in ovce nekega popoldne gori na Drétniku in pekla krompir. Déte vse šembraj, kar priskačejo k nama ovce in koze, a za njimi pa trije volkovi — kakor tri teleta. Klek jih vzemi, kaj sva hotela, pobirala sva s fantom kamenje, metala ga v volkove, kričala in tako sva jih naposled vendar odpodila in rešila drobnico.

Drugič sva pasla pa z ravno tistim fantom prašiče gori v Jegalah, vštric Osojnika, kjer raste lepo bukovje. Šembraj, to so bile bukve! Dva sva obsegla jedva jedno, a košate so bile, da je bila tema v dolini, žira pa je bilo, da bi ga grabil kar s pestjo. In baš tako sva pekla krompir, kakor gori nad Ločnico. Ker naju je zamotil krompir, nisva pazila na svinje, a ko sva se morala napotiti proti domu, pogledava, in pasja capa, nikjer je ni bilo nobene svinje. Iskala sva, iskala, vse zaman, in odšla sva brez svinj domú. Drugega dne sta jih šla gospodarja iskat; tri dni sta jih iskala, da sta jih našla tam pri Sv. Andreju v loških hribih. In povedal je njima neki drvar, kako so podile najine svinje tri volkove, ker se ne bojé svinje volkov, posebno, če jih je več. Dà, dà, tako je bilo takrat, zdaj je pa drugače. Volkov

ni, Francozov tudi ne, saj je pa dosti drugih nadlog. Kaj se hoče, menda jih že zaslužimo!“

Tako završi stari Zelnič, nasmehne se, strese pepel iz pipice, porazgovori se z nami še o tem in onem, dokler se ne poslovimo od zgovornega starčka. Borme, saj je pa tudi že čas. Solnce je prilezlo že tako blizu modrim vrhovom gorá, da jih poljublja s svojim zlatim licem, in mila tišina, prijeten hlad naznanja prihod tajinstvene noči. Vrnimo se torej, čuli smo dosti, in teknila nam bode slastna večerja, ktera nas izvestno že čaka. Z Bogom, blagi starček!

* * *

Héncajte, in ni ga več starega Zelniča. Lanska jesen ga je pobrala, saj je pa tudi pošteno dozorel. Čakajte, kako je že to bilo?

Dà, dà, spominjam se dobro. Nastopili so baš tisti pusti, jesenski dnevi, kteri so vsakemu tako dosadni. Dež ni sicer curel neprestano, vendar je bilo hladno, in pihal je veter. Bilo je kislo vreme, da ni moglo biti bolj, in vse je kazalo, da se oglasi skoro beli stric, kteri ogrne polje in gozd, dolino in vasico s svojim belim kožuhom. Vendar pospravljali so še ljudje kake zaostale pridelke, in tudi živina je mulila še na paši mehko, jesensko travico.

Stari Zelnič je odvezal kmalu popoldne svojo marogasto čuho in pa lisasto junico in ji izgnal iz hleva.

„No, kaj moraš baš ti na pašo?“ ozvala se je iz veže njegova skrbna žena. „Pusti, bode ji gnala ktera od deklet, kaj bi se mučil ti po tem vremenu.“

„Ej, malo mevžasto vreme je pač, vendar pojdem, vse jedno, kaj bi čepel ves božji dan domá,“ odgovoril je Zelnič, kterega je ubijalo vsako postavanje.

In odgnal je kravi na travnik.

Vrnil se je nenadoma zgodaj. Privezal je kravi, potem pa odšel v hišo in dejal ženi:

„Ti, po gospoda pošlji, po gospoda, jaz bodem umrl.“

„Ne bodi neumen, kaj bi umrl?“

„No, umrl bom, umrl. Mrazi me po vsem životu, in vem, da bodem umrl.“

„Pojdi hitro v postelj, če te zebe, razbelila ti bodem opeko, skuhala bezgovega in lipovega cvetja, in kmalu bodeš dober!“

„Le skuhaj, če hočeš, vendar pomagalo ne bode. Pa po gospoda pojdite!“

In ni bilo drugače, ker je tako hotel stari Zelnič. Čudili so se vaščanje, saj je bil še malo prej trden, a on se je smehljal in jim rekel:

„Hm, kaj ni morda že čas? Naživel sem se na tem božjem svetu. Dozorel sem, in zrela hruška sama odpade. Najbolje je, da obračunim z Bogom, potem pa naj le pride smrt po me. Ne bojim se je nič!“

Prišel je gospod župnik in ga lepo pripravil za smrt. Vsakemu je solzelo okó, ko je prejel dobri starček sveto popotnico. Radi so ga imeli starega Zelniča, in nobeden ni mislil, da bode umrl. Saj je bil povse pri zavesti, le mrazilo ga je, in slabel je.

In res ni umrl onega večera, niti prihodnjega jutra. Vesel je bil do zadnje ure.

„I veš kaj, stara, pečene repe bi se še enkrat rad najedel. Repe mi speci in ničesar drugega!“ dejal je ženi, ko ga je vprašala, kaj mu naj skuha za kosilo.

Storila je ženica, kakor je želel. Prinesli so mu tedaj pečene repe.

„Hm, hm,“ majal je z glavo bolnik in se po malem smehljal; „diši lepo, prav kakor pečena repa. Vendar ne vem, ali jo bodem spravil pod streho — nisem nič kaj potreben. Torej dajte, da vidimo!“ dejal je in pokusil repo. In res ni šlo, starček je bil že preveč slab, da bi jo bil jedel. Sedaj so znali njegovi, da je res na slabem, ker pečene repe ni nikdar pustil. Zbrali so se okrog njegove postelje in molili za milega bolnika. A tudi on je šepetal z njimi molitve.

Po četrti uri pa se je poslovil starec še posebej od vsakega in dejal:

„Dobri bodite in molite za me, saj vas tudi jaz ne pozabim!“ Kmalu potem je počel težko sopsti, prsi so se mu bolj počasi privzdigovale, in lice mu je postajalo bledo, smrtno bledo. In črez dobre pol ure je zaspal mirno v Gospodu.

To je bil pogreb! Ne spominjam se takega, prav gneča je bila okrog pokojnikovega groba, dasi je bilo grdo vreme. A ko so glasno izmolili očenaš za pokojnikovo dušo, ko je vsak vrgel grudico zemlje v hladni grob,

ni ga bilo na vaškem pokopališču, komur ne bi lesketale svetle solze v očeh. Kaj ne bi? Umrl je najstarejši mož v župniji, umrl je oni, kterega so vsi ljubili in kot očeta spoštovali, kteri ni niti črvu nikdar škodoval. Kaj ne bi? S starim Zelničem so pokopali najuglednejšega vaškega očaka, z njim je zamrl zadnji svedok francoskih časov, z njim so odpotovali dogodki malo ne vsega stoletja v pozabljivost.

Počivaj mirno, blagi starček, kolikokrat se te spominjam! Kolikokrat, ko se izprehajam o solnčnem zahodu ob žuboreči Sori, ktera drvi svoje valčke proti materi Savi, ko mi tam iz sosednega hriba doní na uho vesela pesen pastirja, ki se vrača s čredo proti domu, in ko se mi napaja duša od radosti, gledajoč one krasote v lepi, božji prirodi; kolikokrat se mi obrne takrat okó na majhen hribček, ne daleč od bistre Sore, kjer se vzdiguje mala cerkvica — hram božji, a okrog nje vaško pokopališče. Solnčice ji zlati bele zidove, a ne pozabi niti na pokojnike, kteri spijo ob cerkvici sladek sen. Križ pri križu stoji — mil spomin pokojnikom, in solnčice vpre vanje zadnji svoj pogled, predno se skrije za vrhovi orjaškega Triglava. Poznam malo ne vsak križec, saj so mi vsi dragi, kteri pod njimi počivajo. In vendar zrem najdalje na priprost, železen križec ob zidu — to je križ Zelničevega dedka. Vsi spomini, vse povesti dobrega starčka se obudé takrat v moji duši, in zopet ga gledam, zopet ga slušam kakor nekdaj. Oj, tedaj pač obžalujem, jako obžalujem, da ga že krije zelena gomila!

Andrej Turjaški,

karlovški general in glasovit junak.

(1557—1594.)

V spomin tristoletnice spisal *I. Steklasa.*

To si voli turški paša,
Ki se Turkom prav obnaša,
Kak bi vojsko skupaj spravil,
Da bi Sisek pod se zgrabil.

Sem ter tja po hiši hodi,
Misel se mu v glavi blodi;
Pa jo znajde volčja glava,
Meni, ta bo najbolj prava:

Svojo vojno skupaj zbrati,
Jo pod Sisek celo gnati.

Slovenska nár. pesen.

Poleg Herbarta je gotovo najznamenitejši iz rodovine Turjaške v 16. veku Andrej, slavni zmagalec turške vojske pod Siskom leta 1593. Bil je vnuk Ivana IX., ki je padel v borbi proti Turkom l. 1529. za obsedanja dunajskega. Oče mu je bil Vuk Engelbert I. Turjaški in Šumberški, mati pa Ana iz rodovine glasovitih Lambergov. Rodil se je l. 1557. O njegovi mladosti nam je prav malo znanega. Do 16. leta je ostal domá ter se je odgojeval, kakor takrat vsi plemenitaški sinovi, v vseh potrebnih znanostih in vojaških vajah. Kot šestnajstleten mladenič pride končno v svet, in sicer v Padovo na Laškem, kjer je bila takrat glasovita visoka šola, da ondi popolni svoje znanje, kolikor si ga je bil pridobil že domá. Kasneje pa se odpravi na potovanje v razne dežele, da se izuri posebno v vojaških strokah; saj je bilo takrat tako znanje za vsakega plemiča potrebno, a posebno še za slovenske, ki so morali tudi dejanski to svoje znanje izvrševati v borbi proti Turkom.

Leta 1577. je spremljal Andrej Turjaški nadvojvodo Matijo na Nizozemsko; ali povrnil se je v kratkem, kajti sledečega leta 1578. ga nahajamo že na Hrvatskem kot boritelja v bojnih vrstah za nesrečne vojske Khevenhüllerjeve. Kasneje pa se je boril v bojnih četah svojega strica Krištofa Turjaškega, deželnega glavarja kranjskega. Z 12 konjiki je pri neki priložnosti napadel 500 Turkov tako odločno in brzo, da so kar preplašeni zbežali. Leta 1579., ko se je polagal temelj današnjemu Karlovcu, bil je že stotnik arkebuzirjev.[1] Ko mu je sledečega leta obolel in umrl njegov polbrat Ivan Vajkard, poveljnik krajinskih čet od leta 1575., postal je on njegov namestnik za nekaj časa nad vso krajinsko vojsko; pa tudi kasneje, ko je vrhovno poveljništvo prevzel Jošt Turn (l. 1581—1589), ostal je Andrej Turjaški njegov namestnik ter upravljal že takrat skoro čisto samostalno krajinske zadeve. Leta 1586. meseca listopada je naložil Andrej Turjaški tedanjemu generalu varaždinske krajine, Vidu Haleku, da odpošlje iz Podravja Jurija Zrinjskega s karlovškimi konjiki, ker se je bilo drugače bati, da bodo od tamkaj prinesli kugo v Karlovec, ako ostanejo dalje časa ondi v službi. Po smrti Jošta Turna (15. rožnika 1589) pa je bil Andrej Turjaški na predlog nadvojvode Karola imenovan za vrhovnega poveljnika v Karlovcu ter bil tako na hrvatski krajini četrti poveljnik, ki je stanoval v Karlovcu.

Tako je prišla ta važna trdnjava v roke našemu junaku, ki jo je znal dobro varovati, da ni padla v turško oblast. Ali tudi Turki so hitro zvedeli, kdo tukaj zapoveduje, ter so od tega časa bolj napadali severoiztočne predele hrvatske dežele, kjer so hoteli prodreti mimo Siska v slovenske pokrajine.

Zatorej vidimo, da se je od l. 1591. dalje pletla največja borba okoli siške trdnjave, kajti še le z njenim padcem bi bil pot odprt Turkom dalje proti severu. Da pa Turki to trdnjavo s prvim udarcem osvojé, pripravljali so se za vojsko od leta 1587. vključno do l. 1590. Zaraditega tudi niso svojih sil zastonj trosili v manjših bojih, kakor je bila do zdaj navada. Jedini važnejši vojskni dogodjaj v tej dobi je osvojenje utrjenega mesta Repiča leta 1589. Turkom je prišla tudi prav na dobro smrt nadvojvode Karola (1. mal.

[1] Arkebuzirji so bili konjiki. Obleka jim je bila ovratnik iz losove kože, čelada s perjanico, pasica z deželnim grbom in krdelskim znamenjem. Razun samokresa in meča so nosili tudi arkebuze ali karabinke (kratke puške), in zatorej so se zvali arkebuzirji.

srpana l. 1590.), tega za vojaško krajino in obrambo mej tako slavnega in zaslužnega Habsburžana.

Sicer je bila precej po njegovi smrti poverjena vojaška uprava na mejah in obramba teh krajev nadvojvodi Ernestu, vendar pa se je kmalu opazilo, da ne razpolaga z vojsko ona krepka roka kakor doslej. Tudi državne podpore niso več tako točno dajali kakor poprej. A temu se ne smemo čuditi, ako pomislimo, da je takrat upravljal državo slab vladar Rudolf II., ki se ni rad bavil z državnimi posli, ter so se na ta način na cesarskem dvoru v Pragi preslišale mnoge in mnoge prošnje, ki so dohajale iz Krajine za pomoč proti sovražniku krščanstva. V jedni izmed stanovskih sej, v kteri se je razpravljajo o denarnih zahtevah nadvojvode in dvorskega vojnega soveta (27. velikega srpana 1591), izpregovoril je kranjski deželni namestnik Krištof Turjaški takó-le: „Manjka mi besedij, s kterimi bi mogel razjasniti veliko bedo in nevarnost, v kteri se nahaja Krajina. Milovanja je vredno, da se na tolike prošnje za pomoč od nemško-rimskega cesarja ne more dobiti niti odgovor, pa se iz tega more očividno zaključiti, da hočejo na merodajnem mestu čisto zapustiti bedno hrvatsko Krajino. Le vsemogočnemu Bogu se imamo potožiti, njemu vso stvar priporočiti, njega prositi in na pomoč klicati, da bi on sam z lastno svojo roko v te zadeve posegel na korist krščanskemu prizadevanju.“ In prav je imel Krištof Turjaški, da se je tako pritožil v vojnem sovetu, kajti turško osvojevanje na hrvatskih mejah je za vlade Ferdinanda I. silno napredovalo. Padli so Osek, Siget, Kliš in Kostajnica pod turško oblast. Za nadvojvode Karola pa so osvojili Turki Krupo (l. 1565), Steno (l. 1575), Cazin (l. 1576), Ostrožič, Izačič, Gvozdansko, Novi in Stari Zrin (l. 1577) ter Repič (l. 1589). In zdaj je prišel red na Sisek, kajti Karlovec je bil toliko močen, da Turki niso resno mislili na osvojenje njegovo. Namesto napadov pojedinih begov se začne zdaj vojska, ktero sta vodili obe stranki z velikimi silami, in ki je trajala celih 15 let.

Navzlic miru l. 1583. sklenjenemu so trajale borbe neprenehoma na mejah turških. Zaraditega se je že l. 1584. pritožil cesarski poslanec baron Ejcing v Carigradu, da se ne drži dogovor, kakor bi se moral. Turki pa so se po svoji stari navadi zopet izgovarjali, da cesarski generali ravno tako delajo; ali vsakoletna darila, ktera je imela Avstrija Turkom dajati, niso smela zato izostati; kajti pri vseh do-

govorih so odjenjali navadno cesarski poslanci, tudi celó takrat, ko so naše čete uspešno napredovale. To slabost avstrijskih državnikov so na turškem dvoru dobro poznali, pa jo vedeli tudi pri vsaki priliki porabiti. Ako hoče imeti cesar mir, naj ga ima, ali naj ga tudi dobro plača; zatorej so bili Turki tudi toliko predrzni, da so zahtevali od novega avstrijskega poslanca, doktorja Jerneja Peca, ko je prišel leta 1590. v Carigrad zaradi podaljšanja dosedanjega osemletnega mirú, razun navadnega darila od 30.000 zlatov tudi še izvenreden dar, sicer ne v denarjih, ali v dragocenih srebrnih posodah, kar bi se imelo predati že sledečega leta. Novi dogovor o miru pa bi imel slediti še le leta 1592. Vendar pa je prišlo že poprej do krvave borbe, čeravno tudi sedaj še ni Turška uradno napovedala vojske, nego jo je Hasan paša sam začel, ko je z veliko vojsko napadel Hrvatsko ter zasedel Sisek prvikrat l. 1591.

Hasan paša, tedanji bosenski namestnik, bil je hud krščanski sovražnik. Po neki trditvi je bil italijanskega rodú in benediktinski menih, ki je pa kasneje stopil iz reda ter postal celó odpadnik, kajti v Bosni se je poturčil; po drugi trditvi pa je bil rojen Bošnjak iz roda Predojevičev. Bil je sicer hraber in podvzeten ter izvrsten vojak. Zaradi teh sposobnostij je postal v kratkem paša in bosenski namestnik. Hasan je hotel na vsak način pokazati svojo moč sosednim kristjanom, zatorej je zbiral že dalje časa vojsko po vsem svojem pašaliku (pokrajini). In končno se je obrnil tudi v Carigrad za pomoč. Sultan Murad III. pa ni bil za vojsko vnet, ker je smatral za potrebno, da se mora dati vojakom odpočitek za nekaj časa zaradi tako velike in težavne vojske s Perzijanci, s kterimi so bili komaj sklenili mir. Tudi večina svetovalcev sultanovih je bila tega mnenja, samo veliki vezir (minister) Sinan paša je bil drugih mislij. Le-tá človek je bil nizkega rodú (nekteri trdijo celó, da je poprej pasel svinje na Arbanaškem), pa je tudi še kot dostojanstvenik pridržal priprosto obnašanje in krvoločno nrav. Bil je lokav, zvit in slavohlepen ter je zatorej gledal, da se sultan vojskuje in kri preliva, kajti samo na ta način je mogel zadovoljiti svojim strastim. On je delal z vsemi silami, da se po sklenjenem miru s Perzijanci prenese vojska v Evropo, da se namreč odpové mir nemškemu cesarju, ali poljskemu kralju, ali pa celó Benečanom, kajti on je bil tega mnenja, da turško orožje ne sme zarujaveti. V vsaki seji državnega soveta je obnovil to vprašanje ter se trudil na-

vzočne svetovalce pridobiti záse, da glasujejo za vojsko. Navzlic temu vendar ni njegova obveljala, pa je zatorej s potajnimi pismi izpodbadal Hasana, naj on začne čim prej vojsko v deželah cesarskih, zato da dobi on sam na ta način povod ter more obdolžiti cesarja, da je prekršil mir, ki je bil to leto (1591) zopet podaljšan na osem let. Hasan paša, ki se je že tako sam od sebe pripravljal na vojsko s Hrvati, čital je kaj rad le-to nagovarjanje velikega vezira ter si ni dal dvakrat reči. Že spomladi tistega leta napade hrvatske in slovenske dežele ter jih strašno opustoši, s seboj na Turško pa odvede velik plen in mnogo sužnjev. Bila bi pa še večja nesreča zadela Hrvatsko, da ni nastopilo deževno vreme in vsled tega povodnji, ki so končno prisilile Turke, da so se povrnili proti domu.

Dokler je Hasan paša tako ropal po Hrvatskem, niso med tem naši vojskovodje mirno gledali, nego so se zbrali, da se maščujejo krvoločnemu paši. Na zapoved Andreja Turjaškega se zberó Štefan Graswein, poveljnik koprivniški, Jurij Labohar in Mihael Sekelj, poveljnika trdnjavi križevski, Albin Graswein iz trdnjave ivaniške ter ostali poveljniki sosednih utrjenih mest s četami hrvatskimi in slovenskimi, ki so se vzdignile precej za tem nad Hasana. Le-ta pa se je bil med tem srečno umaknil, in le zadnjo četo pod Ali in Osman begom so dohiteli naši ter jo precej napadli. Ker so bili Turki preslabi, premagajo jih naši popolnoma, rešijo 400 krščanskih ujetnikov ter odnesó s seboj 120 turških glav kot dokaz sijajne zmage. Tudi Hasanovi topovi so prišli našim v roke, ker jih ni mogla njegova vojska potegniti iz močvirja. Hasan je sicer pisal po nje v Gradec nadvojvodi Ferdinandu, da mu jih povrne, ali ni dobil niti odgovora.

Ker je pa med tem tudi hrvatski ban Tomaž Bakač napadel Turke ter jim vzel trdnjavico Moslavino, pritožil se je Hasan paša po svojem poslancu Rustan begu na turškem dvoru v Carigradu, da so cesarski zares prekršili mir ter s tem zaslužili, da se ostro kaznujejo. Njegov prijatelj Sinan paša je bil največji zagovornik teh lažnjivih trditev, pa ko je še omenil, da verolomni cesar Rudolf II. ni plačal že dve leti dolžnega davka, dal je sultan Hasanu obsežno oblast, da se je mogel pripravljati za novo vojsko. Ni dolgo čakal, temveč se je spustil z nabranimi četami proti Kolpi, kjer je osvojil dve trdnjavici, namreč Goro in Hrastovico. Da se mu pa ne pripeti več taka nezgoda kakor zadnjikrat, ko je

moral pobegniti, pregledal je vso okolico teh obeh trdnjavic ter končno odločil sezidati trdnjavo za pribežališče v onem kotu, kjer se izliva rečica Petrinja v Kolpo. Ali ker ni imel dovolj gradiva pripravljenega, ni se mogel precej lotiti posla, temveč je odložil vse to na prihodnje leto ter naročil svojemu glavnemu podvzetniku, da pripravi do pomladi vse potrebne stvari za zidanje.

Od ondod se vzdigne Hasan dalje proti Sisku,[1] ker se je hotel z osvojitvijo te trdnjave osvetiti za pad Moslavine. On je bil te misli, da se bode posadka v Sisku ravno tako hitro podala, kakor ona v Gori in Hrastovici. Ali Hasan se je jako zmotil. On je zadel tukaj na odločnega branitelja mesta, namreč na Nikolaja Mikačiča, ki je sklenil braniti trdnjavo do zadnje kaplje krvi. Mikačič je bil mož majhne postave, ali velikega duha, ljubeznivega govora in človeškega srca, pa nikdo bi ne bil verjel, kdor bi ga bil videl, da je tak junak, kakoršnega se je skazal kasneje. Ko je torej Hasan videl, da se naši njega ne bojé, začel je na trdnjavo streljati, da bi tako razrušil zidovje ter potem napadel samo trdnjavo. Tri dni je streljal na grad iz malih topov, ali ni mogel zidú nič poškoditi. Potem se je začel Mikačiču groziti, ako mu ne preda trdnjave; ali vse to ni nič pomagalo. Ko je pa končno tudi sam spoznal, da mu manjkajo sile za osvojitev Siska, vrne se z vojsko proti Bosni, sporočivši še poprej Mikačiču, da bode v kratkem času zopet prišel še z večjo silo in močnejšimi stroji za obleganje, pa da mu bode že takrat vrat zavil.

Kar je bil Hasan hrabremu Mikačiču sporočil, to je tudi v resnici izvršil. Črez zimo se je neprenehoma pripravljal za vojsko in že spomladi l. 1592. je prihrumel na Hrvatsko ter se utaboril pri Brestu. Nató položi temelj novi trdnjavi, ktera je dobila ime Petrinja po rečici Petrinji, ter jo dodela v navzočnosti naše vojske. Le-tá se je bila zbrala na glas, da bode Hasan udaril zopet na kristjane, in se je utaborila tudi blizu Bresta. Tukaj je bil hrvatski ban s svojimi velikaši, potem karlovški general Andrej Turjaški in

[1] Sisek je trioglata, široka in močna trdnjava med Kolpo in Savo ter je bila pod nadzorom in upravo zagrebškega kapitelja. Upravo te trdnjave je predal kapitelju cesar Ferdinand I., kakor dokazuje izvirna listina v arhivu kapitelja zagrebškega. Poveljniki v trdnjavi so bili vedno kanoniki, in sicer zaporedoma po jedno leto. Leta 1591. je bil zapovednik Štefan Fabričič, ali zaradi nevarnih časov mu je pridružil kapitelj hrabrega Mikačiča za pomoč.

koprivniški poveljnik, a končno so prispele semkaj tudi slovenske čete, in sicer 600 konjikov pod vodstvom Krištofa Turjaškega. Ali zaradi nesloge niso poveljniki udarili o pravem času na sovražnika, ki je mogel med tem, ko so se naši prepirali, lahko dogotoviti trdnjavo. Mikačič pripoveduje, da je jokaje prosil generala Andreja Turjaškega, naj ne razpusti vojske brez boja, da se zastonj ne potrosi toliko hrane in denarja. On pa ga je prosil v imenu božjem, da naj ga ne sili na ta korak, ki bi ugonobil njega in njegove oklopnike. Po tem takem naša vojska gotovo ni bila pripravljena, niti dosti številna, da bi bila mogla z uspehom udariti na sovražnika, in Andrej Turjaški je moral biti silno oprezen vojskovodja, ki je znal vojno silo obeh strank dobro presoditi. Spustiti se v boj, pa biti potolčenim, bilo bi mnogo hujše, nego z zbrano vojsko se povrniti ter pričakovati boljše priložnosti za srečen uspeh. Da so zaradi takega ravnanja mnogi vpili na generala, to je popolnoma razumljivo; saj se je ravno tako zgodilo tudi Herbartu Turjaškemu, ko ni hotel leta 1565. napasti Turkov pri Krupi, kjer so se bili dobro utaborili z dvakrat večjo vojsko, nego je bila njegova. Pa kdo bi ga mogel dolžiti bojazljivosti? Saj je ravno zaradi svoje velike hrabrosti našel v boju pri Budačkem svojo smrt. In tako nam bode pokazala tudi bitka pri Sisku, da je bil Andrej hraber, toda oprezen vojskovodja.

Priznati pa vendar moramo, da je pri tej priložnosti zares nesloga mnogo zakrivila, in da ni čudno, da je sovražnik izvedel svojo prvo namero, ko je že 2. vel. travna dokončal zgradbo nove trdnjave petrinjske. Dan pred tem je slavil Hasan srečno dogotovljenje tega zidanja. Z godbo je obšel v svečanem izprevodu trikrat ta novi grad, a z nasipov je dal streljati iz topov, da se je razlegalo na daleč po okolici. Zvečer pa je pripravil vojski v taboru obilno gostbo, pri kteri se je sam Hasan posebno dobro zabaval s cigansko godbo. Že drugi dan se vzdigne iz tabora, pustivši do 1000 vojakov v trdnjavi petrinjski in do 200 v hvastovški, ter se odpravi v Kostajnico. Tukaj je razpustil del svoje vojske, ali mu naročil, da se ima v jednem mesecu zopet zbrati. Drugemu delu je pa zapovedal, da napravi most črez Kolpo, in da pripravi vse, česar bode potreboval, ko se povrne. S tretjim oddelkom vojske pa se napoti sam proti trdnjavi bihački. Nató se vzdigne tudi naša vojska ter se povrne proti svojemu domu.

Dokler je Hasan paša oblegal Bihač, naredil mu je drugi vojaški oddelek most črez Kolpo. Že 14. mal. srpana, kmalu ko je bil padel Bihač, nahajamo Hasana v Kostajnici, odkoder se je vzdignil proti Sisku, kajti 16. dne istega meseca je bil sovražnik že pri novem mostu na Kolpi, kjer bi ga bila mogla naša vojska, ki se je v drugič sešla, lahko ustaviti, ko bi bila složna. Ali na vso žalost se je zgodilo ravno narobe. Vsled izdajstva po nekem Vojniču je Hasan dobro poznaval to stanje krščanske vojske ter se je odločil nemudoma jo napasti. To se zgodi že 19. malega srpana. 15.000 Turkov je prešlo črez most proti banovi vojski, ki je štela komaj 2000 vojakov. Boj je trajal od druge do četrte ure. Naši so se spočetka junaško držali, ali bili so končno premagani. Konjiki so bili skoro vsi pobiti, in sploh je bila tako velika zmešnjava, da se ni znalo za bana nekoliko dnij, je li živ ali mrtev, dokler se ni javil iz Jastrebarskega našemu Andreju, ko ga je pozval, da znova zbere vojsko.

Bilo se je bati, da bode Hasan napadel Sisek poprej, nego bode prišla na pomoč močna posadka, za ktero je prosil Mikačič. Vendar pa se je posrečilo mali četici od 25 ljudij, da so se vtihotapili v trdnjavo navzlic turški straži, in še le tri dni kasneje je Hasan obdal Sisek. Da se mu pa ta trdnjava poprej preda, pokončal je vso okolico ter znosil vso hrano v svoj tabor. Spočetka je naskakoval trdnjavo ter klical na boj posadko. Ali ko je spoznal, da se branitelji njega ne bojé, in da se mu celó posmehujejo, podvzel je redno obsedanje. Od 22. do 29. malega srpana je neprenehoma napadal trdnjavo, ali naši so se pod poveljništvom Mikačičevim hrabro branili in vsako zvijačo, ktere se je hotel Hasan poslužiti, opazili in proti njej vsa sredstva upotrebili, samo da rešijo trdnjavo, kar se jim je zdaj tudi posrečilo.

Ko je Hasan videl, da s silo ne more dobiti trdnjave, upotrebil je zato grožnje in zvijače. V listu na Mikačiča mu natanko opisuje stanje v trdnjavi, kako malo ima vojakov, pa še manj hrane, in da se zatorej ne bode mogel dolgo držati. Mikačič se je začudil, ko je prečital pismo, pa začel misliti, kdo bi bil izdajalec v trdnjavi, dokler ni spoznal v tem nekega Marka Vojvodo, ki je že več let skrivno prijateljeval s Turki ter jim za denar izdajal tajnosti.

Mikačič, človek treznega in mirnega duha, znal je zatajevati svojo žalost nad tem grdim delom ter je še celó

prav dvorljivo razkazoval turškemu poslancu vso vojno pripravo, množino denarja, hrane in celó utrdbe mesta. Poslanec se je veselil v srcu, da je mogel pregledati vse, kar je bilo važno videti, in da bode mogel o vsem tem govoriti s Hasanom. Ali hudo se je zmotil. Mikačič je poklical njega in četovodjo Vojvodo k sebi na kosilo, razgovarjal se z njima kakor s prijateljema, toda po dokončani pojedini nagradi oba, kakor se je njima spodobilo. On pokliče namreč upravitelja topništva, Baltazarja Kranjca, da ju pogubi. Ta ubije oba s samokresom ter ju vrže po noči skoz okno v Savo.

Nekoliko dnij je že preteklo, a nestrpljivi Hasan ni mogel dočakati svojega poslanca iz Siska ter se je čudil, zakaj se ne povrne. Pošlje zatorej precej drugega poslanca k Mikačiču, ki se mu je imel zagroziti: ako je zavratno usmrtil prvega poslanca, bode mu Hasan to povrnil v jednaki, ako še ne v večji meri. Mikačič mu mirno odgovori, da je izpustil poslanca iz trdnjave, ako se pa ta ni povrnil, ni on tega kriv. Med tem pa mu obljubi, ker dobro vé, kako slabe so njegove sile za obrambo trdnjave, da se hoče paši popolnoma podati, ali le s pogodbo, da na predajo trdnjave pošlje črez tri dni samo najodličnejše bege in age; kajti za njega bi bila to sramota, ko bi tako važno trdnjavo predal priprostim vojakom. Hasan se je seveda silno razveselil te ponudbe, kajti mislil je, da bode dobil tako važno trdnjavo brez boja in prelivanja krvi v roke.

Mikačič je dal med tem napolniti vse male in velike topove z žreblji, kolesci in kroglami ter jih zakopati in pokriti s travo v veži stolpa, koder so morali Turki iti. Četrti dan zjutraj pridejo zares begi in age svečano oblečeni ter se počasi približujejo trdnjavi. Mikačič je zapovedal precej vrata odpreti ter pustiti 500 najodličnejših mož, da prekoračijo most, v redu po trije in trije skupaj stopajoč. Ko je že njih večji del prekoračil most, dá ga on hitro vzdigniti in zdaj zapaliti vse one skrite in nabite topove. Smodnik in železo raztrga in pokonča vse po redu.

Ko so to videli ostali Turki, ki so čakali pred mostom, pobegnili so hitro k Hasanu, da mu naznanijo, kaj se je zgodilo z njegovimi begi in agami. Ko je Hasan to slišal, razsrdil se je grozno ter strašno preklinjal krščanskega Boga; vrh tega pa se je tudi zaklel, da bode osvetil kri svojih junakov s tem, da pokonča in razdene trdnjavo, toda to se mu ni posrečilo. Ali tem strašneje je razsajal daleč okoli

Siska, požigal vasi in plenil polja ter odgnal s seboj na Turško do 35.000 ujetnikov.

Strah je zavladal vsled tega po vseh slovenskih deželah, kajti mislilo se je, da bode Hasan dalje prodiral. Posebno se je preplašilo ljubljansko prebivalstvo. Ko se je namreč zvedelo v Ljubljani o poboju naše vojske pod banom Erdedom in o hitrem napredovanju Turkov, našlo se je nekoliko lažnjivcev, ki so hitro po mestu razširili glas, da so udarili Turki naravnost proti Ljubljani, da si jo osvojé. Vse je začelo bežati iz mesta, nekteri so se kar čisto izselili, vzemši s seboj na vozovih toliko robe, kolikor je je bilo za prvi čas mogoče naložiti. Žene so objemale in stiskale k sebi svoje otroke, kakor da jih ne bodo nikdar več videle, a priprosti ljudje so stokali in vzdihovali po mestu, kakor da so že propadli. V tej stiski, vpitju in begu je bilo pogaženih nekaj odrastlih, še več pa otrok, kajti narod se ni mogel na noben način umiriti. Končno so se povrnili ogleduhi, ki so bili poslani, da se prepričajo o prihodu Turkov, ter so mogli pravo resnico povedati, da Turkov ni niti videti, in da so mnogo milj oddaljeni od Ljubljane. Še le nato se je polegel strah med prebivalci ljubljanskimi, ki pa niso bili še popolnoma varni, kajti čeravno so vojaški svetovalci v Gradcu hitro javili o tej nesreči Ernestu, upravitelju teh dežel, ter ga prosili nagle pomoči, vendar niso nič drugega dobili kakor obljubo za odgovor; in da se ni Sisek pri tem obleganju vzdržal, bila bi gotovo tudi Ljubljana videla to leto Turka pred svojim obzidjem.

O vseh teh dogodjajih so končno zvedeli tudi na cesarskem dvoru v Pragi, kamor so bili Turki cesarju javili, da je ban Erdedi prekršil premirje, in da se morajo oni zato osvetiti. Cesar Rudolf II. se je zaraditega razsrdil ter celó zabranil zbirati vojsko proti Turkom; ali njegov brat nadvojvoda Ernest mu je vendar končno dokazal, da so Turki krivi in ne ban, ki se je moral le braniti proti neprijateljem. Zdaj še le dobi nadvojvoda Ernest naročilo, da zbira čete po avstrijskih dednih deželah v pomoč Hrvatom in Slovencem v tej nejednaki borbi. Pod poveljništvom nadvojvode Karola, mejnega grofa Burgavskega, zbere se lepa vojska od kakih 12.000 mož v Zagrebu. Jeden oddelek te vojske pod poveljništvom Nadaždovim se zgrabi 17. kimovca pri Petrinji s Turki, ki naše popolnoma premagajo, Nadažda ulové ter ves krščanski tabor zaplenijo. Krivi pa so bili naši sami, ker so se dali zamamiti v neko sotesko,

kjer so jih Turki zajeli. Vsa ostala vojska pa se je kasneje razšla brez vsakega uspeha.

Hasan je precej po tej sijajni zmagi poslal 300 sužnjev v Carigrad, da proslavijo njegovo zmago. Dne 19. vinotoka so jih Turki vodili po Carigradu ter so jih nalašč peljali mimo cesarskega poslanca. Spredi je korakala godba, za njo pa četa, ki je nosila osvojeno orožje, potem vozovi, na kterih je bil natovorjen ostali plen, a končno sužnji: možje, žene, otroci in starčki, ktere so, ne gledé na starost, niti na slabost, gnali s palicami kakor živino, Turki pa so kričali od veselja. Ko se je izvršil obhod, razprodali so sužnje na trgu kakor neumno živino.

Ta sramota in strah pred Turki sta tako preplašila krščanski svet, da je cesar Rudolf II. odredil, naj se po nemških, ogerskih in njegovih dednih deželah vsak dan zjutraj, opoldne in zvečer zvoni z zvonom („turški zvon"), kar bi imelo spominjati kristjane, da molijo za rešitev in zmago kristjanov nad neverniki. Po slovenskih krajih se še dandanes zvoni v ta spomin zjutraj ob sedmih. Duhovniki so molili molitve s prižnice ter jih dali tiskane med narod razdeliti, da jih moli, ko sliši zvoniti turški zvon. Mater božjo, ktero so Hrvatje na svojih zastavah nosili v sliki, klicali so v teh strašnih časih na pomoč v gorečih molitvah po vsej osrednji Evropi. Tako velik strah je zavladal po oddaljenih krajih, a kolik je še potém moral biti na Hrvatskem in v slovenskih deželah, to si lahko mislimo!

Tako se je končalo to nesrečno in žalostno leto za Hrvate in Slovence. Ali prišlo je še hujše. Že dvakrat je bil Hasan paša pod Siskom in je obljubil, da pride še v tretjič. „Če pade Sisek, izgubljena je Hrvatska, pa tudi sosedne slovenske dežele," govorili so takrat na vseh zborih ter se živo pripravljali za odločno borbo. Sam cesar Rudolf II. je zboroval zaraditega na Češkem in Ogerskem ter nagovarjal tudi sosedne Nemce, da žrtvujejo kaj v to svrho. Da bode pa uspeh boljši kakor preteklega leta, poveril je cesar poveljništvo nad vso vojsko izkušenemu vojskovodji Rupertu Eggenbergu, ki je imel svoj glavni stan v Zagrebu.

Ko so se meseca velikega travna leta 1593. prikazale prve turške čete na mejah hrvatskih, poklical je Eggenberg precej pripomočne čete iz slovenskih dežel v Zagreb. Ob jednem zapové karlovškemu generalu Andreju Turjaškemu, da se utabori s svojo vojsko pri Jastrebarskem; generalu koprivniškemu, Štefanu Grasweinu, da se s svojo vojsko

premesti v Posavino, a poveljniku ivaničkemu, Belanu Grasweinu, da zasede predele okoli Siska. Vsled tega je nastalo živahno gibanje po vojaških taborih, v kterih so se zbirali vojaki, da ubranijo zadnjo važno trdnjavo na Hrvatskem. Da se ne zgodi kakšna nesreča, stala je krščanska vojska vedno za boj pripravljena, kajti če pade Sisek, izgubljene so tudi zemlje slovenske. S to mislijo je bil prešinjen ves narod, kar se vidi iz sledečih vrstic slovenske narodne pesni:

„Meji žuga turški blisek,
Hoče nam požreti Sisek;
Tur'k če vzel nam Sisek bode,
Nam narobe vse, vse pojde;
Mest' Ljubljana bo pokraj'na,
Kranjska d'žela turška drajna."

O vsem tem so pa tudi Turki zvedeli, in Hasan paša se je strašno oboroževal, samo da se osveti poveljniku trdnjave siške. Na vse strani je pošiljal glasnike k uglednim pašam, da mu pošljejo vojake, kterih neobhodno potrebuje. Od vseh stranij so vreli vojaki k njemu, in že 1. rožnika je imel zbrane vojske do 30.000 vojakov pri Banjiluki. V Gradiški na Savi pa so Turki spravili velike topove na štiri ogromne ladije, ktere je vlekla gradiščanska mornarica na svojih 29 šajkah. S to veliko vojsko se je odpravil Hasan naravnost pod Sisek, kamor je prispel že 14. rožnika. Tukaj se utabori z vojsko po bregovih in dolinah. Da more pa svojo vojsko postaviti pred sam Sisek, narediti si je moral most, kajti drugače ni bilo mogoče priti črez Kolpo. Po narodni pesni zapoveduje Hasan sam, kako se ima ta most narediti:

„Pa ni moč' črez Kolpo priti;
Vprašajo ga: Kaj bo st'riti?
Paša stopa ob potoci,
Grmeč boben nosi v roci,
Jezen trdo vanj teleba,
Da razlega se do neba.

Ves togoten rohni paša,
Ki se Turkom prav obnaša:
„Prek si vrvi potegnite,
Kož po vrhu naložite."
So mu tako naredili,
Preko Kolpe se spustili.

Pa pod Sisek se nabrali,
Tam se v rove zakopali."

In že sledeče noči je začel Hasan paša nasipe delati na oni strani Kolpe, da se zapre Sisek od vseh stranij. Poveljnika sta bila dva kanonika, Gjurak in Fintič; Mikačič je bil odšel. Dobila sta pa že poprej od Eggenberga v pomoč 100 vojakov, a iz okolice so bili vzeti vsi mladeniči v vojake ter poslani v trdnjavo, da jo branijo.

Med tem pa je ostal v trdnjavi za poveljnika sam Gjurak, ker je Matija Fintiča in 12 vojakov ubila krogla iz topa. Hasan je hotel to nesrečo uporabiti ter poveljnika trdnjave záse pridobiti z velikimi obljubami, kar je poskušal tudi že za časa prve in druge oblege, pa to se mu ni posrečilo. Sevéda bi se zdaj Sisek ne bil vzdržal, ko mu ne bi bila prišla o pravem času pomoč, za ktero je poveljnik silno prosil. Zatorej je Eggenberg vsem generalom in poveljnikom sporočil, da naj hité dan in noč, kajti Sisek je v največji nevarnosti.

Andrej Turjaški, ki ima največ zaslug, da je bil Sisek rešen, pripoveduje nam prav jasno v svojem poročilu, kako se je krščanska vojska zbrala, in kako se je junaško obnašala pod Siskom. On spočetka ni verjel, da so Turki že tako blizu, ker mu ni bilo nič javljeno. Ali ko je zvedel, kaka nevarnost preti Sisku, vzdignil se je precej s svojo četo, namreč z 200 kranjskimi in 100 koroškimi konjiki, s kterimi je prispel že 18. rožnika v tabor Eggenbergov in banov. Turjaški je razvidel precej položaj vojske ter zahteval, da se udari čim prej na Turke, češ, vojakom primanjkuje hrane. On sam je bil v taki denarni stiski, da si je moral izposoditi nekoliko stotin goldinarjev, da je mogel dati vsakemu konjiku po dva goldinarja za največje potrebe. Na vso srečo so poslušali Turjaškega ter so se 19. rožnika vzdignili proti Sisku. Pri Brezovici so se pokazale prve turške čete, ktere so pa naši popolnoma premagali in razbili ter se 21. rožnika utaborili pri Novem gradu, kamor je obljubil priti tudi Jurij Zrinjski, ali bil je zadržan.

Krščanska vojska je štela pod svojimi 12 poveljniki komaj 4000 mož. In s to četo so se upali kristjani napasti vso turško vojsko od 30.000 vojakov! Kolika smelost in hrabrost posebno našega Andreja Turjaškega, ki je ta boj odločil na korist krščanstvu!

Med vsemi junaki je razun Andreja Turjaškega najbolj slovel Adam Ravbar, kranjski glavar konjikov, kterega opeva tudi slovenska narodna pesen kot junaka. Rodovina Ravbarjev je bila slovenskemu narodu posebno draga, zato pa ni čuda, da jo je narodna pesen ravno pri tej priliki tako odlikovala. Vsemu slovenskemu narodu je bil še v teh časih v dobrem spominu Andrej Eberhart Ravbar zaradi svoje velike telesne jakosti in dolge brade, in potem se ni čuditi, da narodna pesen tudi njegovega naslednika kot junaka pozna. Slovenci pa tudi njemu vse zaupajo ter mu:

Beli list so napisali,
Ga na Krumperk mu poslali.
Tam prebiva jaki Ravbar,
Nepremagan konjski glavar.

Ko je pa Ravbar iz prejetih pisem razvidel, da ga proti turškemu paši pozivljejo na boj, ki se ima odločiti pri Sisku, ter spoznal, da je paševo podvzetje presmelo in smešno:

Stopi gori v svoje line
Do gospoje Katarine:
„Dve nedelji bodi zdrava,
Da jo s pašo zaigrava.“

Po tedanji navadi je imel vsak velikaš nekoliko oboroženih mož v svojem gradu, a kedar jih je potreboval kaj več, nabral si jih je med svojimi podaniki. Tako tudi o tej priliki:

Glas gospodov hlapce kliče,
Osemnajste svoje Čiče:
„Zor je, vzdramši se vzdigajte,
Brze konj'če napajajte,

Jih sedlajte, obrzdajte,
Koj na vojsko napravljajte;
Hod'mo v zidano Ljubljano,
Trdno, v'soko in prostrano.“

Hlapci konje zasedlali,
Pa vsi ročno zadirjali.
Prej se konjica ne vstavi,
Še le pri zeleni Savi.

Pri Črnučah še takrat ni bilo mostú, ampak brod, na kterem so se prevažali ljudje. Ravno je bila velika voda, in brodniki niso mislili na vožnjo, ampak so počivali. Ravbar pa mora s svojo vojsko naprej proti beli Ljubljani ter jedva po dolgem prigovarjanju s prevozačem Andrejem pregovori ljudi, kterim je obljubil „svetlih zlatov“, da so jih prepeljali. V tej narodni pesni se je ohranil celó spomin na turški denar, ki se je videl takrat večkrat po slovenskih pokrajinah. To so turške jašpre, turški srebrni drobiž. Po narodni pesni:

Ravbar kliče tu brodnike
Pod Črnučami voznike:
„Le na noge, le vstanite,
Nas prek Save prebrodite!“

Kmal' brodniki zakrmili,
So Bogá lepó prosili,
Da b' jih zdrave še vozili,
Turške jašpre si služili.

Ravbar zapové potem izplačati brodnikom ter jo mahne jaderno proti beli Ljubljani, kjer vzdrami zaspane meščane iz spanja ter ljubljanskim gospém, ki so hotele z zlatom in srebrom odkupiti svoje može, odločno odgovarja, da zdaj ni časa za podkupovanje, ampak za vojskovanje; kajti Turčin

je blizu meje, in če pade Sisek, padla bo tudi Ljubljana; zatorej morajo biti za vojsko vsi pripravljeni. Ravbar:

Zlate reče jim podati,
Jaderno pa zadirjati
Preko polja do Ljubljane
Trdne, v'soke in prostrane.

Ravbar: „Gospe, tih! in mamke,
Potrpite malo samke,
Zdaj ni časa podkup'vati,
Sila se je vojskovati.

Boben zdaj mu zaropoče,
Ga preslišat ni mogoče.
Ravbar si vojakov zbere,
Dol pod Sisek z njimi vdere.
Tolk' je Turka na terišču
Kol'kor mravelj na mravljišču.

Okoli majhne trdnjave siške pa se je zarés vse trlo sovražnih Turkov. Kakor na mravljišču je mrgolel narod ter se pripravljal na odločilni boj — 30.000 Turkov proti peščici kristjanov. Zdaj bi bil Sisek gotovo izgubljen, da se ni krščanska vojska napotila tako hitro na pomoč.

Kakor smo že omenili, utaborila se je naša vojska 21. rožnika v Novem gradu, kjer je tudi prenočila. Zjutraj 22. rožnika je bil sklican vojni sovet, o kterem imamo različne glase, ki se samo v tem strinjajo, da sta bili predloženi dve nasprotni bojni osnovi. Po jedni se je imelo udariti na sovražnika brez odlašanja, po drugi pa se povrniti z vojsko ter Sisek prepustiti njegovi usodi. Za prvo bojno osnovo je bil zavzet Andrej Turjaški, ban Tomaž Erdedi in Melhior Rödern, za drugo pa sam glavni poveljnik Eggenberg [1] in vodja Tahi. Spočetka je nadvladalo mnenje previdnejših vojvod. Že so bili sklenili, da se mora vojska povrniti, kajti sila sovražnikova je bila nasproti naši preogromna. Pa tudi most, ki so ga Turki čez Kolpo naredili od vrvij in napihnjenih kož, kakor se v narodni pesni glasi:

Prek si vrvi potegnite,
Kož po vrhu naložite,

bil je sovražnikom od velike koristi, ker jim je bilo lahko se črezenj umakniti pred našo silo. Najhujše pa je bilo za kristjane, ko bi bili zdaj potolčeni, ker zdivjani Turki ne bi bili zadovoljni samo s Siskom, temveč bi bili udarili dalje proti slovenskim deželam. Ko so se vojvode še o teh zadevah

---

[1] Eggenbergi so slovenskega rodú iz Radgone, pa so se povzdignili od priprostih meščanov in trgovcev po svoji nadarjenosti in marljivosti do tako visoke časti. Naš Rupert Eggenberg je umrl l. 1611., slavljen kot junak in državnik, ter je pokopan v grobnici, ktero si je dal sam postaviti v Arnožu na Štajerskem.

razgovarjali, prijezdi nagloma glasnik iz Siska in javi Andreju Turjaškemu, da je Sisek v veliki nevarnosti. „Ako posadki še danes ne pride vojska v pomoč, morala se bode trdnjava predati,“ bile so zadnje, ali odločne besede glasnikove.

Ta glas je tudi vse do zdaj neodločne in oprezne vojskovodje ganil; pa ko je nato Andrej Turjaški navdušeno izgovoril znamenite besede, „da je treba, ne gledé na število sovražnikov, hrabro nanje udariti ter si zmago od Boga izprositi,“ prenehalo je vsako daljno dogovarjanje, in sklenili so, da se precej vsa vojska vzdigne nad sovražnika.

Kaj pa se je med tem godilo v Sisku? Turki so napadali in streljali tako močno na trdnjavo, da se ji je bil približal že zadnji dan njenega obstanka. Hrabra je morala biti zares krščanska posadka v trdnjavi, da je mogla pod svojim poveljnikom Gjurakom odbijati vse napade ter hitro zadelovati vse prestrele, ki so jih sovražnikove krogle napravljale v slabem zidovju. Turki so hrabremu poveljniku metali v trdnjavo tudi razne obljube, napisane na papirju. Ali on se je odločil, da se bode branil do zadnje kaplje krvi, meneč, da je vodja dolžan žrtvovati življenje za Boga in domovino. In tako je vzdržal vse silne napade turške, dokler mu ni iznenada prispela pomoč ter ga rešila Turkov in vseh neugodnostij.

In zares pride obleganim Siščanom naša vojska o pravem času na pomoč ter jih reši, premagavši Turke v hudi bitki. Ko je bilo namreč sklenjeno, da se ima udariti na sovražnika, bila je vsa vojska postavljena v bojni red. Hrvatje, ktere je vodil sam ban Tomaž Erdedi, stali so v prvem bojnem redu, drugemu oddelku je zapovedoval Andrej Turjaški, a tretji oddelek je vodil Eggenberg z Rödernom. To je bilo večjidel konjištvo. Za njimi so prišli na vrsto pešci, ktere je vodil Žiga Posedarski (Paradajzar).

Precej ko je Hasan paša zvedel, da so se naši vzdignili nanj, prepelje svojo vojsko črez Kolpo našim naproti. On je ravno obedoval, ko mu je naznanil Memi beg Zvorniški, ki je stražil s četo pešcev prelaz črez Kolpo, da sliši glas bobnov in trobelj, ki se vedno bolj približuje. Paša se je prestrašil ter precej poprašal pribega Vojina, ki je sedel zraven njega, kaj bi moglo to pomeniti. Vojin, ki ni mogel verjeti, da bi se bilo na enkrat zbralo toliko kristjanov, odgovori mu, da se približuje bržkone jeden Erdedovih bratov ali sorodnikov, ker bi rad malo vznemiril tabor. Ali

kmalu prihité drugi glasniki s poročilom, da se ne sliši samo glas trobelj, ampak da se vidi celó svetlo orožje in vihrajoče zastave vse krščanske vojske.

Ko je Hasan to slišal, vzdigne se hitro od mize ter zapové trobiti in bobnati na vso moč, da se vojska zbere in postavi v bojni red. Po narodni pesni Hasan

Paša stopa ob potoci,
Grmeč boben nosi v roci,
Jezen trdo vanj teleba,
Da razlega se do neba.

Nato se zares njegova vojska hitro zbere ter se prepelje precej črez Kolpo. Bilo je vseh vkup 18.000 najboljših čet, večjidel konjikov; vsa druga vojska je ostala v taboru na drugi strani Kolpe pod poveljništvom bega Vučidolskega in bega Hlivanskega, ki sta imela neprenehoma streljati na trdnjavo. Hasan paša se je utaboril pri Otoku, v kotu med Kolpo in Odro, ki se tukaj stekata. Hasanova vojska se je tako postavila, da ji je bila od zadi Kolpa, na levo Odra, a na desno most, črez kterega je prekoračil Kolpo, in kteri mu je imel varovati zvezo s taborom. Da bi pa kristjane še bolj pokončal, uporabil je zvijačo. On se je namreč nadejal, da se bodo naši v prvem navalu preveč blizu v njegovo vojsko zaleteli, tako da jih bode mogel zajeti ter pokončati. Na ta način se je njegov bojni red raztezal cele pol milje daleč.

Bilo je med 10. in 11. uro, ko sta se obe vojski sprijeli. Hrvatske čete, ktere so vodili Ivan Draškovič, Benedikt Juroc in Frančišek Orehoc, sprijele so se prve s 1000 najboljšimi turškimi konjiki, ktere je bil Hasan postavil vojni na čelo. S silnim krikom se spopadejo. Ali ker je bil sovražnik mnogo številnejši od naših ter je v prvem trenutku udaril z vso silo na nje, začeli so se naši umikati, da najdejo zaslombe in pomoči pri ostalih četah. Zatorej so hitro poslali Vuka Druškoca, odvažnega mladeniča, k Andreju Turjaškemu, ki je vodil drugi del vojske, da naj se podviza in pride hitro na pomoč prednjim četam. Turjaški potegne nato samokres iz pasa ter vstreli z njim v znamenje svojim četam, naj napadejo sovražnika; ob jednem jim je zapovedal, da ima streljati iz svojih pušek najprej prvi red, a potem drugi, in končno tretji, tako da so krogle neprenehoma letele na sovražnika. Ta naredba je mnogo pripomogla k sijajni zmagi.

Turjaški je prišel ravno o pravem času na bojišče, kajti že se je bil Hasan zagnal z vso svojo vojsko na naše. Pripoveduje se, da je Hasan, poprej ko se je odpravil v bitko, poprašal turškega svečenika, ki je jezdil zraven njega, kakšen konec boja mu more prorokovati. Ko je le-tá nekaj izmrmral ter prelistal svojo proroško knjigo, ktero je nosil s seboj, odgovori mu, da je vsemogočni Bog zapustil Turke, a se pridružil kristjanom. Na te besede se je Hasan preplašil ter rekel: „Človek mora vse pretrpeti, kar mu je Bog namenil, bodisi zlo, bodisi dobro.“ To pa je bil, pravi Valvazor, krščanski odgovor iz nekrščanskih ust.

Ko je Andrej Turjaški prihitel svojim prvim četam na pomoč, udarili so Hrvatje zopet s podvojeno hrabrostjo na sovražnika. Pri tej priložnosti se je posebno odlikoval ban Tomaž Erdedi s svojo četo. Na obeh straneh so ropotali bobni in brenčale troblje, da je bilo strašno slišati. Nekoliko časa so se borili z jednako srčnostjo na obeh straneh, in boj je bil neodločen. Hasan je napadel z vso silo kranjske konjike in karlovške arkebuzirje ter koroško konjiško četo. Ali le-té čete so bile ohrabrene po nagovorih svojih poveljnikov Andreja Turjaškega in Adama Ravbarja ter so v kratkem odločile bitko s svojimi kratkimi puškami, odločno navalivši na sovražnikovo središče ter neprenehoma streljaje na neprijateljske bojne vrste, kakor je bil Turjaški zapovedal. Slovenska narodna pesen gotovo ni brez pomena proslavila v tej bitki najodličnejšega junaka Ravbarja, kajti v njej se poje:

Naprej v dir je Ravbar tekel,
Velk'mu hlapcu: „Stopi“, rekel,
„Zlez' na to visoko drevce,
Gledaj dobro na banderce!“

Po bandercih sodi narodni pesnik tudi vnetost boja:

So banderci videt' beli,
Trdo mujo bomo 'meli,
So banderci pa rudeči,
Nič ne bodimo boječi.

Hlapec vidi vse rudeče,
To st'ri Kranjce vse goreče;
Tako v Turka se zagnali,
Da so vsega posabljali.

Turki so sicer poskušali, da bi smelega napadalca obkolili, ali smrtonosne krogle naših junakov jih zmedejo, in kmalu se pokaže nered v njihovih bojnih vrstah, ki so se začele pomikati proti desnemu krilu in proti mestu. V tem jako ugodnem trenutku udari tretji oddelek krščanske vojske pod Eggenbergom na turško desno krilo ter ga razbije, a ob jednem je Eggenberg poslal četo vojakov pod povelj-

ništvom Štefana Blagaja in Jakoba Pravka, da zasede most črez Kolpo ter tako Turkom pot zapre. Oba sta svojo nalogo dobro izvršila. Po tem takem je neutemeljen glas, da se je most na Kolpi podrl vsled velike množice bežečih Turkov, ker oni nanj niti dospeli niso.

Zdaj so bili Turki čisto potisnjeni v kot med Kolpo in Odro. Naša vojska je udarjala nánje nemilosrčno; pa tako čisto zmedeni niso niti mislili več na obrambo, nego so začeli bežati k rekama, da ji preplavajo ter se tako rešijo. V narodni pesni se o tej zadnji borbi poje takó-le:

„Turka bomo pozobali,
Kakor da bi črešnje brali;
Prej mirú ne bomo dali,
Dokler ga ob tla ne djali.“

In to se je tudi zgodilo, kajti le redkim se je posrečilo, da so preplavali reko, kajti tukaj so bregovi jako strmi, in vsled tega je bilo težko dospeti na breg; vrh tega pa se je zagnala tolika množica ljudij v vodo, da so pri rešitvi ovirali drug drugega. Kdor ni znal plavati, lovil se je za svojega soseda, pa sta navadno oba utonila. Od množice plavalcev si videl komaj vodo, ki je tako postala skoro grob za vse. Od 18.000 vojakov, ki jih je prepeljal Hasan črez most, rešilo se jih je komaj 2500 mož. Tudi sam Hasan paša se je utopil v vodi. Koliko pa se je sploh ljudij in konj potopilo, posnamemo lahko iz tega, da so še tretji dan po bitki plavala trupla po vodi.

Ko je siška posadka videla naše v boju s Turki, pridrvi iz trdnjave ter udari tudi ona na bližnje Turke. V priznanici, ktero je dal hrvatski zbor Blažu Gjuraku l. 1595. za večni spomin njegovega junaštva, pripoveduje se o tem takó-le: „Ko je Blaž opazil, da sta se pograbili obe vojski, od kterih jedna je bila mravljinček proti množini druge, ni čakal do konca borbe, ampak zbere hitro svoje junake ter pridrvi iz trdnjave na bližnje sovražnike s takšno silo in odločnostjo, da jih je v kratkem času večji del pobil, nekaj pa pognal v vodo, kjer so se potopili.“

Preostali del turške vojske, ki je bil ostal v taboru na oni strani Kolpe, pričakoval je, da se bodo boritelji slavodobitno povrnili v tabor, kjer se bodo zvečer zabavali zaradi srečne zmage nad kristjani. Ali ko so videli, kako so Turki iz domnevnih levov postali jeleni, a Hasan sam zajec, kako so od vseh stranij bežali in se končno začeli daviti in topiti v Kolpi in Odri, zažgali so smodnik in ostalo bojno

pripravo; le topove so morali pustiti, kterih so se pa naši takoj polastili, in so hitro pobegnili iz tabora na vse strani.

Zmaga krščanska je bila popolna, sovražnik je pobegnil brez daljšega boja. Na begu in bojišču je izgubil dobri dve tretjini vojske, in ves tabor je prišel našim v roke. Plen je bil preobilen. Šatori, od kterih so bili mnogi z zlatom in svilo ozaljšani, kakor tabor Hasanov in mnogih begov, bili so polni oklepov, sabelj, pušek, prstanov, konjskih sedel in drugih stvarij, ki so bile večjidel s srebrom in zlatom okovane. Našim je prišlo v roke tudi vse brodovje z malimi šajkami (čolni) vred, ki so jih rabili za prevožnjo, kakor tudi vsi topovi, kterih je bilo 39, a med njimi devet velikih za obleganje trdnjav. Najogromnejši je bil „Kacijanarjev top“, zato tako imenovan, ker ga je bil vojskovodja Ivan Kacijanar izgubil v nesrečni bitki pri Oseku leta 1537.

Vseh Turkov je padlo okoli 18.000, med njimi sam Hasan paša, kakor smo že omenili, potem 13 begov, 40 alajbegov (poveljnikov spahij), 200 zaimov (nižjih poveljnikov), 400 odličnih spahij (konjikov) ter sila mnogo janičarjev in asapov (priprostih vojakov). Med mrtvimi se je nahajal tudi Mehmed beg Hercegovski, sultanove sestre sin, za kterim so najbolj žalovali v Carigradu. Od vseh begov so se rešili le štirje, ki so bili na drugi strani Kolpe pri topovih.

Hasana in druge odlične Turke, ki so se potopili v vodi, izvlekli so kmalu naši vojaki iz vode z železnimi kavlji, sulicami in drugim orodjem, pobrali z njih bogate obleke, z zlatom in biseri okovane sablje, zlate prstane in druge dragocenosti; končno jim odrobijo glave in potegnejo z njih kože, pa jih napolnijo s piljevino in slamo. Da se osvetijo Turkom, ki so bili na ta način onečastili glavo Herbarta Turjaškega, dal je neki Vid Klekovič na kolec natakniti jedno teh s slamo nadetih glav ter jo vojakom očitno razpostaviti. Še mnogo dnij po bitki so vojaki in kmetje vlačili iz vode turška trupla ter plenili z njih različne dragocenosti.

Ujetih pa je bilo Turkov prav malo, ali skoro nič. Komaj se je našlo 10 ali 12 ujetnikov v taboru; med njimi je bil Hasan aga, kterega je ulovil dalmatinski konjik iz Tahijeve čete, po imenu Lukinič, in Daut spahija, kterega je ujel slovenski vojak stari Radič. Poleg njega so ujeli tudi nekega turškega konjika, ki je trdil, da je padel Hasan

paša z mosta v vodo ter tako nesrečno skončal. Naših pa je v tej bitki prav malo storilo smrt. Po nekih poročilih je padel samo jeden arkebuzirski pisar z dvema konjikoma in 10 huzarjev; od pešcev pa je poginilo okoli 30 do 40 Uskokov, ki so bili zasedli most poprej, nego so prišli Turki do njega, kjer so se pa deloma potopili, deloma pa bili pogaženi, ker so Turki silno pritiskali na most. Med njimi sta pripadala dva koroški, dva pa karlovški četi.

Okoli dveh popoldne tistega dne so se napotili zmagalci v osvobojeni Sisek. Siški poveljnik je bil istim ljudem, ki so bili ostali v trdnjavi, ukazal, naj klečé molijo tako dolgo, dokler Bog ne podeli kristjanom zmage. On sam pa se je v tej borbi tako hrabro obnašal, da so ga vsi brez razlike hvalili zaradi njegove hrabrosti. Vojska, vesela zaradi te nenadne zmage, izrazila je svojo zahvalnost Bogu, ki jim je pomagal v tej stiski. Šla je namreč trikrat v izprevodu okoli grada ter slavila z zahvalnimi molitvami dobroto božjo. Prav umestne so besede našega zgodovinarja Valvazorja, ki jih je izrekel pri tej priliki: „Presojaš li neizmerno število mrtvih sovražnikov, pokončanih od male čete krščanske, ali veličino zmage, ali pomoč rek Kolpe in Odre, ktero sta dajali, potopivši sovražnika: moraš priznati, da je Bog podelil ljudem veličastno zmago. Bog je namreč tisti, ki ponižuje ohole in prevzetne ljudi, slabim pa deli moč in hrabrost.“ In Andrej Turjaški je v svojem, cesarju poslanem poročilu, v kterem navaja, kako so se v tej bitki hrabro borili na obeh straneh, in kako so se pri cesarski vojski zbrale najboljše in najhrabrejše čete iz vseh krajev, sklenil spomenico s sledečimi besedami: „Sploh pa je Bog vsemogočni tukaj pokazal svojo moč ter se sam boril za svoje siromašne kristjane.“

Glasniki so veseli glas o tej zmagi raznesli na vse strani. Eggenberg je odpravil precej poslanca k nadvojvodi Matiji, kakor tudi k nadvojvodinji vdovi Mariji, da ustmeno sporoči veselo naznanilo; 28. rožnika pa je poslal na cesarski dvor tudi pismeno poročilo o vsem dogodjaju. Ko je cesar Rudolf II., ki je bil takrat v Pragi, zvedel o zmagi naše vojske, šel je precej v dvorno kapelo, kjer so peli zahvalno pesen in tako dajali Bogu čast za podeljeno pomoč. Tudi je cesar poslanca Eggenbergovega nadaril z zlato verižico, vredno 190 tedanjih kron (to je 335 gold.); iz tega pa tudi vidimo, kako važen in vesel se mu je zdel ta glas o zmagi krščanski.

Pa ne samo na cesarskem dvoru, temveč tudi po vsej ostali Evropi se je proslavljala ta zmaga in slavili junaki z raznimi spomenicami. Tako je papež Klement VIII. že 10. malega srpana napisal lastnoročno pismo zmagalcu Andreju Turjaškemu, kteremu se čudi, pa tudi zahvaljuje za njegove modre nasvete v bojnem sovetu ter za njegovo hrabrost v boju. Priporočujoč ga Bogu, želi papež, da ohrani tudi v prihodnje svojo slavo, ter pričakuje, da se bode posvetil osvajanju bližnjih, od Turkov zajetih trdnjavic. Tudi hrvatski ban Tomaž Erdedi je dobil pohvalo od papeža, a španski kralj Filip II. ga je zaradi njegove posebne hrabrosti v tej bitki imenoval za viteza reda odrešenikovega, podelivši mu zlato, z biseri okrašeno svetinjo z grbom tega reda in z napisom: „V Bogu sem zmagal“.

Pri božjih službah se je po vseh cerkvah pela zahvalna pesen za to čudno zmago, in v pridigah so se spominjali slavnih vojskovodij v tej bitki. Glasoviti cerkveni govornik Abraham a Santa Klara, menih avguštinskega reda na Dunaju, izrazil se je v svojem govoru na čast sv. Mohorju in Fortunatu o tem važnem podvzetju pri Sisku takó-le: „Ali ni to, Andrej Turjaški, prepovedana igra proti Hasanu?“ Ta prepovedana igra pa je bila dobljena in važnost tega dne (22. rožnika l. 1593.) sploh v krščanskem svetu pripoznana.

V spomin te sijajne zmage je dal zagrebški kapitelj sezidati pri Sisku v vasi Gredi kapelico, posvečeno mučeniku sv. Ahaciju, ker je 22. rožnik dan tega svetnika. V stolni cerkvi zagrebški pa se daruje slovesna služba božja na večni spomin te zmage dne 22. rožnik še dandanes. Tudi v ljubljanski stolni cerkvi in v cerkvici sv. Ahacija blizu Turjaka so bile ustanovljene sv. maše na dan 22. rožnika ter se še dandanes zvesto opravljajo. Pri tej službi božji rabi v ljubljanski stolnici mašnik mašno obleko, ki je narejena iz zlatega plašča Hasanovega. Tkanina je rudeč damast, bogato z zlatom in svilo spleten (z zelenimi in modrimi cvetlicami). Leta 1655. je bila ta oprava predelana, in ker se je bila s časom preveč izrabila, odredil je kapitelj, da se sme le redkokdaj rabiti, samo da se obvaruje kot sveta starina. Tudi v cerkvici pri Turjaku, posvečeni sv. Ahaciju, obhajajo še dandanes prav slovesno spomin te zmage. Že na predvečer naznanja strel iz topičev praznik sv. Ahacija, in dne 22. rožnika mrgoli vse živo okoli te sicer redkokdaj obiskovane cerkvice, skrite med visokimi smrekami. Jako važen in veličasten je ta dan v slovenski zgo-

dovini, in vsak Slovenec mora biti nanj ponosen, saj je proslavil njegovo ime na široko. Kako ponosno se vzdiguje nad prijaznimi griči Dolenjske mogočni Turjak, ta svedok najžalostnejših in težavnejših časov slovenske zgodovine.

Dva dni je počivala naša vojska pod Siskom, a tretji dan se vzdigne črez Kolpo po obnovljenem mostu, da udari na Petrinjo, kamor so pobegnili ostanki turške vojske. Zapustivši Kolpo na levem bregu, gredó skoz šume, ki ležé med Drenčino in Petrinjo. Bilo je deževno vreme, in vojska je zato počasi napredovala. Ko pa je med tem Rustan beg zvedel, da so se naši vzdignili na Petrinjo, začel se je precej pripravljati na obrambo.

Zdajci so banu Erdedu naznanili, da se je Eggenberg, ki je šel od zadi, povrnil s svojimi četami in z velikimi topovi, s kterimi bi se naj streljalo na Petrinjo. Bán je precej prihitel k njemu ter ga vprašal, zakaj se noče dalje bojevati. Eggenberg se je opravičeval s tem, da nima dovolj hrane za vojsko, a vrh tega še trdil, da ne sme brez posebnega povelja cesarjevega iti s topovi na trdnjave, češ, da še navidezni mir obstoji med cesarjem in sultanom. Sovražnik je za sedaj dovolj kaznjen za to, da je bil prekršil mir; odslej bo morda bolj pazil na mir. Ali ban mu odgovori, da mu ni treba posebne zapovedi cesarjeve, ko mu sama roka božja kaže, kaj je treba delati, in ko vé, kako je Petrinja nevarna za Hrvatsko, Kranjsko, Koroško in Štajersko. Ali zastonj je bilo vse nagovarjanje banovo ter očitna nezadovoljnost in mrmranje hrvatskih in slovenskih čet. Eggenberg je odvedel svojo vojsko nazaj ter jo pri Sisku razpustil. Zdaj ni preostalo tudi banu Erdedu nič drugega, nego da se i sam povrne s svojimi četami. Ravno tako je storil tudi Andrej Turjaški. Že sedmi dan po bitki pri Sisku, namreč 28. rožnika l. 1593., povrnil se je viteški vojskovodja s svojimi karlovškimi četami slavodobitno v Karlovec. In kakor je ban Erdedi proslavil to zmago v Zagrebu, tako je storil tudi Andrej Turjaški v Karlovcu, da pokaže s tem važnost te zmage, s ktero so turško moč jako oslabili. Topovi so doneli z nasipov karlovške trdnjave, ko se je slavljeni vojskovodja bližal banskim vratom (na glavni straži), kjer ga je narod sprejel z velikim slavjem in veliko radostjo ter ga spremil v cerkev sv. trojice, da je bil pričujoč pri sv. maši in zahvalni pesni za dobljeno zmago. Pri prihodu v mesto so nosili pred njegovo četo glavo Hasa-

novo in Mehmed bega Zvorniškega, da se tako Turkom osveti za ono, kar so bili storili njegovemu stricu Herbartu leta 1575. Vrh tega pa je bilo videti še šest glavnih turških zastav in srebrnih bojnih trobelj, ktere so zaplenili naši.

Med tem pa so zvedeli tudi v Carigradu o nesrečni bitki in veliki izgubi, ki jih je zadela. Ves narod se je vsled tega vznemiril. Izgubo pa so opisovali nalašč še strašnejše, kakor je bila v resnici. Povsod se je vpilo, da bode zdaj izgubilo turško cesarstvo vso Bosno, Ogersko in Slavonijo, in da se ne more nič več o kakšnem osvojenju v teh deželah govoriti, ampak da morejo samo to varovati, kar še zdaj posedajo. Zavoljo velike izgube topov, vojske, mnogih paš in dveh vnukov sultanovih sester je narod proglasil to leto za „žalostno leto“, in tako se tudi spominja pri turških zgodovinarjih. Posebno pa je krvoločni veliki vezir Sinan dražil narod, samo da prisili sultana na vojsko proti cesarju Rudolfu II., s čimur bi se mu davna želja izpolnila. Sultan se je bal splošnega upora, pa je zatorej popustil. Vojsko so bili rés v sovetu sklenili in jo početkom malega srpana slovesno razglasili v glavnem mestu turške države. Zdaj so nastopili za kristjane zopet hudi časi, ali v sledečih borbah ni sodeloval naš junak Andrej Turjaški; zakaj kmalu po siški bitki je odstopil, ker se je hotel odpočiti od velikega truda. Vendar pa ni dolgo živel v miru, kajti že sledečega leta 1594. je umrl neoženjen.

Cesariča in cesaričina.

(Národna pravljica; zapisal *J. Kržišnik*)

Živel je mlad in priljuden cesar. Ko se nekega dne izprehaja zunaj mesta, naletí na kopo igrajočih otrok in se pomudi dalje časa pri njih. Spremljevalci so se mu v tem udaljili že malo naprej. Koraka torej sam proti svojemu stolnemu mestu. Gredé mimo koče, ki je stala tik ceste, sliši, kako se menijo v njej pri oknu šivajoče tri šivilje.

„Če bi bil svetli cesar moj mož,“ govori prva, „naredila bi mu toliko oblačila, da bi ga imel on z vso svojo vojsko dovolj.“

„Če bi bil svetli cesar moj mož,“ pravi druga, „napekla bi mu toliko kruha, da bi ga imel on z vso svojo vojsko zadosti.“

„A če bi bil svetli cesar moj mož,“ vzdihne tretja, „rodila bi mu takih otrok, da bi se zasvetili kakor zlato, kedar bi se odkrili.“

Drugo jutro pokliče cesar šivilje v svoj grad in jim ukaže, da mu povedó, o čemur so kramljale prejšnji dan. Dolgo časa se branijo in trdé, da niso prav nič govorile, ker jih je sram praviti vpričo cesarja, kar so besedovale. A nazadnje vendar le priznajo, kaj je vsaka dejala. Cesar omoži prvo šiviljo s svojim krojačem, drugo s svojim pekarjem, a s tretjo se oženi sam.

Bliža se čas, da ima cesarica poroditi. A cesarju je treba na vojsko. Vprašuje svojih ljudij, kdo bi mu hotel vzeti v skrb in varstvo dete, kedar bode rojeno. Takoj se oglasita onidve drugi šivilji.

Cesar gre na sovražnike, cesarič se mu rodi. A varuhinji močno zavidata prejšnji svoji tovaršici toliko srečo, da je žena cesarja samega. Zato skleneta jo očrniti pri njem. Sinčka položita v škatlico in ga ukažeta služabniku skrivaj vreči v vodo. A cesarju pišeta, da mu je porodila lisjaka. Cesar se zeló razjezi na ženo, vendar ji odpusti.

V drugo se bliža čas, da ima cesarica poroditi. Cesarju je treba v novo na sovražnike, in za varuhinji izvoli isti šivilji. Cesarica porodi lepega cesariča, varuhinji ga pa dasta vreči v vodo, a cesarju poročita, da je porodila cesarica tudi sedaj lisjaka. Cesar se močno razkači, a vendar ji še prizanese.

Cesarica ima poroditi v tretje. A cesarju je treba v novo na vojsko. Za varuhinji izbere zopet isti hudodelki kakor prej. Sedaj porodi cesarica hčerko. Malovrednici ukažeta tudi njo vreči v vodo, a cesarju se nalažeta, da mu je porodila žena lisico. Sedaj se cesar strašno raztogoti in dá cesarico zapreti v trden grad. Le malo kruha in malo juhe sme dobivati na dan. A kdor pride mimo, vsak pljune skoz okence v mračno njeno ječo.

Toda otročiči niso poginili v reki. Neki mlinar na jezu je nekaj popravljal; kar zagleda vrh vode plavajočo škatlico. Potegne jo na kraj in pogleda vanjo. Ko vidi v njej dečka, močno se ga razveseli in ga naglo nese svoji ženi. Neizrečeno jima je bilo ustreženo z njim, ker svojih otrok nista imela. Tudi drugega cesariča in cesaričino reši

mlinar na ta način in vesel redí vse tri s svojo ženo. Ko najdenčki dorastejo, umreta na naglem mlinar in mlinarica. Vse veliko njuno bogastvo preide sedaj na nje. Brata hodita dan za dnevom na lov, a sestra se izprehaja po vrtu, pregleduje mično cvetje in priliva dišečim rožicam. Nekega dne pride in jo nagovori tuja žena: „Vaš vrt je močno lep," reče ji. „Samo trojih stvarij še nimate: tiste jablani, ki vsak mesec rodi zlata jabelka; tiste vode, iz ktere se naredi v treh dneh zlat oltar, in tistega ptiča, ki zna tako sladko peti, da zamakne v neizmerno veselje vsakega, kdor ga sliši." Deklica hiti brž v hišo, da bi ji s čim postregla in jo vprašala potem, kako bi mogla dobiti te čudodelne dragocenosti. A ko prihiti nazaj, že ni bilo one žene nikjer.

Sestra pové zvečer vse bratoma, kaj je slišala in zvedela. Starejši cesarič takoj sklene, da pojde iskat teh stvarij, kterih še nikdar videl ni, čeprav ga onadva pregovarjata in mu branita na vso moč. Predno se odpravi, dá jima meč in reče: „Dokler bode ta meč svetel, godilo se mi bode dobro; a če bi okrvavel, ne pričakujta me več domú." Brat in sestra ogledujeta dan za dnem meč: še je svetel. Kar nekega dne okrvavi. „Bratu se slabo godi," reče mlajši brat; „jaz pojezdim za njim." Sestra mu silno brani, a ne dá se pregovoriti. Dá ji molek in pravi: „Dokler se bodo jagode na njem lahko premikale, bode mi dobro; a če bi se kdaj sprijele, ne pričakuj me več nazaj."

Sestra skrbno pregleduje molek. Kar nekega dne opazi, da se jagode ne hoté več premikati: sprijele so se. „Brata je uhitela nesreča," reče družini. „Jaz pojdem za njima. Če se vrnemo, dobro; a če nas ne bode nazaj, bodi vse bogastvo vaše." Družina jo je močno prosila, da bi vsaj ona ostala domá, a zaman.

Deklica jezdi in jezdi. Prijaha do ubožne koče sredi gore. Iz nje stopi neznan, star in ves obrastel mož. Cesaričina ga vpraša, kam bi se obrnila, da bi našla brata svoja, rekoč: „Šla sta iskat tiste jablani, ki vsak mesec rodi zlato sadje; tiste vode, iz ktere se naredi v treh dneh zlat oltar, in tistega ptiča, ki zna tako sladko peti, da zamakne v neizmerno veselje vsakega, kdor ga sliši." — „Ne hodi," svetuje ji starček; „mnogo jih je že šlo teh stvarij iskat in tudi tvoja brata, a nikdo se ni še vrnil." Toda deklica se ne dá pregovoriti. Mož ji torej dá neko kroglo in jo poučí: „Ko prijezdiš vrh gore, vrzi kroglo na tla; valila se bode sama, a ti pojdi za njo. Grozno bode začelo pokati

za teboj; a ne zboj se, nego stopi s konja in korakaj peš naprej. A ozreti se nikakor ne smeš. Če bi te premagala groza in bi se ozrla, zgodilo bi se s teboj, kakor se je zgodilo z drugimi: okamenela bi.“

Cesaričina stori, kakor ji je starec svetoval. Ko prijezdi vrh gore, vrže kroglo na tla; vali se kar sama. Ona jaha za njo. Kar začne za njo strašno pokati. A ne ozre se, nego koraka hrabro naprej. Do prelepega ptička pride. „Ali si ti tisti ptiček,“ vpraša ga, „ki zna tako sladko peti, da zamakne v neizmerno veselje vsakega, kdor ga sliši?“ — „Da, sem,“ odgovori ptiček. „Ti si odslej moj služabnik,“ reče mu ona. „Povej mi, kje je tista jablan, ki vsak mesec rodi zlato sadje!“ — „Tega ti ne morem povedati,“ pravi on. — „Moraš, služabnik moj si.“ — „Ono-le drevo je. Utrgaj jedno mladiko ter jo vsadi domá, in vzraste ti taka jablan.“ — „Sedaj mi povej, kje je tista voda, iz ktere se naredi v treh dneh zlat oltar!“ — „Nikakor ti ne morem tega povedati.“ — „Moraš, služabnik moj si.“ — „Vzemi stekleničico in zajmi one-le vode; ona je.“ — „Sedaj mi še povej, kako bi rešila svoja brata.“ — „Tega ti ne smem razodeti za ves svet,“ brani se ptiček. — „Moraš, služabnik moj si,“ ukaže mu ona. — „Poškropi s tisto-le vodo v onem-le kamnenem koritu té-le kamene!“ Deklica stori tako. Kakor bi mignil, kameni oživé. Brata mahoma spoznata svojo rešiteljico. Močno se razveselé, in vsi drugi rešeni ljudje se ji presrčno zahvaljujejo in se vrnejo vsak na svoj dom.

Brata in sestra se napotijo s ptičem, z vodo in z jablanjo domú. Sedaj je njihov vrt res neizrečeno lep. Zala jablan raste v njem in vsak mesec rodi zlato sadje; čudodelna voda je naredila zlat oltar, da se žari kakor solnce, a miloglasni ptiček oživlja vrt in zamika ljudi z maméčim svojim petjem. Sam svetli cesar zvé o čarobnem vrtu in ga pride gledat. Zeló ga je vesel in na drugi dan povabi vse tri na lov in na kosilo.

Drugi dan gredó na lov v cesarske gozde. Brata se poženeta s tako gorečnostjo na živali, da bi bila vse postrelila, če bi cesar ne bil o pravem času zatrobil in ju poklical nazaj. „Vso zverino,“ pravi jima, ko se snidejo, „bila bi mi zatrla, če vaju ne bi bil poklical nazaj.“

Sedejo za mizo h kosilu. Sedaj se odkrijejo in zasvetijo se kakor svetlo zlato. Cesar ostrmi; spomni se svoje žene in njenih obetov. Na srečo je vpričo služabnik, ki je vrgel otročiče na ukaz onih dveh varuhinj v vodo. Takoj

vse razloži, kako sta se malovrednici lagali, in prosi tudi milosti záse.

Oče in sina in hčerka se veselo spoznajo in radovoljno odpustijo skesanemu služabniku. Naglo gredó po zaprto cesarico; mnogo je pretrpela v ječi. Bogato jo opravijo in privedó na gostije. A hudobni varuhinji, ki sta bili krivi vse nesreče, sežgó na grmadi.

Kratkočasnice.

(Nabral *Anton Brezovnik.*)

---

1. Nisem obljubil.

Korporal novincu: „Odkod prideš tako pozno in še brez puške? Ali nisi slišal, da sem vam vsem sinoči naročil, da morate biti že vsi ob petih zjutraj na „marš“ pripravljeni?“

Novinec: „Res, gospod korporal, rekli ste to, rekli, a jaz vam nisem za gotovo obljubil!“

2. Ni ošaben.

Stotnik okrega vojaka, kterega je pogosto videl jako zanemarjenega in zamazanega, ter mu reče: „Ali te ni sram, da si tako umazan in zanemarjen, tvoji tovariši pa so tako čedni?“

Vojak: „Častivredni gospod stotnik! Jaz, hvala Bogu, nisem tako ošaben, kakor so drugi!“

3. Sitno.

Korporal: „He, Cenc, jaz ti bom pokazal, ti umazanec! Kakšna je tvoja puška? Blatna in umazana je, kakor gnojne vile! Takoj mi pojdeš k raportu!“

Cenc: „Prosim, gospod korporal, še le zdaj vidim, da sem v naglici vzel — vašo puško!“

4. Iz vojaške šole.

Korporal vpraša vojaka: „Kaj storiš, kedar se ti sanja o našem generalu?“

Vojak: „Spim!“

Korporal: „Butelj, ne spati, ampak salutirati moraš!“

5. Kje si se učil plavati?

Major novincu: „Znaš li plavati?"
Novinec: „Dà, gospod major!"
Major: „Kje si se učil?"
Novinec: „V vodi, gospod major!"

6. Zvit odgovor.

General častniku: „Zakaj se smejite, če vas resno vaših dolžnostij opominjam?"

Častnik (videč, da ga tovariši od strani opazujejo): „Ne zamerite, gospod general, da tako ravnam! Če se držim resno, vedó moji tovariši takoj, da ste me okregali; če se pa držim na smeh, pa menijo, da ste me povabili na kosilo!"

7. Majhen razloček.

Vojak vpraša stotnikovega strežaja, kako se s svojim gospodom razumeta?

„Izvrstno," odgovori strežaj. „Vsako jutro drug drugemu prah iz obleke iztepavava; samo ta razloček je, da imam jaz svojo obleko, kedar mi jo gospod iztepava, na sebi!"

8. Najboljše vkvartiranje.

Ko pride v začetku tega stoletja nadvojvoda Karol v neko vas blizu Trsta vojake nadzorovat, vpraša nekega kmeta: „Oče, ali ste imeli kaj vojakov vkvartiranih?"

„Dà, najprej Francoze, potem pa Lahe," odgovori kmet.

„Kteri so bili boljši?"

„I kaj! Vojak je vojak!"

„Pa ktere bi zopet rajši imeli?" vpraša nadvojvoda dalje.

„Če bi si znal kaj želeti," pravi kmet, „želel bi si, da bi vsi Francozi popadali v morje ter utonili, Lahi pa bi naj zunaj na obrežju stali ter se jim tako smejali, da bi od smeha — popokali. Potem bi bil vseh rešen!"

9. Izpred oltarja.

Neža: „No, Metka, ali si že slišala, kako je zadnjič v Ljubljani orožnik (žandarm) nevesto izpred oltarja proč odpeljal!"
Metka: „Za božjo voljo, kaj pa je bila storila?"
Neža: „Nič, za ženo jo je vzel!"

10. Dolgočasno.

Sodnik zatožencu: „Pri prvi preiskavi stę čisto drugače govorili, kakor danes!"

Zatoženec: „Res, gospod sodnik, a jaz nikdar dvakrat jednoistega ne premlevam; to je predolgočasno!“

11. Dobro ime.

Sodnik: „Zatoženi ste, da ste uganjali razne sleparije in goljufije. Pod imeni: Smuk, Jelšar, Novak itd. ste ogoljufali mnogo ljudij! Zakaj ste to storili?“

Zatoženec: „Gospod sodnik, svojega poštenega imena vendar nočem v sramoto spravljati!“

12. Da se ne zmoti.

Sodnik: „Ni vam bilo dosti, da ste siromašnega Blaža pretepli, še z nožem ste ga pehnili!“

Zatoženec: „Da, gospod sodnik, drugače bi bil utegnil misliti, da se le norčujem z njim!“

13. Poknjen nos.

Slaboznan pretepač je bil obtožen, da je v tepežu svojemu tovarišu zdrobil nos. Ko mu sodnik to reče, odgovori: „Kaj, jaz da bi mu bil nos zdrobil! To nikakor ni mogoče, razun če je imel že prej poknjenega!“

14. Lahka volitev.

Sodnik obtožencu: „Štiri dni ali 20 gold., kaj vam je ljubše?“

Obtoženec: „Prosim torej za 20 gold.!“

15. Kakor bo.

Sodnik vpraša zatoženo tatico: „Si li omožena?“

Tatica: „Ne!“

Sodnik: „Si li morda zaročena?“

Tatica: „Ne vem!“

Sodnik: „Kako to? Povej bolj razločno!“

Tatica: „Vidite, gospod sodnik, to je tako! Ženin moj mi je namreč rekel, če ne dobim več kot pol leta, tedaj me vzame; če dobim pa več, pa je rekel, da me noče tako dolgo čakati. Zato zdaj ne vem, kako bi odgovorila!“

16. Najdena ura.

Resnik: „Zakaj so te že zopet zaprli?“

Uzmovič: „Ker sem županovo uro našel!“

Resnik: „No, to vendar nič hudega ni!“

Uzmovič: „Veste, pa našel sem uro prej, nego jo je župan izgubil!“

17. Cigan.

Sodnik: „Ti si kravo ukradel! Mar li ne?“

Cigan: „Le verigo (ketno), milostljivi gospod sodnik; toda verigo sem le tako mimogredé s seboj vzel; da je visela krava ob njej, tega pa nisem vedel!“

18. Trmoglavnež.

Sodnik pokliče Slamnika pred se ter mu reče: „Slamnik, vi ste pravdo dobili!“

Slamnik: „Jaz rekuriram, gospod sodnik!“

Sodnik: „Zakaj li hočete rekurirati, oče, ste li nori?“

Slamnik: „Ne, nisem nor, a pri višji sodniji naj tudi vedó, da imam jaz prav!“

19. Pogumnež.

Ko pride Telčnik domú iz mesta, kamor je bil poklican zavoljo neke pravde, reče svoji ženi: „No, Katra, ali to sem jim povedal, tem pričam! Dejal sem jim: ‚Hinavci ste, goljufi, sleparji, in druge take ljubeznivosti!‘“

„Za božjo voljo, mož,“ pravi žena, „kaj si mislil, da jim greš take priimke dajat; veš, da te bodo tožili!“

Mož: „Ej, Katra, ne boj se; saj jim tega nisem rekel v sobi, ampak še le, ko sem bil že zunaj mesta sam na cesti!“

20. Nikdar v zadregi.

Star lovec lovcu novincu: „Prej si vedno trdil, da ti puška ne nese prav, a sedaj ko imaš novo, pa zopet nič ne zadeneš!“

Novinec: „I kaj! Zdaj pa zajci ne letijo prav!“

21. Čudovita premetenost.

„Mojemu psu,“ pripoveduje neki zvit lovec, „dajal sem vsak dan po 2 novčiča, da si je šel k peku po žemljo za zajuterk. Ker si nekaj dnij sem ni žemlje prinesel, opazoval sem, kam spravlja denar. A glejte! Peti dan ga vidim, kako koraka od mesarja s klobaso v gobcu. Uboga živalica si je pet dnij one novce shranjevala, da si je kupila klobaso za 10 novčičev.“

KAZALO.

Stran

